

ధ న ల క్షి

సాంఘిక విషయమైన నవల

(గ్రంథకర్త)

మారెళ్ల కామేశ్వరరావు

మొదటిముద్రా

మొదటిముద్రా తము 1932.

మొదటిముద్రా

మారెళ్ల ముద్రాక్షర శాలాధిపతి

మారెళ్ల వేంకట బ్రహ్మనందరావు పంతులుగారిచే

ముద్రంపబడియె, బరంపురం, (గంజాం.)

గృహలక్ష్మి

1 ఆగస్టు 1982

ధనలక్ష్మి

సాంఘిక విషయమైన నవల. గ్రంథకర్త మార్కెట్ కా
శ్వరరావు, బరంపురం. ధనలక్ష్మి కల్యాణమహాలాస్వమే ఇందర్
ప్రధానవిషయము. ప్రేమించిన వానిని పెండ్లాడు ప్రయత్నము
ధనలక్ష్మికి తెలికూడ వ్యతిరేకించినది. పెండ్లి ఇల్లులగులబడి
లక్ష్మిని ప్రేమమూర్తితో కూర్చినది. తిరుపతి వేంకటస్వా
మిని ధనలక్ష్మి తన్ను ప్రేమించిన వానిని వరించినది. కి
ముట్టచదువ కుతూహలము కేపునవల. డబ్బానైజున 1
పుటలు.

విజ్ఞాపన

శ్రీలారా!

చిన్ననాటినుండియు, హిందూవులలో జన్మించిన కన్యాశుల్క వివాహములు, వాని మూలమున వధూ “ధనకేమి, లజ్జననీజనకులకేమి సంభవించు కష్టనష్టములు నామ ముఖమున పరిఫలించ నాభావముల వెల్లడిసేయుచు నేదేని కష్టము చిన్నపుస్తకము రచింపవలెనని చాలదినములనుండి నేను హాహలము గల్గియుంటిని. కాని యట్టిసందర్భము చేకూరక పుటచేతను, జీవూరినను, నామనోభావముల రచనాపూర్వకముగా వెల్లడిసేయగల్గినచో లేదోయను సంశయము పొడముట కను, వెనదీయుచుంటిని. కాని ఇట్టి సంశయమునకు అడ్డతిరుగు ఎన్నటికిని గానరాకుండను. అందుచే నిరంతరము నాహృదయమున బేరబట్టి నచ్చుచున్న భావముల నాతపెద్దశైలినిగాకున్న యూయల్పజ్ఞానోచితమగు సులభ శైలివైన వ్రాయుకుండుట “పుణ్యముకుద్భవించిన కురూపులు గాగలరంచు, భార్యతోగలయని పక్షము” ననుకరించునని యూహించుట నీకార్యమునకై గలిగిని. నేనీపుస్తకము వ్రాయఁదలంచిన సమయము నందనేక పుస్తకాలనీరీతి వివాహములు జరుగుటచేసెను, నాగ్రంథ నిర్మాణమునకు కొంత సౌలభ్యము గలిగించుటయేగాక నామనోద్దేశముల పూరించుటకు సహాయకారియైనదని చెప్పవగును. దీనిని నామనెనిమిదవ యేటనే వ్రాయబూనుట చేతను ఇదియే నా భావము ప్రయత్నమగుటచేతను నందందుదొసఁగులు పొసఁగవచ్చును. “ప్రబంధమునా జలరాశి దానిలో, పలినెరసుల్ గణితము రమపారముకా మణులెల్ల నుండగన్” అనునుద్దేశముతో నీగ్రంథ నిర్మాణమునకుఁ గడంగిన నన్ను క్షమించుచు గుణగ్రహణ పాఠకులగు పండితులు ఇందలి తప్పులెఱింగించిన ద్వితీయ ముద్రణమునఁ గృతజ్ఞతాపదనశతములతో సవరించు కొందును.

ఈ గ్రంథమును నేను 1929వ సంవత్సరముననే వ్రాసి
తినిగాని, తన కారణాంతరముల వలన దీనిని నేటివరకు అచ్చు
వేయలేక పోతిని.

ఈ గ్రంథమును శ్రమయనక విని యక్కడక్కడ నుచి
తములగు మార్పులను దెలిపి దొసగులునవరించి, వన్ను మిక్కిలి
ప్రోత్సాహపరచిన శ్రీయుత పారసంది వేంకటరమణమూర్తి
శాస్త్రిగారికి కృతజ్ఞతాశత వందనము లర్పించుచున్నవాడ.

బరంపురం,

1-7-1930

ఇట్లు

పండిత జనవిధేయుడు,

రెల్ల కామేశ్వర రావు,

గిరి కర్త.

ప్రశ్నోక్తి ము

నే|| ఈనాటి పురుషులలోన గరిష్ఠుడై
మన్ననలను గాంచు మాన్యుడవడా?
నవనాగరికులలో నవనాగరికుడై
గొప్పయిద్యోగముల్ గొనెనెవడా?
సర్వోప మేపార సత్సోపకారచే
షల్ కీర్తికాంచిన చతురుడవడా?
ఆర్యమానిత ధర్మ కార్యము లందఱు
డగ్రేసరుడగు నలగు నెవడా?
తే|| గంగరాజాఖ్య వెల్లు విఖ్యాతుడవడా?
యట్టి మామకపితకు నేనాకీతముగ
మత్స్యతంబగు దీని సమాదరమున
నిత్తునిది చంద్రతారకంబెసగుగాక.

కృ తి క ర్త.

అభిప్రాయములు

అయ్యా

నిండుదయలో మీరు నా యభిప్రాయముకొంతై అంపిన “ధనలక్ష్మి”యను సాంఘిక విషయమున నవల నామూలాగ్రి ముగింజదివి పరమానందంబు నొందితి. గ్రంథము గాంధిక భాషలో సులభశైలిని, భావగర్భితంబుగను రసవతంబుగను రచియింపఁబడినది. వరకుల్కగ్రహణ నిరసనంబును, ధనలక్ష్మి కామరాజులకు వివాహము కాకిమనుచే కలిగిన పరస్పరానురాగంబును, కామరాజునకు వివాహముగులోపలఁ దటస్థించిన దురదృష్టమును దైవకృపచే వానినన్నిటిని చాటినపుడు ధనలక్ష్మికిఁ గలిగిన సంతోషమును, ఆమెను కామరాజునకిచ్చి వివాహము చేయకుండ తలి కనకమ్మను తుదకు మెడలు వంచుటకయి మోకటప్పయ్య మొదలగు దుర్బుద్ధులొనరించిన కుట్రలును వాని భంగంబును, నూతన పురుషుడు కామరాజునకు కడనఱకు పచ్చిన్నముగను నద్భుతముగను నొనరించిన సాహసోపకారంబులును, ఎన్ని ఇక్కటలువచ్చినను చిన్ననాటనుండి పాదుకొనిన ప్రేమలత తేగకుండ తుదకు ధనలక్ష్మి కామరాజునే పెద్దీయాడుటయు, సూర్యచంద్రుల యదయాస్తమయాది ప్రకృతి విషయంబులును మిగుల చతురతతో నిర్ణయింపఁబడినవి. బాల్యదశలోనే మోకలవడిన యీ నవల రచనా వైపుణ్యము దినదినప్రవర్ధమానమై అనతికాలములోనే మఱికొన్ని నూతన నవలలను వ్రాయఁజేయఁగల సామర్థ్యమును బొందునటుల సర్వోత్కృతఁడనుగ్రహించుగాక.

బ్రహ్మపురము,
10-6-32.

}

ఇట్లుమీశ్రీయోధిలాషి;
(Sd.) ఊటకూరు వెంకట గోపాలరావు,
Retired Tahsildar.

బ్ర. శ్రీ. మార్కెట్ కామేశ్వరరావుగారిచే వ్రాయబడిన “ధనలక్ష్మి” యనునీపుస్తకము సాంఘికముగాఁ జదివితిని. ఈతఁడీ గ్రంథమున, నాయుకానాయకులకు పవిత్రరసాభిజ్ఞానయోగ్యత కలిగినవాడే తమమనములఁబాదుకొనిన పవిత్రప్రేమ క్రమాభివృద్ధిగాంచి శుభోదర్శకమగుటయు, సన్మార్గములై ధర్మపథముఁ దప్పక యాస్తికత్వమునఁ బ్రవర్తించువారికిఁ దమ మనోవాంఛిత సిద్ధియగుటయు, ధనాశా పిశాచగ్రస్తులై పరోత్కర్షాసహిష్ణులై కుతంత్రములఁబన్న వారికి మోసము సంభవించుటయు, మున్నగు విషయములను జక్కఁగనిరూపించెను.

ఇంకలి శైలిమృదుమధురమై యుచితవర్ణనలతో గ్రంథ కర్తహృదయ వైశాల్యమును దెలుపుచున్నది. దీనికిఁదోడు సంస్కృత భాషాపరిచితికూడఁగలిగిన నిఁతోధకిరవణీయశివోష్ఠును

(Sd) విశ్వనాథ వరాహనరసింహము,
(ఉభయభాషాప్రవీణ)
బరంపురము, } ద్వితీయ సహాయాధ్యోపాధ్యాయుఁడు
18-7-32. } కవికోటకళాశాల, బరంపురము

THE HINDU

Monday 18th July 1932.

The author is young and his present work seems to be a maiden attempt in novel writing.

The book aims at depicting the social life of the Brahmins and bringing out the evils of forcing a marriage on a girl against her will. Dhanalakshmi falls in love with Kamaraju but many obstacles are thrown in the way of their marriage. In the long run these obstacles are overcome and they marry each other and lead a happy life.

భారతి

7 జూలై 1932.

.....సాధారణముగా నవలకుండవలసిన పడిక
 టెల్లను దీనియందు పాటించబడినవి. మొదటి ఆధ్యాయములో ఒక
 చిక్కుచూపెట్టి కడపటి ఆధ్యాయములో విప్పట, ఉన్నత కుల
 సంభవులగు నాయకానాయకులు, వారి వివాహము ప్రధానముగా
 ఇతివృత్తము, వారిమోహవిజృంభణములు, వివాహమును తప్పించు
 టకు శత్రువుల ప్రియత్నములు, అజ్ఞాతవేషములోనుండెడి అద్భు
 తన్యక్తి తాననగో తెలియకుండ అక్కడక్కడ పెక్కువేషముల
 లోవచ్చి సమయమునకు సరియైన సాయముచేయుట, కథశుభాం
 తమై ముగియుట, నీతిబోధకత్వము, మొదలగు సాధారణ లక్షణ
 ములన్నియు నున్నవి..... శైలిచక్కని, సులభమగు గ్రాం
 థిక భాషలోనున్నది. కథాపఠనకుచూహలము గల యిప్పటి
 యువతీయువకులెల్లగును దీనిని మెచ్చగలరని నమ్మించున్నాము.

గ. స.

మార్కెట్ కామేశ్వరరావుగారిచే వ్రాయబడిన యీ “ధన
 లక్ష్మి”యను గ్రంథమును నామూలగ్రహముగఁ జదివితిని. ఇతఁడీ
 పుస్తకమును బ్రస్తుత లోకపరిస్థితుల బాగుగాఁబోకించి, ప్రస్తుత
 కాలోచితముగు సదంశములతో రచించుట సంఘసంస్కర్తల
 హృదయముల కెంతయు హృదయంగమము కాకమానదు. ఈ
 కాలమున దేశమందు బాలరకు, బాలికలకు నతిబాల్య వివాహ
 ములు చేయుటచేతను వారివారి యిచ్చలకు నచ్చని వారలకు
 వారి గట్టిపెట్టుటచేతను, గల్లు ననర్థములు, గష్టనష్టములు మున్నగు
 విషయములందుఁ జక్కగ నర్థింపఁబడినవి. పెక్కురు పెక్కు గ్రం
 థములు దేశకాలముల స్థితుల ననుసరించి వ్రాయుచున్నారు. అట్టి
 వానిలోనీకథప్రస్తుతపు “సంఘసంస్కరణ యుగము” నతంతయుఁ
 బ్రోత్సాహకరముగాను బ్రయోజనకారిగాను నుండునని నాయభి
 ప్రాయము. ఇందలి శైలినాతి కఠినమయి మృదుపదగుంఢితమయి
 గంధకర హృదయవయఃకోమలత్వముల నెంతయు మైడిజేయు

VI

చున్నది. ఈబాల కవి యొకను నిట్టిగ్రంథముల రచించి మాతృ
భాషాసేవచేసి పుత్రముణుబుద్ధిర్చి యశఃకామియగుగాక.

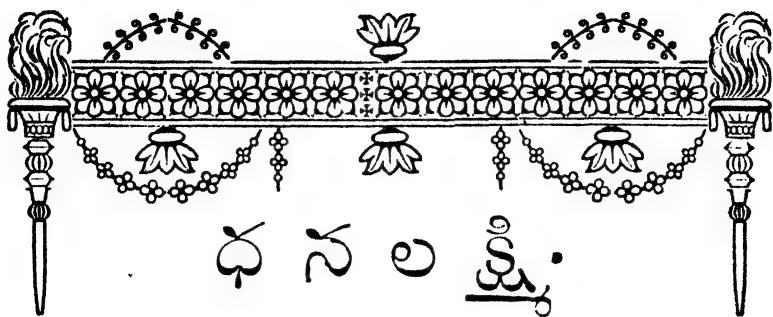
బరంపురము, } (Sd) పారసంది వేంకటరమణమూర్తి
28—12—1929. } సహాయాంధ్రోపాధ్యాయుడు
కల్లకోట కళాశాల,
బరంపురము.

హాణగీర్వాణాంధ్రోత్కళ సాహిత్య విశాసదులును
జ్యోతిషాయుక్తేద, వేదాంతాది శాస్త్రవేత్తలును
సుప్రసిద్ధ న్యాయవాదులును అగు
బ్ర॥ శ్రీ॥ గరిమేశ్వ సీతారామయ్య పంతులుగారు
వ్రాసినది.

ధ న ల క్షిణ

ఇదియొక సాసాక కథ. ఇదిసరళమైనట్టియు, నిరుష్ణమైన
ట్టియు, సహజశైలిని వ్రాయబడియున్నది. అందుకు కనిపెట్టనట్టి
స్వల్పమైన సాసాక విషయములుగూడ అతి సహజశైలిని చిత్రం
పబడియున్నవి గ్రంథకర్త వయసున చిన్నవాడియ్య, పరేగితి
జ్ఞానమును విశాలబుద్ధియు గలిగియున్నట్లుతోచును. ఇందలికి ధా
నాయకుడగు కామరాజయొక్క సుగుణగుణములు చదువరుల
మనస్సుల నచ్చొత్తి నటలు చేయగలశైలి నైపుణ్యమునుజూడ
ఆకామరాజు సుగుణగుణముతో కొన్ని మైన నీగ్రంథకర్త కుండక
తీరదని చదువరులూహించగలను. ఇట్టిభాషాసేవను చేయుచుండు
టకుగాను పరమేశ్వరుడీ గ్రంథకర్తకు బుద్ధియు, ఆయురారోగ్య
శ్వర్యాభివృద్ధియు, కలుగజేయుగాత.

బరంపురం, } ఇట్లు
28—7—1932. } (Sd) గరిమేశ్వ సీతారామయ్య

1వ పాఠము.

వైశాఖ మాసము. పగలు పొడవుగల సమయము. ఎడ తీక్షణముగాఁగాయుచుండెను. ఉష్ణమును తన సహస్రకరము లతో వేడియి వెదజల్లుచు సకిలప్రాచీసంతతికిని దుస్సహుడయ్యుండెను. ధనికులు తమ యుష్ణద్వారములకప్పుగ వట్టివేళ్ల చాపలను వేలాడఁగట్టి వానిచును శీతోద్దానములజల్లి యుష్ణతాపములఁ గాసికొనుచుండిరి. పక్షులుసముత మాయెడవేడియికి సహింపఁజాలక చెట్లకొమ్మలలోఁ జిగురుజొంపములక్రింద దాఁగి నిశ్శబ్దముగాఁ గూరుచుండియుండెను. పశువులు తమ మేతలుమాని వృక్షచ్ఛాయలఁజేరి యింతకుఁబూర్వము తాము మేసినమేతల నెమరువేసి కొనుచు నిలువఁబడియుండెను.

అట్టి సమయమున ధార్మికపునరుదాతగా మనుష్యుల నులికిడిలేదు, గాని యొక యింటియందామాత్రము వచ్చుమఁ జొప్పుచున్న మనుష్యుల సందడి యధికముగా నుండెను. ఆ యింటి వీధిగుమ్మము కడ నంత పెద్దది గాకపోయినను సామాన్యమైన పందిరియొకటి వేయఁబడియుండెను. పందిరికిఁదగినన్నికొబ్బరికొమ్మలువైన వేయఁబడియుండలేదు. ఆ యింట నాగతులగు బాధుజనుల సందడి యంతగా లేకున్నను నల్లురైనుగుర వృద్ధ తరుణస్త్రీలయు, గొందఱి బాలికాబాలకులయు కోలాహలముక రీతిగఁగప్పడుచుండెను. ఆ గృహమునకు నున్నపుఁబూత, మున్నగునలంకారములంతగా లేమిమిగుల శోభావంతముగాఁ గన్పట్టకుండెను. ఆ యింటి

కిరుప్రక్కల రెండు చిన్నగదులును, గదులనడుమ నొక చిన్న చావడియుగలవు. ఆ చావడియందు గొందఱు బ్రాహ్మణులు క్రిక్కిరిసి కూర్చుండి యొక సుముహూర్తమునకు వేచియుండిరి. అంత వారిలోనుండి యొకఁడు “కామయ్యా! పెండ్లికొడు కేయూరివారిదూరా? మన వెంకటప్పయ్య కొడుకు గదరా?

“సుబ్బయ్యా! ఏమో, నాకుఁజెలియదు. ఎవఁడో, మనకెందుకా తొందర, పెండ్లిపీటలమీఁద చూతుముగదా?

“నరసయ్యా! ఎవరయిన మనకేమి? మన సంభావన మనకు దొరకినఁ జాలదా?

“రామయ్యా! నిజము చెప్పితివి. మనకితరమయిన విషయములతో నేమిపని?

ఇట్లువారు సంభాషించు కొనుచుండగా నాయింటి వీధియరుగుపయినుండి మంగళవాద్యములు కర్ణగోచరములయ్యెను. ఏ కారణముననో కాని యా మంగళవాద్యము లందంతగా శుభకళ కానఁబడలేదు. ఏదియో లోపమున్నట్లు మాత్రము శ్రవణగోచరమగుచుండెను. ఈ వాద్యములఁబట్టి చదునదులందొక శుభ కార్యము జరుగనున్నదని తప్పక గ్రహింపఁగలరు చదునరులారా! ఇంతసేపటినుండియు మనము నెలుపలనుండియే చిత్రములఁజూచుచున్నాము. ఇంకఁబోనికేఁబోయి యచ్చటి విశేషములఁజూతము. ఆ యింటి యరుగునందగిలి యొకచావడిగలదు. దాని యెడమవైపున గొన్ని మెట్లుగలవు. అవి యాయింటిమేడమెట్లు. దాని ప్రక్కనొకగదిగలదు. అది యంతవెన్నదిగాదు. అందుండి రాజ మార్గమున కొకతోవగలదు. ఆగదికెదురుగా నట్టిగదియే వేఱొకటి గలదు. అందుఁగొందఱు సంభాషించుధ్వని వివచచ్చుచున్నది. రండుపోయి, యా సంభాషణమేమో యాలకింతము.

“ఇంత ప్రయత్నముఁజేసినఁగాని, మనపని సాగినదికాదు.”
“ఇప్పటికి మాత్రము మనపని పూర్తియైనదని మనకేమినమ్మ

కము? మంగళసూత్రధారణమగువఱకు నిశ్చయములేదు. ఏల యింకను నాలశ్యముజేయుచున్నారు? అబ్బా! ఆమెచేత గొప్పించుటకెంత ప్రయత్నముజేసితిని. మఱియు నామెనుగొనివచ్చుటకు నాతాతలు దిగివచ్చినారు. ఆ-ఎంతమూర్ఖురాలు. పట్టినపట్టు వదలదు. ఆ వెట్టివెధవనే యింకను బెండ్లాడుదునని ప్రేలుచున్నది. వారి యింటినద్ద నున్నప్పుడు వారిసహాయముచేత దాని యాటలుసాగినవి. ఇంకనిచ్చట నెవ రామెకు సహాయపడుదురో చూచెదను”

“మీ ప్రయత్నములన్నియు సఫలములయినవనికాబోలు సంతోషించుచున్నారు. ఆమెమనపద్ధనాభముచేత మంగళసూత్రముగట్టించుకోకపోయిన నేమిచేయుదురు?”

“ఓరిమూర్ఖుడా! కట్టించుకొనక యేమిచేయును? ఆమె మంచిమాటలతో నంగీకరింపకున్నగాలుసేతులు బంధించి మంగళసూత్రముగట్టించెదము. ఇంకనది వంటయిల్లుసొచ్చిన కుందేలు. ఏమిచేయగలడు?”

“పాపము, కామరాజుమెను బెండ్లాడి యామెధనమంతా యపహరింపదలచినాడుగాని, సాగినదికాదు. దొంగ మొగమూపేడు! పగలుచూచిన రాత్రికలలోనికి వచ్చును! బంగారము వంటి దీనిని నేలాగుదన వలలోవైచుకొన్నాడో! పాపమాగుంట వీని నూయలలోబడి పోయినది! దానికి మతిసులిలేదు. వానినే తప్పనితరునిబెండ్లియాడననుచున్నది. ఇప్పుడుమన పద్ధనాభమును బెండ్లాడక యేమిచేయును? ఇప్పు డేకామరాజువచ్చి తన్ను రక్షించునో?”

“ఇంతచేసినను ఆవెట్టిముండకు బుద్ధిరాలేదు. ఇప్పుడేమియు మఱి దీనిని బాధింపకుండు ఎప్పటికేమి బుద్ధిపుట్టునో?”

“దానినెక్కడ దాచియుంచినారు?”

“దానినాగదిలో బంధించియుంచినాము. తప్పించుకొని పాటిపోవుటకు దానితరమా? వేటకానివలలో బడినమృగమెచ్చటికిఁ బాటిపోగలదు?” అని తమకెదురుగనున్న గది చూపెను.

మాచదువరు లీసంభాషణమువలన నిప్పటికి వారొకఁజాలి కనుదెచ్చి యామెనందుబలవంతముగా బంధించియుంచి, యనిష్టఁ డగు నెవనికో స్వలాభతత్పరులయి పెండ్లిచేయనుద్దేశించి యున్నారని గ్రహింపఁగలరు. ఇంకమనమాబాలిక యవస్థయెటులున్నదో కనుగొనెదమురండు.

బాగుగ వినుడు. ఆగదినుండి యేదోమొక స్త్రీవోదనము వినవచ్చుచున్నది. దానిని దెలిసికొనుటకు మీకేలయూతురతలేదు? పోయిచూచెదము. రండు. అదిగో, అందొక యూవనోన్ముఖయై, యవివాహితయైన శాలిక విరియఁబోసికొనిన కేశభారముతో, గళావిహీనమగు నెమ్మొగముతో, ధూళిధూసరితగాత్రముతో, నత్యంత గళితాశ్రుధారలతో, దలమోచికొనుచు నేలఁగూర్చుండి కానఁబడుచున్నది. ఆమె యే మేమోమధ్యమధ్య పల్కాడుచున్నది.

“హా! పరమేశ్వరా! జగద్రీక్షకా! కరుణాసాగరా! పాపిని పాననా! నీకేల యీదీనురాలి యేడ్పుచి నబడదు. ప్రపంచమునందొక జీవించియుండుటచాల కష్టమిది. ముగఁదోచుచున్నది. ఈదీనురాలిపయి నీకరుణామృతవృష్టిగురిసి యీ కష్టజాలములనన్నియుఁ గడఁదేర్పుము. ఈశ్వరా! నీవిచ్చించిన నన్నుద్ధరింపఁజాలవా? మకరిచేబట్టునడిన కరిని రక్షింప లేదా? దూష్టులగు ధార్తరాష్ట్రులనడఁచు మానభంగమునొందనున్న బ్రాహ్మిని రక్షింప లేదా? నీహద సాన్నిధ్యమున నీదీనురాలి కించుక తావోసంగము. నన్నుననమా సములుమోసి, కాంచి, పెంచిన తల్లియే యిప్పుట్టిన శత్రువునునది. ఇంక నేనెట్లుజీవించును? ఆహా! తానొకటితలచిన దైవమొకటితలచు నన్నపల్కు నిక్కమనునది. లోకములో స్త్రీజన్మ మెంతనింద్యమనునది! ఎంత యస్వతంత్రమనునది! భర్త్యవరణమున

స్త్రీలకింత యస్వతంత్రమేల? చిన్ననాటినుండియుఁ బ్రేమించిన నామనోహరుని విడిచి తదితరుని నెట్లు చేపట్టఁ గలను? నామనస్సీమనుండి యీయసిర్వచనీయప్రేమ మెట్లు పాటద్రోయఁగలను? కటకటా! ఎన్నడేని మఱల నామనోహరుని సర్వాంగసుందరరూపముఁగన్నులారఁ జూడఁగల్గుదునా? అవివేకమున నాతల్లితుచ్చులై, నీచులైనబాధువుల మాయావాగురంజిక్కి, నాపై నీర్వ్యవహించి, యింకొకని కీయ్య నొడఁబడినది. మనస్సానరించినవానినిఁజెట్టపట్టనినాఁడు నాజన్మమెందుకు? పరమేశ్వరా! ఈ జన్మమున నాతనిఁ బెండ్లాడలేకున్నను, వేరొక జన్మమునందయిన నాతనిఁజేపట్టనట్లనుగ్రహింపుము. యథావనావస్థలో నానుదుట నిట్టికష్టములఁబడుమన్నివాసితివా? దరిలేనియీదుఃఖ సముద్రమునఁబడికొట్టుకొనుచు నీ యావజ్జీవమిట్లు నేనుగృశింపవలసినదేనా? నామనోహరుని కీవారతెలియదు కాఁబోలు. లేకున్న నతఁడట్లుపేటాభావమువహించునా? అతని మనస్సునాకుఁజక్కఁ గఁచెలియును? ఒరులకునచ్చిన యాపద తనదిగాఁదలఁచి శక్తివంచన లేకుండ సహాయపడు సత్స్వభావుఁడు. అయిననిట్టియెడ నేల యూరకుండెను? బహుశః వానికీసంగతి తెలియదు కాఁబోలు? తెలిసియున్న నిట్లనాడుకొనఁడు. అహా! కన్నతల్లియెయిట్లునాయెడ వ్యతిరేకభావమున సంచరించునపుడు నేనెవ్వరిలో మొఱవెట్టుకొందును? అన్నిటినిజూడనాకిప్పట్టనమరణమే శ్రేయస్కరముగాఁబోయిచున్నది.” అని జాలిగొని కన్నుల నశ్రులు జాలువార నేడ్చియేడ్చి, దుఃఖపరవశయై నేలఁబడిపోయెను.

ఇట్టి సమయము సందాయాటి యందొక యూర్తనాదముదయి చెను. దుఃఖపరవశయై యొడలెఱుంగక నడియున్న యామె కుపచారముచేయుటకు వారందఱొక్కమారుగా నా యూర్తనాదముదయించిన దిక్కునకుఁబరువెత్తి యామె నచ్చోట నేకాకినిగా విడిచిపోయిరి.

చదువరులారా! మనము గూడ నాయార్తనాదముదయించిన దిక్కునకుబోయి చూతము. “అయ్యో, ఇట్లు కాలిపోవుచున్నది! ఇట్లు కాలిపోవుచున్నది!! ఎవరైనను నామాట వినుపించుకొనరేమి? మీ చెవులలోఁజెట్లు మొలచినవా? అయ్యో! అన్ని పదార్థములు ధ్వంసమయిపోయినవి. అయ్యో! వంట ఇల్లంతయుఁగాలి చూచుచుండగ నే ముండింటికిఁగూడ బ్రాకిపోయినదే! అయ్యో! యేమి చేయుదును! దిక్కుమాలిన పెండ్లిసందడి! ఒకరికి నొడలిమీద తెలివిలేదు.” అనియొక విధన స్త్రీయార్తనాదము వంటయింటినుండి కర్ణకళోరముగ వినఁబడఁజొచ్చెను.

ఆ భయంకిరమగు నార్తనాదము చెవులపోకుటయే తడవుగ నాయుంట విద్యుక్తకార్య నిమగ్నులయిన వారును, బాలిక కడనుండి యామెను బరుషభాషణముల నిందించుచున్న వారును నయిన యా యల్పసంఖ్యాకులయిన బంధుజనములు సంగ్రహించిత్తములతో నా యార్తనాదము వినవచ్చిన దిక్కునకుఁబరు విడిరి. వారట్లుపరువిడి చూచునప్పటికేమున్నది? వంటఇట్లు పూర్ణాశూన్యైగయికొని పూతాశనుడు ముంగిలియింటి నాక్రిందిచుట కయి తన జిహ్వసహస్రముల సాచుచుండెను. ఆ సమయమున వారు పెండ్లికార్యమునకయి సిద్ధముచేసిన నీళ్లన్నియు నయిన నెనుక నూతులనుండియు, నితనుల యుద్ధనుశీయు, నీళ్లుమోసికొని వచ్చి, యగ్నిదేవుని శాంతింపఁజేయఁ బ్రయత్నిములు సేయఁదొడఁగిరి. కొందఱు పదార్థములఁబొరిగింటికి మోయుచుండిరి. వారిగ్నిదేవుని శాంతింపఁజేయఁ బ్రయత్నించిరిగాని, యగ్నిదేవుఁడు తనమిత్రుఁడగు వాయుదేవుని చెలిమిఁగొని తత్సహాయమున స్వేచ్ఛావృత్తితోఁ బరవర్తింపఁబూనుకొనుటవారిప్రయత్నములన్నియు నిష్ప్రయోజనములయ్యెను. అప్పుడు పెండ్లికయినవచ్చిన పరిమితప్రేక్షకులును, బంధువులును బ్రతికియుండిన మహాకప్పుడువచ్చి పెండ్లి చూడవచ్చుననితలచి, తమ తమ చంటిబిడ్డలనెత్తికొని, తమ తమ సామానులతో వేతాకరి యుద్ధయరుగులమీదకుఁబోవసాగిరి. ఇంటి

యందుండు వారందఱు నగ్ని హోత్రుని శాంతింపఁజేయఁబ్రయత్నములయందుండుటచే నచేతనయై నేలఁబడిన యాశాలికయెదుట నివ్వదును లేకుండిరి. ఇంతలోనొక బ్రాహ్మణుండు త్రింశద్వత్సరములవాఁడు స్ఫురద్రూపముతో, నీర్కావిదోనతులతో, ధవళిధవళములగు జన్మిదములతో ఫాలమున విభూతిరేఖలతో రూపముఁ గొన్న బ్రహ్మజేజమామననట్టి యాకారముతో నడిపడి నాశాలిక పడియున్నగదిఁజొచ్చి, యందు నెండవేడియిచ్చే శుష్కీభూతముంగొన్నయెలదీనఁజొలివాఁడి నేలఁబడియ న్నయామెను బేర్వెట్టి పలుమారుపిలిచెను. కాని యామెనుండియెట్టి ప్రత్యుత్తరమును గానక యామె మూర్ఛపడియుండనపునని తెలచి, తత్త్వాంతమునఁగల యొక పాత్రలోని నీరామెముఖమండలముప ముఁజల్లెను. అంతనామె కొంతవడికిఁదెలిసి కనులఁదెఱచి, తనయెదుటనున్న మాతనన్యక్తఁగాంచి నిస్తబ్ధయై ముఱగన్నులుమూసికొనెను. అంత నతఁడామె చెప్పునోనేమోనెప్పి, తానుదెచ్చిన యుత్తర మొకటి యామెకుఁగనఁపఱచి, ముఱకును విశ్వసించుటకుఁదాదెచ్చిన యొకయుం గరమామెకుఁజూపెను. ఆయంగుళీయకప్రభావమెట్టిదియో కాని, యామెదానినిఁబ్రాచినతోడనే శీతోదకసేచనమున మొగమెత్తు ముల్లెత్తిగనలే వికసన్ముఖయయ్యెను. అంతనాయాగంతకుండు “అమ్మా నీింక నాలస్యముఁజేయుటకు వీలుపడదు ఇంటివారందఱు కార్య నిమగ్నులయి యున్నారు. కావునవేగమ బయలుదేరుము. ఈచోటు వాసినతిరువాత సకలమును నీకుఁదెలియఁజెప్పెదను” అనివచించెను. తక్షణమే యామె యాదయార్ద్రాహృదయునికి నమస్కారముఁ గావించి యాగదినుండి నెలుపలికిఁగల మార్గమున సందిలోనికి నడచి, యా సందికొన నిల్చియున్న యొకశకటము నధిరోపించి నిమసముతో నదృశ్యయయ్యెను.

2వ ప్రకరణము.

బాహుదానది కుత్తరభాగమున ధార్మికపురమును నొక పట్టణము వెలయుచుండెను. ఈ పట్టణముచాల విస్తీర్ణముయి, పొడవయి, యాకాశమంటు మేడలతో బారులుదీన వీధులతో గనులపండువయిరాజిల్లుచుండెను. ఈ నగరమప్పటికిఁబ్రశస్తిత వ హించుటజేసి కొన్ని ముఖ్యములైన కచేరీలు గలవు. ఈ పట్టణ రాజువలన ధనధాన్యములతో యులదూఁగు నైశ్వర్యవంతుల సాధ ములు పెక్కులాపురాగ్ర భాగమున నుద్యానవనవాటికలతో నేత్రా నంద మొనర్చుచుండును. అచటి ప్రజలు మిక్కిలి పుణ్యపరులు. దయాళువు. సాత్వికస్వభావులు. ఈ పట్టణమునఁగొన్ని పేర్వ డిన నియోగికుటుంబములు గలవు. వారి గృహరామములఁ బోదిగాఁబెరిగిన పెక్కుఫల వృక్షములును, నిర్మల కల్వారసార సపరిశోభితములైన పద్మాకరములును గలవు. అచటి విప్రులు అతిధిసత్కార మొనర్చుఁగుతూహలము గలవాండ్రు. అతిధి, అభ్యా గతులవశేనెదమ యింటికిఁబంపించిన నెదుఁగి వారినన్యపాద్యాది విధులఁబూజించి యుష్టార్థములన సంతృప్తులను జేయుదురు. వారికిదేవీనవరాత్మలన, వినాయక నవరాత్మలన, నెక్కుడు ఆపక్తి. అందున కెంతేని ధనవ్యయమొనర్చి, యుత్సవము చేయుచుం దురు. ఈ యుత్సవముల స్వస్తివాచక మొనరించి దక్షిణాబుచ్చు కొన, దక్షిణమునుడియు, గోదావరీ కృష్ణామాడలములనుండియు బెక్కురు బ్రాహ్మణులు వీరి గృహములకు వచ్చు, యుష్టార్థములచే సంతృప్తులయి పోవుచుందురు. కానిన సతిధిసత్కారాసక్తులగు వీరిఖ్యాతి యాయూరనొక్కటనేగాక దేశదేశములందును వ్యాపిం చినదని చెప్పక తప్పదు.

ఇట్టి గృహస్థులలో తటవర్తివారి వంశ మొక్కటి. ఈ వంశ ము తక్కిన నియోగివంశములకంటె నెక్కుడుకీర్తి ప్రతిష్ఠలు మోసినది. ధార్మికపురములో వీరికిఁబెక్కు మేడలు మిద్యలుగలవు.

అందుచేత మేడ యా పట్టణపురాజవీధిలోఁగలడు. ఆయుత్కృష్ట సౌధవర్ణవమునకు బూనుకొని చదువరులకసాత్వప్తి కల్గించుటకన్న నూరకుండిన బాగుగనుగును ఆగృహమునకధికారి బుద్ధిరాజునిజముగ వానికాపేరు సర్వవిధముల నన్యర్థమునదని యప్పటి వాండు) పల్కుచుందురు. రూపమునకుఁదోడు చదువును, జనువునకుఁదోడు వినయమును, వినయమునకుఁదోడు నెడసద్వివేక భావమును, దుఃఖదూగుచుండుటయేగాక వాని తేజఃపూర్ణమగు నేత్రములు, సౌందర్యాలవాలమయిన ముఖమండలము, విశాలమయిన నక్షత్రము, నీవద్దీర్ఘమగు పచ్చని బంగారుపంటి శరీరము జూపటుల నాకర్షించుచుండును. అతఁడు శాంతమూర్తి. సుచతురుడు. ఎట్టి దుస్తరకార్యమునయిన సులభముగా నెరవేర్చు బుద్ధి కుశలుఁడు. అతఁడొక న్యాయవాది. అతఁడు చేబట్టినకార్యము లలో నొకటియైన నోటాగనినదని యెన్నరు నెఱుగురు. ఆ మండలములోనున్న సామంతరాజులందఱు నాతని తమ న్యాయములలో న్యాయవాదిగా నేర్పరుచుకొనుటయేగాక, రాజకీయ విషయము లలో నైతము వాని సలహాను గైకొనుచుండురు. రాజానుగ్రహము గల వారికేమి సంపదలు కొఱుతే? ఇతరులుగూడ, దమన్యాయముల నాతనికేయిచ్చి, తాము వానిలోఁగృతార్థులగుచు, వానియందత్యంత శౌరవభావము గలవారయి యుందురు. అందుచే నతడు తనతండ్రి పరలోక గతుఁడగుటకుఁబూర్వము తనకిచ్చిన ధనము స్వల్పమే యయినను, దనవేర్పనలననొక సామంతరాజునకుఁగలపాటి యాస్తిని సంపాదించెను. రాజులు సయితమాతని యింటికి, గార్యార్థులయినచ్చి, యతఁడు నిద్రించుచున్నాఁడని వినినఁబ్రోభించుటకు శంకించుచుండురు. అతఁడు లేచుదనుక వేచియుండుటయో, పునర్ధర్మనాపేక్ష తిరిగి వచ్చుటయో జరుగుచుండును. భోగార్హతలేని లోభివానిధనమువలెఁగాక యతఁడు తన ధనమును విచ్చలవిడిగా రెండుకరములతో సద్వినియోగ మొనర్చుచు భోగములందు చుండెను. ఎంతసద్వినియోగము చేసినను ధనము చెలమనీటివలె

దరుగదను వార్యోక్తి వానియందు సార్థకమయ్యెను. అతని ధర్మ పత్ని పేరు కామమ్మ. ఆమెరూపగుణాభిజాత్యములలో ఘగనికిం చుకయినను దీసిపోవునదికాదు. ఆమె యాతనికి సర్వవిధముల ననుకూలముగు భార్యయ్యెను. ఆమె మగనియాజ్ఞ జపదాటి కలనైననెఱుంగదు. ఆమె భర్తను దైవముగానెంచు ప్రతివ్రతా శిరోమణి. అట్టియాదంపతు లేరికి నేత్రోత్సవము కాకుందురు?

సాధారణముగా మగవాండ్రకు దానధర్మములు చేయు నుద్దేశమున్నను, వారు తమ యాడువాండ్ర నిర్బంధమువలన సట్టి పుణ్యకార్యములజేయ వెనుదీయుచుందురు. పురుషుడు ముచ్చట కయినను నొక యతిధినిత సత్కరింతమనిన వానికాదినమంతయు దిట్ల. విసువులే. అతిధివచ్చినది తడవుగా వారియింటగలహములు ప్రారంభించుచుండును. అట్టియిల్లాండ్రు అతిధిని దీసికొనివచ్చినందుకు మగనిగాల్చివేసి, కోసితినుచుందురు. ఆనాడు వాండ్రు తమ భర్తలకిచ్చాపూర్వకముగా వండిపెట్టరు. కొన్ని సమయములందు వారు అతిధి సన్యాపదేశముగా వానియెటుటనే తీర్చుచుందురు. అయ్యో కాలవైపరీత్యము! పురుషులు, స్త్రీలకు భయపడియే తామునిశ్చయించిన పుణ్యకార్యములు నెరవేర్పలేక పోవుచున్నారనుట యెంతయు శోచనీయము. ఆహ! ఇట్టిధూర్జస్త్రీలుగల యిండ్లలో నెట్లతిధిసత్కారములు సాగును?

కామమ్మ యట్టి యిల్లాలుగాక, తనభర్త నే దైవముగాఁదల పోయుచు నతని కనుకూలముగా నడచుకొనుచు నతనికి మఱింత యతిధిపూజలయందుఁ బ్రోత్సాహపెట్టుచుండెను. ఆర్థరాత్రి య ప్పుడయిన నెండఱతిధులు వచ్చినను విసుఁగుజెందక వంటచేసి వారినిష్టాన్న సంతృప్తులజేయుచుండును. ఆమెయెల్లప్పుడుదన పూర్వజన్మ సుకృతముచేతనే యట్టిసద్గుణవంతుఁడగు భర్తను జేపట్టగలిగితివని యెంతయు సంతసించుచుండును. అట్టిసుగుణరాసియగు కామమ్మవలన బుద్ధిరాజునకొక కుమార్తెయు నొక గుమారుఁడును

గల్గిరి. కుమార్తె మొదటికాన్పు. కొడుకు జనించిన కొన్ని దినములకే యామె కాలగతి నొందెను. ఆమె మరణించునపుడు మగని జేరఁ బిలిచి యట్లు సంభాషింపఁదొడఁగెను.

“నేనిక బ్రదుకుట దుర్లభము. బాధయెక్కువగా నున్నది. రోగమంతకంత కధికమగుచున్నది. మాటయు సమముగా వచ్చుట లేదు. దృష్టి చెదరుచున్నది. నేనిక మరణించెదను. నాకయి దుఃఖంపకుండు. ప్రతి మానవుఁడును నేడుగాకున్న రేపయిన మరణించును. దానినిఁదప్పించుకొన నేరికినిఁదరముకాదు భార్యవలనఁ బడయఁగల యపత్యమును నాయందిదివరకే పడసితిరి. నేనిక ఋణవిముక్తనయితిని.

బుద్ధిరాజు:- ఇట్టి మాటలవల్ల నామనస్సు నొప్పింపకు. నీకెట్టి ప్రాణభయమును లేదు. ఇదిగో, యిప్పుడే మంచి వైద్యుని కయి పంపుచున్నాను. అధైర్యపడవలదు. రోగములు మనుష్యులకుఁ గాక మౌఁకులకా వచ్చును? నీవుమరణించిన వెనుక నాకీలోక మెందుకు? నీతోడిదే నాకులోకము”

కా:- అట్లనఁబోకుండు. మీమాటలు వినిన నాగుండెలు గొట్టుకొనుచున్నవి. ధైర్యమొనెచ్చుకొనుండు మీరే యధైర్యపడి దుఃఖించుచుండిన నింకపిల్లల గతియేమి? ఈ బిడ్డలను మీకప్పగించితిని. వీరిరక్షణము, వీరిసౌఖ్యము మీది. నాకును, మీకును నేటితో ఋణము తీరిపోవుచున్నది.

బు:- నీవుపోయిన తరువాత నాకీలోక మెందుకు? ఈ సంసార మెందుకు? ఈ పిల్లలను నేనెట్లు రక్షింపఁగలను? ఇంక సంసారముఁ బరిత్యజించి మునివృత్తి నవలంబించెదను.

కా:- అయ్యో, యిట్టిమాటలచే నామనస్సు కలఁతపెట్టకుండు. మానవునకు దాటశిక్యముగానికష్టము వచ్చినపుడు అనుభవించక, మానెదననిన తప్పునా? దుఃఖించినందున నేమియుఁ

గార్యము లేద. నానోము ఫలమువలననే యిట్టి పుణ్యస్త్రీ మరణమును పొందినది. పూర్వజన్మమునెట్టి నోముల నోచితి నో? భర్తకంటె మున్నపరలోకమున కేగినట్టి స్త్రీయే సతులలో నోచినది. అట్లుగాని నాడెమె ప్రిజలచే నిందింపబడును. మీకుమాత్రమీ ధర్మశాస్త్రపు నీతులు తెలియవా? నాతదనంతరము మీరు ధైర్యహీనులయి వనవాసవృత్తినున్న పిల్లలు లోకజ్ఞానము లేవివారై చెడి సోవుదురు. కాబట్టి నాయందుగరుణ వహించి నాకొక్క వర మొసంగును. ఇదితక్క నీజన్మములో మఱియొక నరము వేడుకొనను.

బు:- నీమాటలేమో నాకరములు కాలేదు. నాగుండెలు గొట్టు కొనుచున్నవి. నీకోరిక నేమిదియో చెప్పము. తప్పక నెర వేర్చెదను.

కా:- నాచేతిలోఁ జేయివైచి యొట్టుపెట్టుకొనినగాని దానిఁ దెలుపను.

అంత బుద్ధిరాజు ఆమె చేతిలోఁజేయివైచి యొట్టుపెట్టు కొని, యాశానేత్రములతో నామెముఖమువంకఁ జూడ దొడఁగెను.

కా:- నామరణాంతరము, మీరుతిరుగ వివాహముఁజేసికొని, యీ దిక్కుమాలిన పిల్లలను రక్షింపవలెను. మీపాపము నభి వృద్ధిపఱుపవలెను.

బు:- ఎంతమాటపల్కితివి? నాశరీరమునఁ బ్రాణములుండునట్లుకు నామాటగూర్చి ప్రశంసించను. ఎన్నినాళ్లు తపస్సు, చేసినను నీయట్టి యిల్లాలిని మఱివడయగలనా?

పయిమాటలు కర్ణపుటములఁబడిన తోడనే కామమ్మ కన్నులనుండి యశుజలములు జారఁజొచ్చెను. ఆమె

ముఖము కళాహీనమయ్యెను. కనులయందు దైన్యభావముదయించెను. ఆమెనోటినుండి యెట్టిమాటయు వెడలలేదు. ఆమె స్థితినిఁజూచి బుద్ధిరాజు, తాను వివాహముఁజేసికొననని చెప్పటయే, యామె యీస్థితికిఁగారణమని యూహించెను. ఆమె యెన్నడును మగని మనస్సునకు వ్యతిరిక్తముగా మాటలాడి యెఱుంగదు. కనుక తానుజెప్పిన మాట మగని కనిష్టముగనున్నదని తలవాంచి యూరకుండెను. బుద్ధిమంతుడగు బుద్ధిరాజు ఆమెకుఁదనపయిఁగల ప్రేమకుఁబరమానంద మొంది కనులనశ్శుల జార్చుచు “బేయసీయల్లీ వెండ్లియాడెదను. నీమనస్సునఁగల విచారముఁదొలగుచు నుఱుపకుము. కనులకిప్పి నాతోమాటలాడుముఁకా:- అనులనవచ్చును. నాచేతిలోఁజేయవైచియొట్టుపెట్టుకొనుఁడు. అప్పుడుగాని నాకుమనస్కాంతి గల్గను.

బుద్ధిరాజుఁజేయూమె చేతిలోఁజేయవైచి వాగ్దానమొనర్చెను. తక్షణ మామెముఖమండలము వికసించెను. అందు మనస్సంతోషము ప్రకటితమయ్యెను. కానికాటుమేఘములచేఁగ్రమ్మబడుచున్న నాటిపద్మమెంతకాలము వికసించియుండును? చూచుచుండఁగనే దివాకరుని పరోక్షమున ముకుళీభావమును వహించుపద్మములఁబోలి యామెకన్నులు మూసికొనిపోయెను. ఆకన్నులుతిరిగి తెరచికొనలేదు. అవియల్లే సుస్థిర భావము వహించెను.

3వ ప్రకరణము.

ఆహా! యాఁడుబిడ్డలఁగన్నవారి బ్రదుకెంత కష్టభాజనమైనది. ఆతడెప్పుడు నుఱుతుఁడు. కుమార్తెకుఁ బదిపదునొకండు వత్సరములు వయస్సు వచ్చినది మొదలుగా వరాన్వేషణమున వాని కష్టములెవరు వర్ణింపగలరు? ఆతఁడు తినినకూడు వంటబట్టక

నిరంతరము తదేకధ్యాన పరుడయి, తన యింటికివచ్చిన బంధువుల నేమి, యతిధుల నేమి, యెక్కడ నేని మాయమాయుకీడగిన పరుడన్నాడా? అని యడుగుచుండును. దైవవశమున నెక్కడనయినఁ గుమార్తెకనుకూలముగు భర్తలభింపక పోయిననింక వాని దేశయాత్రా గమనమేమని వర్ణింతుము. ఆతఁడొక గ్రామమునుండి వేరొక గ్రామమునకుఁదిరుగుచు నేయూరిలో నైనను అనుకూలవరుడున్నాడని విన్నముందుగా వారియింటికిఁబోక నితరుల యింట్లనేదరున సంబంధముఁ గల్పించుకొని బసచేసి, యాయింటివారినుండి వారి యైశ్వర్యసాంప్రదాయములు, వరుణి గుణశీలములు మున్నగునవి కనుగొనును. ఆవియన్నియుఁ దన మనస్సునకునచ్చినను వానేమి కట్టుము అడుగుదురోయని హృదయమాందోళనముఁ జెందుచుండును. కాక, వారివశము, సాంప్రదాయము, ఐశ్వర్యము మున్నగునవి తనకనుకూలముగావున్నను, ఇరునియందేదీయూ మొకలోపముండును. ఎట్టివంకలును, ఎట్టిలోపములును లేని పరుడను దొరికెనా యింక వేసవేలు కట్టుమాలు. ఇట్టికట్టుముల విషయములు, తన యానదాస్తియు, లేదా తనమానదాస్థము సుఖముగా నెచ్చెట్లెల్ల నలసివచ్చును. చూచి, గోనునుష్యుడు తనపుట్రి వివాహవిషయమునఁ దనకుంటుంబనునకు యావజ్జీవ లేవనాధారమున స్థిరాస్థిని విడువగలఁడు. ఇదియొక విషయసంకటము. ఎవ్వని యింటికిబోయి, మాపిల్లదానిని మీవానికెచ్చెదను చేసికొనుడని యడుగగానే, వారు తమయింటికిఁ బిల్లనిచ్చెదమని నచ్చుటచేఁ దమయైశ్వర్యములకుఁదామి విజ్ఞుఁడగుచు ముడుకన్యకయొక్క నయోగుగా దులడుగుటకుఁ గార్య హితకట్టుమిచ్చెదరు? మోచిరాజు వారు నీనూటబద్ధాల్లిచ్చెదమన్నారు. కాపిరాజు వారు వేయిన్నూట పదార్లు ఇచ్చెదమని నొప్పుటికిఁ కబుగు పంపుచున్నారు. అని తమ మనోభిప్రాయముల నీతరుగా న్యక్షీకరించెదరు. అది విన్నతక్షణమే యాశువిడ్డతండ్రి నేలఁగ్రుంగును. ఇంకపరుల చదువు సాములననుసరించి కట్టుములు కానుకలు వృద్ధిచెందుచుండును. ఎంత యధమము చూచికొనినను వేయిన్నూటపదార్లకు తక్కువయుండదు.

అయ్యో, అబద్ధగృహస్తు తనకుమార్తెకుఁ దనకుఁదూగినపుడు పెండ్లిచేసికొందునన్న వీలుపడదు. ప్లికుఁబండ్లఁజేండ్లకంటె నెక్కువకాలము వివాహమొనర్చక యుంచుటకు వీలులేదు. లేనియెడల ఘోరనరకమఁలోఁ దలిదండ్రులు పడిపోవుదురట. అదిగాక బంధువులును దక్కినవారును జాలినుండి వెల్లివైచెదరు. అక్కటా, ఎక్కడదాపరిచిననీ ముక్కిడి శాస్త్రములు, నిజముగా ముందుకుఁ జూయిన నూయయు వెనుకకుఁజూయిన గోయయు నన్నసామెతలుచ్చట సాక్షక మయినది. కుమార్తెకు వివాహముఁజూర్చిన మొనర్చిన నెనుక నింకనానిర్భాగ్యుడగు గృహస్థుఁడుచేత చిప్పఁ బట్టికోవలసినదే? ఆహా, ఇవి ఎక్కడి శాస్త్రములు. ఎక్కడి ధర్మములు. ఒకని తీచుచునకు, భంగకరములయినవి శాస్త్రములూ, మఱియుర్జిత్రాస్త్రా?

ఆహా, లోకమొత్తటి యాధికారమునమునుఁగుచున్నది. తమ గృహమున లేనిది, తమకు వైచిత్ర్యముకానిదియగు ధనము నొకని బాధించి, కట్టుములు, కానుకలని దొడిచి పుచ్చుకొనినవి వారికిఁ దక్కునా? ఒకని ధనమునకాశించుట కేవలము నింద్యము. అదిగాక లుహపరసౌఖ్యసాధకమగు కన్యహాప గుణముల గణింపకయస్థిర మగుధనము చేగోరుచున్నార ధనముః శ్రేష్ఠీవానిబుద్ధివలె నతిచంచల మని వానూహింపదు? నేడిక్కడనుండిన శాపింకొక్కయెడ నుండునని వారు తలఁచదు. ధనవంతులగుఁజుభులీరహస్యమును నెఱుంగదు కాఁజూలు. ఎవనికయిన దాహముగానున్న మధుర రసాయముల నిచ్చి వాని దాహముఁదీర్చనచ్చునుగాని, లోభివాని ధనదాహముఁ దీర్చనెవ్వరికిని శక్యముగాదు. ఆదాహము వానిజీవనముతోడనే సళింపవలెను. దానికి వేఱొందునొషధము లేదు. లోభులును యుత్తాయుక్త వివేకకూన్యులునగు వరుల తలిదండ్రు లీధనదాహమునకు లోనము, యాడుబిడ్డలు గలవారి శ్రంసారములన్నియొకూల్చుచున్నారు. తుదకు ఆడుబిడ్డగలతండ్రి తనయావదాస్తియు నమ్మి, కుమార్తెకు వివాహమొనర్చవలెను. ఇంతకష్టపడి తన యాస్తిసంతటిని ధారపోసినను వారుసంతృప్తిపొందక వివాహ

కార్యమునకొప్పుకొన్న ధనముకాక, కాశి, గయా ప్రయాగముల లోని గయావలీల తేరగున, నేమేమియో యాచారములని చెప్పి, మరింత ధనమును నిచ్చినగాని పెండ్లికిఁదరిలిరామని బెడరించి వారినుండి లాగుచుందురు. అయ్యో, మనము వారినుండి నేడింత ధనము గైగొంటిమి కేపుమనకు నాడుబిడ్డలు గల్గిన మనగతియే మగునాయని వారికివివేకముండదు. కనుక నాడుబిడ్డలగనిన తల్లి దండ్రుల విచారమేమని నర్ణింతుము. ఎచటనయిన వరుడొక డున్నాడన్న వేనవేలు గృహస్తులచటికిఁ బోయి, తమ కుమార్తెల నిచ్చెదమనితిరుగుచుందురు. ఆభారము తీరుదాక వాఁకొకబండ కట్టుకొని నట్లుండును.

అటులనే బుద్ధిరాజు భార్య మరణించిన కొలదికాలము లోనే పెక్కురు గృహస్తులు తమ తమ పిల్లలనిచ్చెదమని బతిమా ల దొడగిరి. కామమ్మ గతించినది మొదలు బుద్ధిరాజునకుఁ బ్ర పంచకము పునవేసగలిగెను. అతని మనస్సు మునుపటివలె లేదు. ఆతనికి సంసారము నిస్సారమనియు, నదిదుఃఖముల కాటపట్టనియు దోచెను. కావున నతఁడు తన భార్యతోజేసిన వాగ్దానముఁదన్న బాధించుచున్నను తిరిగి వినాహ ప్రయత్నమున నూరకుండెను. కాని యతని కప్పుడప్పుడు తన భార్యతోజేసిన వాగ్దానము నెర వేర్పక యధర్మమొనర్చితిగదాయను నొక భానము మాత్రము బాధింపక మానలేదు. ఇట్లుండ నొక నాటిరాత్రి యట్టితలంపుతోడనే శయ్యపరు బరుండియుండెను. ఆతఁడు శయనించుచుండినేగాని నిద్రపట్టుట లేదు. అతని మనసున ననేకములగు నూహలు సము ద్రవేచికల పోటువాటునుబోలి పొడము చూడెను. ఎట్టకేల కతఁడు తన రెండు కన్నులును బలవంతముగా మూసికొనెను. ఇంచుక మబ్బు వానికిఁగ్రమ్మినదేమో, ఎట్టమొదట నొకదివ్యసుందర విగ్ర హముఁబొడసూపెను. ఆతఁడామెను జూచిన వెంటనే యట్టి దివ్య సుందర విగ్రహము నింతికుముందెన్నఁదో చూచినట్లు తలఁచెను.

ఎచటజూచినదియు నానికి స్ఫురింపలేదు. ఆతఁగింకను నట్టియవస్థ లోనేయుండెను. ఎట్టకేలకతఁడు ఆ విగ్రహమెవరో తెలిసికొనఁ గోరి యామెతోనిట్లు సంభాషింపఁదొడఁగెను.

బుద్ధి:- సుందరీ, “నీవెవ్వతవు? ఇదివఱకెక్కడనో నిన్నుజూచినట్లు స్ఫురించుచున్నది.దయయుంచి యెవ్వతివో యెఱింగింపుము.

ఆ మాటలాలకించి యాదివ్యసుందర స్త్రీమూర్తి య తనిపయిదనచంచల కటాక్షములు పలుపి, తన యెఱ్ఱని వెదపులఁగదల్చి, గుట్లు పగిలఁగింప నారంభించెను. నన్నిం త శీఘ్రకాలములోనే ముచితరా? నేనెవతనుగాను. మీ పాదచాసిని;దీనురాలనగు కామమ్మను.”

కామమ్మయను యశురత్రయమాతని చెవులఁబడుట తోడనే వానిగుండెలో రాయిపడినట్లుయ్యెను. ఒడతెల్లఁ జెమ్మటలు గ్రమ్మసాగెను. శరీరము కంపింపఁదొడఁగెను. మాటలాడుదనున్న నోటమాట వెడలకుండెను. అంత నాతనికిఁ బూర్వపు సంగతులొకటి వెనుక నొకటి యానుభూతిగఁ జూపి కీరాదొడఁగెను. ఆ విగ్రహమింకను నతని పయినట్లు తనదృష్టివాల్చి చూచుచుండెను. ఎట్టకేల కితఁడు తనమనస్సు పదిలిపలుచుకొని యామెతోనిట్లు ప్ర సంగింప నారంభించెను.

బుద్ధి:- “ప్రేయసీ! నీవిప్పుడెచ్చటనుండి వచ్చితివి? నీ మొగము కళావిహీనమయి తెల్లబాసినదేమి? ఇన్ని దినములదాక నెం దుంటివి?”

కా:- పూజేశ్వరా! నేనెక్కడికిఁ బోవుదును. ఇక్కడనే యు న్నాను. ఆనాఁడు మీరునాకిచ్చిన వరము దలఁపోయుఁడు. అది నెఱవేర్చినఁగాని నేను దృష్టిజెందను. మీరు నాకోరిక నెఱవేర్చువఱకు నేనిచ్చటనే యుందును. నేను దమనన్నిధి నుండి యంతర్నితనైన తక్షణమే తాము నాకిచ్చిన వాగ్దా నమును మఱచినారు. మీరది నెఱవేర్చకున్నన్నినాళ్లు నా గతియిట్లే.”

అని పలికి కన్నులనుండి యశ్రులు పలుచని చెక్కుల పయినుండిజాల నేడ్వసాగెను. ఆమెను జూచిన బుద్ధిరాజు మనస్సు ద్రవించిపోయెను. వానిమనస్సు నందొక్క గొప్ప తప్పొనరించినట్లప్పుడు పొడగట్టెను. అంతనతఁడు మఱిలఁదనభార్యతో “ప్రేయసీ! మఱివలేదు. ఇన్నినాళ్లు మనస్థిమితములేక యీ విషయమయి యూర కుంటిని. ఇంక నెంతమాత్రము ఆశ్రద్ధ వహింపను”. అని పలికి యామెచేతిలో మఱిల జేయవైచి వాగ్దానమొనరించెను. బుద్ధిరాజుట్లు తప్పకతాను వివాహము మఱిలజేసి కొందునని యామెచేతిలో, జేయవైచి వాగ్దానముజేసి, యామెకరమును దనకరమునబట్టికొని యామెను బిగ్గ గొఁగిలిండుకొనుటకయి నుంచము మీఁదనుండి తఱాలున లేవఁజూయెను. అతఁడట్లు పరియత్నింపఁజూపుచుండఁగ నే తెలివివచ్చెను. ఇంతదనుకఁదాను జూచి, మూలఁదినయా దిన్యసుందర విగ్రహమేమయ్యెనో మఱిగన్నడుట లేదు. అది కలయా, లేక భ్రమయాయని సంగియపడఁజూచెను. అతని మనస్సు పరిపరి విధములఁ బోనఁదొడంగెను. ఎట్టకేల కతఁడు చెదరిన మనస్సును గుదుటపఱచుకొని యెట్లయినను వివాహము జేసికొనవలెనని నిశ్చయించి, తత్ప్రయ తః ముఁజేయింప మొదలిఁజెను.

4వ పాఠము.

బుద్ధిరాజు మంచిపేరు ప్రతిష్ఠలుగల కుటుంబమున జనించిన పిల్లను బెండ్లాడఁదలఁచుటచేఁ గట్టుములు కానుకలు కోరక మిక్కిలి గౌరవముగాఁ బెండ్లిజేసికొనెను. అబిడ్డయు నతనికి ననుకూలవతియై, మెలఁగుచుండెను. ఆమెపేరు నరసమ్మ. ఆమె సత్త్విభావ యగుటచే నసతి బిడ్డలయందు నైజమగు నీర్ష్యనహింపక వారినిఁ దనకన్నబిడ్డలఁబోలి చూచుకొనుచుండెను. కొలఁది దినములకామె కొక కూతురును నొక కుమారుఁడును బుట్టిరి. వారునల్వరు కలసి మెలసి యాడుకొనుచుఁ గ్రమ క్రమముగాఁ బెద్దవారయిరి. బుద్ధిరాజు తల్లిలేని తనప్రథమ భార్యపుత్రుల నెక్కుమఱ గౌరవ ప్రేమలతోఁ జూచుచుండెను. కామమ్మ కొడుకునకు వేంకటరాజ నియుఁ గూమార్తెకు రాజ్యలక్ష్మియనియు, నరసమ్మ కొడుకునకు రామరాజనియుఁ, గూమార్తెకు సత్యవతినియు నానుకరము లొనర్చెను. బుద్ధిరాజు నీరందఱికి విద్యాబుద్ధులు చెప్పించి, యభివృద్ధి జేయుచుండెను. ఇట్లుండ రాజ్యలక్ష్మమ్మ వివాహయోగ్య నయస్కయయ్యెను. కావున నామెకు వివాహము చేయవలసి నచ్చెను. కాని, తనదగ్గర బంధువు శేషగిరిరావునకు విశ్వనాథమును కుమారుడుండటచే పరావ్యవస్థమున వానికిఁ బ్రయత్నమక్కఱ లేక పోయెను.

విశ్వనాథుఁడును రాజ్యలక్ష్మమ్మయూరూపమునందును, నీడు జూడునందును, దగియుండిరి. శేషగిరిరావు ఆయనతో ముఖింతదగ్గర సంబంధముఁగలిపి కొనుటకయి కుమారుల పడుచుండెను. కాఁబట్టి యతఁడు తనకుమారునకు వానికుమార్తె నియ్యవలసినదని కోరెను. అతఁడును నింటికివచ్చిన సంబంధముఁ ద్రోసివేయరాదను, పెద్దల మాటప్రకారముఁదనకుదగ్గరబంధువగు శేషగిరిరావు కుమారునికే యియ్యనిశ్చయించెను. విశ్వనాథుఁడంతటి సౌందర్యవంతుఁడు గాక పోయినను, సామాన్య రూపలావణ్యములు గలవాఁడే. విశ్వనాథు డును, రాజ్యలక్ష్మియు నొండొరులను ప్రేమించుకొనిరి. కాఁబట్టి యెట్టియాటంకమును లేక, వివాహము శుభప్రదముగ జరిగి పో

యెను. ఆ వివాహము జరిగిన కొలది కాలములోనే బుద్ధిరాజు వేంకటరాజునకు సత్యవతికును వివాహములు సేయనిశ్చయించెను. వేంకటరాజునకు దక్షిణముననున్న రామచంద్రపురమునుండి యొక గొప్ప సంబంధము వచ్చెను. మంత్రిప్రగడవా రాయూర చాలా పేరు ప్రతిష్ఠలుగలవారు. వారి కుటుంబముమంచి సంప్రదాయము గలది. అయింటి యజమానుడు సుబ్బారావు. అతనికి నల్లరు కుమార్తెలు, నిద్దఱు కుమారులు గలరు. ఇతడు తన పెద్దకుమార్తెకుఁ బెండ్లిచేసి రెండవ కుమార్తెకు వరుని వెదకుచు బుద్ధిరాజు నింటికేతెంచి, తనకుమార్తెకుఁదగిన సంబంధము దొరికెనని సంతోషించి, తనద్వితీయ పుత్రికను వేంకటరాజునకుఁ జేసికొనవలసినదని ప్రార్థించెను. బుద్ధిరాజు అందఱివలెఁ గట్నములు కోరక, పిల్లనుజూచి యామెయందు రూపసౌందర్యము లుండుటచే నాసంబంధమున కంగీకరించెను. సుబ్బారావు మితిమీరిన యానందముఁజెంది, యతిశీఘ్రముగా వివాహప్రయత్నములు సేయించి, యొకశుభమూహూర్తమున పెండ్లికార్యము గావించెను. ఆ వివాహమయిన కొలది దినములలోనే సత్యవతికిఁగూడ విశాఖపట్టణమునుండి యొకసంబంధము వచ్చెను. వరుడంత గొప్పవాఁడు కాకున్నను సౌందర్యమును, సౌందర్యమునకుఁదగిన విద్యాబుద్ధులును గలవాఁడు. అతనిపేరు పద్మనాభము. అతనిసుగుణ సంపదజూచి బుద్ధిరాజు సత్యవతిని, సతనికిచ్చి వివాహము మహావైభవముతోఁ గావించెను. లోకమున గృహస్థులకుఁగల భారములలో నెల్ల తమపుత్రులకు వివాహములొనర్చుట యొకటికదా! అట్టి భారము బుద్ధిరాజునకిప్పుడు తీరిపోయెను. ఇంకనతడు నిశ్చింతఁడయి కాలక్షేపముచేయ మొదలిడెను. ఇప్పుడు వేంకటరాజునకిరుపదియేండ్లు వయస్సు. అతడు లోకజ్ఞానము తెలిసి స్వతంత్రజీవనముఁజేయు శక్తిగలవాడయ్యెను.

కాని జగన్నాటక సూత్రధారియగు భగవంతుడెల్లప్పుడొకే విధమున దినములు నడువనీయఁడుగదా? ఇట్టి సమయమునఁ బా

పము బుద్ధిరాజునకుఁజాల జబ్బుచేసెను. అతఁడు నెలలకొలది
 మంచముఁబట్టి భేమటకయిన శక్తి చేనివాడయ్యెను. వ్యాధి దిన
 దినము హెచ్చుదొడఁగెను. అచ్చటి వైద్యులు ఆతఁడికిఁ జతుకుట
 దుస్థరమనిరి. పేంకటరాజు దిగులుపడి వెంటనే చెన్నపట్టణము
 నూడియుఁ గలకత్తానుండియు మిక్కిలి పేరుమోసిన వైద్యులను
 దెప్పించి, చికిత్సచేయింపసాగెను. గానియది నిష్ఫలమయ్యెను.
 దైవము ప్రతికూలముగ నున్నపుడు మనప్రయత్నములన్నియు నీ
 టివ్రాలగునుగదా? బుద్ధిరాజునకుఁ గూడదానికి బ్రతుకుట దు
 స్థరమని తెలిసెను. కావున సతఁడు తన నల్లునబిడ్డలను కేరబిలిచి
 వారికిట్లు హిశోపదేశము సేయసాగెను. “నాయనలారా, నేనిక
 బ్రదుకుట మర్థభము. నానలు మీరింక నిష్కారణముగ ధనము
 న్యయ మొనరింపకుండు. నాయనంతనము మీరు చక్కగా నడుచు
 కొనుచు, లోకనింద్యములకు నెఱచుమఁ బ్రవర్తింపుడు. దయయుఁ
 బ్రేమయుఁ బ్రతిమానవి నకుండదగినవి. దానధర్మములు నేనూడు
 నప్పుడేవలె జరుపుచుండుడు. ఆశీసుల నానఁచుడు. ధనము నె
 ఘ్నుడు దుర్వ్యయము చేయకుండు. దుష్టనులతోడి సహవాసమును,
 సభక ప్రసంగమును నెఘ్నుడు సేయకుండు. శిష్యవాంఛను గొరివి
 చుండు. అతిపర్వశ్రేయస్సులకు మూలము. దైవభక్తి గలిగియుం
 డుండు. గ్రాహ్యధర్మమునకు స్వతఃశక్తిచుగా నేనాపచుబ్రవర్తిం
 పకుండు. మీరొకరినొకఁడును గలహములఁ బడకుండు. ఐకమై
 త్యము సర్వవిధముల శ్రేయస్కరము. మన మేకీభవించియున్న
 యెడల నెట్టి వ్రబల శత్రునయినను మనలను గన్నెత్తి చూడఁ
 జాలడు. శత్రుల నెన్నడు వారి గుణస్వభావాదులఁ జక్కగ
 నెఱుంగనిది నిత్యనిపదుండు. వారు మీయొద్ద మంచిమాటలాడి
 మీచేత ధనమొలియు వెచ్చపెట్టించి తాము సుఖముగాఁ గాల
 త్రేపము నేయుదురు. మీదగ్గర ధనమంతయు వ్యయమయిన వెనుక
 మిమ్ముల నెవ్వరు గన్నెత్తియయినఁ జూడరు. ధనమున్నపుడే బంధు
 వ్రలును స్నేహితులునుగాని, యితర సమయములలో నొక్కరును
 గానఁబడరు. ఎంతకలిమిగల్గియున్న సంతయడఁకువ గల్గియుండుట

సజ్జన లక్షణము. మాకింత ధనమున్నదికదా యని యేనాడును గర్వపడకుడు. అధనమతి చంచలము. దానికిఁదగిన యుపయోగము చేయనినాఁడది నిలువదు. కాబట్టి పాత్రమెఱిగి దాని నుపయోగించుడు. ప్రాణహాని వచ్చినను, మానహాని వచ్చినను సత్యము లాడకుడు. సత్యము సర్వశ్రేయము. అదిలేనిచో నెన్ని సద్గుణములున్నను బ్రకాశింపవు. నిర్మలోదక పూరితమయిన సరోవరము పద్మ శోభితముకాకున్న శోభించునా? నాయనలారా, ఇంతకంటె నేనేమిమీకు జెప్పవలసినవి గలవు? మీరు మాత్రము విద్యాబుద్ధులు గడించి, పేరు ప్రతిష్ఠలు గల్గి, బేపించుటయే నాయాశయము." అని హితముగఁజేసి పనికిటరాజునుదప్పు దక్కిన వారిని గది నెడలిపొమ్మని యాజ్ఞాపించి వానిలోనిట్లు సాభాషించి దొడఁగెను. "నాయనా నీవు నల్వరిలోఁ బెద్దవాఁడవు. నిజముగా నల్వరిలోఁ బెద్దవాఁడవు బ్రవర్తింపుము. నీపించుకె జ్ఞానము గల వాఁడవగుటచేత నీయాస్తి సంతయు నీకప్పుగించుచున్నాను. నీచిన్న తమ్ముడు కేవలము బాలుఁడు. వానికి బుద్ధి విద్యలు చెప్పించి లోకములో నొక మనుష్యుడగునాకు వాని యాస్తి సంతయు నీ స్వాధీనమునందుంచుకొని భద్రపఱుపుము. మోయుఁబ్రస్తుతము మనము నివసించియున్న యింటిని నీవు గముకొనుము. నీతమ్మునకుఁ దగినయింటి నొక దానినిఁగొని యిమ్ము. మనయింటి వెనుకనున్న రెండు మేడలలో నొకటి నరసమ్మకును, మోయింటి సత్యనతికిని నిమ్ము. మిగిలిన యావదాస్తిని మీయిద్దఱున్నదమ్ములును బంచుకొనుఁడు. ఇది నామనోదేశము. దీనిని నీవు తు, చ. తప్పకుండఁ బాలింపవలెను. అని పలికి వానియంగీకార సూచక ప్రత్యుత్తరమువిని సంతోషించి "నాయనా, ఇంక మాటాడఁ జాలను నా శరీర మవశమగుచున్నది. తల తిరుగుచున్నట్లున్నది. కనులు మూసికొనిపోవుచున్నవి." అని పలుకుచు నిమిలిత నేత్రుడయ్యెను. ఇంక వాని శరీరముపలు చైతన్యములేను. చూచుచుండఁగనే వాని జీవానిలములు దేహమును బాసిపోయెను. శరీరము నిశ్చేష్టమయ్యెను.

5వ పాఠము.

~*~*~*~

బుద్ధిరాజు కాలగతినిొందిన వెనుక, వేంకటరాజు తండ్రి యాజ్ఞ శిరసావహించి, యతఁడు నెప్పిన విధమున నా యాస్తి యంతయుఁబంచి యిచ్చెను. స్వగృహమునకు వెనుకనున్న మేడలు నరసమ్మకును, సత్యవతికిని నిచ్చివేసెను. వారక్కడనే కాపురములు సేయదలంచి యందుఁ దమభర్తలతో వాసముఁ జేయఁ దొడగిరి. వేంకటరాజు తన తమ్ముఁడు చిన్నవాడగుటచేతను, లోకజ్ఞానమంతగా లేనివాడగుటచేతను, వాని కాగృహమునిచ్చి తానా యారిత్యెలుపలనున్న యొక దివ్యగృహమును విలిచిగాని, పేలుగానందుఁ గాపురము చేయసాగెను. అతఁడు స్వల్పకాలము లోనే సకల విద్యలయందును గృతార్థుఁడయి, గొప్ప యద్యోగమును సంపాదించెను. పాతకులారా! మన వేంకటరాజు ఇప్పుడు పుస్తతపు టద్యోగస్థులవలెఁ గాక, ప్రవాసము వెల్లినను వెల్లక పోయినను సర్వమునుండి భోజనపుఁ గిచ్చులుఁ బుచ్చుకొనక తన యద్యోగపు గర్వముచేతఁ దనకీర్తి వారిని బాధింపక, వారి యోధ్య లంచములు గమకొనక, తనకు సాధ్యమయినంతవఱకు నెల్ల వారికిని సహాయముఁ జేయుచుండెను. వారి శత్రుముల యోగ్యతాను సారముగ హెచ్చించుచు వారికిఁదగిన ప్రోత్సాహము గల్గించుచుండెను. వారి కేలోపము గల్గినట్లు వినినను, దాను స్వయముగా నచ్చటికిఁబోయి వారి కొఱంతలను దీర్చుచుండెను. ఇప్పటికి వేంకటరాజునకు నల్గురు కుమారులు గల్గిరి. వారుకడు బుద్ధిమంతులు. గురుభక్తి గలవారు. తల్లిదండ్రుల మాట యిసుమంతయు జవదాటక యడుగులొత్తు చుండిరి. బుద్ధిరాజు వారినిగూర్చి తనవంశపుఁ గీర్తినిలువఁబెట్టగల వారని సంతోషించుచుండెను.

అనలుపురిలో మూడవ వాఁడు బహుజ్ఞానస్థి. ఆజాను బాహుఁడు. సుందరగాతుఁడు. బుద్ధిమంతుఁడు. కుశాగ్రబుద్ధులగు మా చదువరులారాఁడే మన కథానాయకుఁడని తప్పక గ్రహింపఁగలరు. తండ్రి కీతనియందెక్కువ ప్రేమ. అతఁడును దండ్రియనిన

దైవ సమముగా జూచువాడు. వాని పేరు కామరాజు. వేంకటరాజు వారి నల్వదిగి విద్యల గణపించెను. పాపమాతని కాడు బిడ్డలు లేరు. ఆ కొలుత వాని హృదయమున నెక్కువగా బాధించుచుండెను. వేంకటరాజునందు వాని బంధువుల కనుతమగు ననురాగము కలదు. అతడు తప్పక తమ కష్టసుఖములకగునని వాని సౌజన్యతఁబట్టి యాశించుచుండును. వేంకటరాజు భార్య అన్నపూర్ణమ్మ. నిక్కమయిన బాంపత్యము చూడనలెనన్న వారి కడనే చూడనగును. ఆమె సర్వసద్గణభూషితయగు నిల్లాలు. ఆమె సర్వకార్యములందు మనోహరునిక సహాయపడుచు, భోజనావసరమునఁ దిల్లియుఁ గార్యాలోచన సమయమున మిత్రుఁడును సేవా విషయమునఁ బరిచారియునయి సర్వదకుఁడగు విజయమును, విజయమునకుఁ దగిన విద్యయు, విద్యకుఁదగిన విచక్షణజ్ఞానమును గల్గి యోతయు బోధిల్లును. ఇటు బంధువుల క్రిమికాన్యక్షాదురాలు. పరిచారికులమైన దైవముగాఁ జూచుదురుగు. ఎంత కఠినమయిన తప్పుఁజేసిన నామె యితఁగుల నొక కిర్కశవాక్యమూహి యెఱుగదు. ఇట్టి సుగుణ సంపదలచే విలసిల్లు నా యిల్లానికి అతడు బిడ్డలు లేని లోచ మొకటి బాధించుచుండెను. ఒక్క యాడుబిడ్డ గలిగిన నామెకుఁ దగిన నరునకచ్చి పాలాకృతికన్యాదాన మొనర్చి జన్మము సార్థక పఱుచుకొన నొకో కుమానాల పడుచుండును. తన యింటికి నచ్చిన యితఁగుల యాడుబిడ్డలను జూచి వారిని తేరదీసి, వారిని దన పిల్లలవలె జూచుకొనుచుండును. వారిచేతఁ దన యింటిలో సేమయిన నోమలు పట్టించి, వారిచేసారి యుల్లంబునను బేరంటకమునకు నిలిపించి సంతోష పడుచుండును. మనదేశములో స్త్రీలు, దేశరా నవరాత్రులలోడను యింటఁగల బొమ్మలన్నియు నొకగదిలో బెట్టి వాని నలంకరించి, మంత్రయదనలను బిలిచి, తమలపాకులు చెక్కలిచ్చి వారిని గౌరవించుచుండును. పాపము అన్నపూర్ణమ్మ ఆడు బిడ్డలు లేకపోవుటచే బయవాండ్రు పిల్లలను బిలిచి వారిచేతనే యిట్టి యుత్సవములు సేయించుచుండెను.

అంతగా నా సమయమున నెవ్వరి పిల్లలు రాకపోయిన తన చిన్నారి ముద్దుకుట్టలకు గౌనులు తోడగి నగలుపెట్టి ఆడుపిల్లలవలె ముస్సాబులుగావించి అందరి ఇండ్లకు బంపించి, వారలను బిలిపించి సంతోషించును. ఆహా! ప్రపంచక ప్రకృతి యెంత చిత్రమయినది. పుత్రవంతులగు దరిద్రులు తమ పుత్రులను బెంచలేక “హా, చైనమా, మాకేల నీసంతాన మిచ్చుతివి? బిడ్డలులేక పరితపించు ధనవంతుల కిచ్చిన వారెంత సుఖపడుదురుగాదా!” అని పిరక్కించెందుచుండ, అనవంతులగు ధనవంతులు బిడ్డలు బిడ్డలనుచూచి దరితపించుచు, నితరులు తమ బిడ్డల నెత్తికొని, ముక్తాహార కన్నురసాంద్రప్రసాదచంద్రికా శీతలమగు తత్పరిష్కారసౌఖ్యమొందుచుండ, దాము తప్పుచేసిన వారినలె నిలువఁబడుచు, కనరాని చోట్లుగాంచుచు, మొక్కిరాని చైనముల మొక్కికుచు, గుంగరాని తీర్థములగుండుచు, తమయనంతరము తమ ధనాధికముననుభవించుటకును దనుకు నివాసోదకముల స్వర్గగతుల నొనర్చుటకును ఒక్క పుత్రుని బడచునోచుకొనలేకపోయితిమి గదాయని మ్రోగుచుచుందురు.

దీనిని బట్టియేకాఁజాలు పెద్దలు ధనవంతులకు నిష్కలుండరనియు, దరిద్రులకు పుత్రులధికమనియు పలుకుచుందురు. కాని, వేంకటరాజునకట్లుగాక రెండు సంపత్తులును నొక యాడుబిడ్డనేవను కొఱతెప్ప జక్కగా వెలసియుండెను.

వేంకటరాజునకు నల్లరు కుమారులు గలరని మాచమవరులకిదివరకే తెలియును. అందు వేంకటరాజు కులూచారముగాఁ దనపెద్ద కుమారునికిఁ దన తండ్రిపేరును, రెండవ వానికిఁ తన మామగారి పేరును, మూడవ వానికిఁ దన తల్లిపేరును, నాల్గవ వానికి గాశీవిశ్వనాథుని పేరునిడెను. ఆ నలువురు దినదినాభివృద్ధిచెందుచు మంచిబుద్ధి గలవారయి మెలఁగుచుండిరి. వేంకటరాజు తానుండఁగనే తన కుమారులకు వివాహములు చేయఁదలఁచెను.

నెదుకఁబోయిన తీగ కాళ్లఁదగిలినట్లు తన యింటికొక సంబంధము వచ్చెను. పెండ్లికుమార్తె సౌందర్యరాశియై సుగుణముల దొంతియైయుండెను. అందుచేత వేంకటరాజు వెంటనే మంచి ముసూర్తిమునఁ పెద్దవానికీ పెండ్లిచేసెను. పెద్దవాని పెండ్లియైన కొలఁది దినములలోనే రెండవవాని పెండ్లియు మహావైభవముతోఁ గావించెను. అంతటితో వేంకటరాజునకు సగము భారము తీరిపోయెను.

6 వ పాఠము.

వేంకటరాజు గృహమునకు సమీపముననే భారతము వారి గృహము గలదు. వీరి కుటుంబము పేరు మ్రోసినదే. ఇంటి యజమాని నరసింహమునంతులు. ఇతఁడొక గొప్ప పేరుపొందిన న్యాయవాది ఇతఁడు వేంకటరాజునకు గాల్యస్నేహితుఁడే గాక; దగ్గిఁ బ్రభువగుటచేతను, నరసింహము నంతులు సలహా వేంకటరాజునకును వేంకటరాజు సలహా నరసింహమునకును అననరమగు చుండుటచే, నొకరింటికి ఒకరు తమిదవద్దనుఁ జొచ్చుచుండుట జరుగుచుండెను. వారి స్నేహము దినదినమున కెక్కువయై అన్నదమ్ములలో మెలఁగునట్లు చేసెను. అయిండ్ల యజమానుల స్నేహముఁబోలె నాఁడువాఁడ్రో స్నేహము సముతములులే నిష్కల్మషముగా, నిరంతరాయముగా, నభివృద్ధి జెందుచుండెను. ఇట్లు రెండిండ్లవారును బేగునకు మాత్రము పోయిగానుండి తక్కినయన్ని విషయములలో నొకటయై మెలఁగుచుండిరి.

నరసింహము తమిదగఁదనకు గూఁతురు గల్గిన వేంకటరాజు కొడుకునకునిచ్చి పెండ్లిచేసెదనని యనుచుఁ దన్నూలముగా, స్నేహ మభివృద్ధి జెందఁగోరు చుండెను. ఇట్లుండ దైవమాతని కోరిక నెర

వేర్వదలచి కాఁజోలు, నతనికి నొకకూతును బ్రసాదించెను. లేక లేక చాలాకాలమునకుఁ గల్గిన సంతానమగుటచే నాదంపతుల సంతోషమేమని వర్ణింతుము. వారు బిడ్డపుట్టిన వెనుక జరుపవలసిన జాతకర్మాది శుభకార్యములు ఎంతో వైభవముగా జరిపిరి. ఆబిడ్డయు నేకపుత్రిక యగుటచే, దల్లిదండ్రులచేఁ గడుగారాబముగాఁ జెంచబడుచుండెను. నరసింహము తనకూతును నొక్కక్షణమైనను వీడలేక యెల్లకాలము ఆపిల్లతోఁ గాలక్షేపముఁజేయుచు నపరమితానందముఁ జెందుచుండును. ఆహా! చిరకాలవాంఛితపుత్రికాజననమెంత ఆనందదాయకము! ఆపిల్లపుట్టిన మూసూర్రబలమెట్టిదోగాని; ఆమెపుట్టిన నాటినుండి నరసింహమునకు వ్యాజ్యములలో మఱింత యెక్కుడు ధనము వచ్చుచుండెను. ఇట్లు ధనము తనకు హెచ్చగుటకుఁదనమున్నుల కూతు జననమేయని కొందఱు జోస్యులు చెప్పిరి. అందుచే నతఁడామెకు ధనలక్ష్మియని నామకరణముగావించెను. ఆమెకు సర్వవిధముల నాపేరు సార్థకమైనదే. ఇప్పటికి నరసింహము ఏబది అరువదివేల ధనసంపన్నుడు.

ధనలక్ష్మినిగాంచుచు ఆదంపతులందుచుండెడి సంతోషమునకు మేరలేదు. ఆమెకు విలువగల దుస్తులుకొని యాడుకొను సామానులు లెక్కలేనన్ని తెచ్చిరి. ఆమె ఏడ్పుటయే తడవుగా నామెనోదార్చుటకుఁ జెప్పఁజాలనంత యాందోళము పడుచుందురు. నరసింహము వేంకటరాజును జూచి దినదిన ప్రవర్థమానమగు శుక్లపక్ష చంద్రేశ్వరబోలిన ధనలక్ష్మిని జూచి, ఇదిగో షూకోడలు అని చూపుచు ముఱియుచుండువాడు. వేంకటరాజుతని మాటలు విని నవ్వుకొనుచుండెడివాడు. ధనలక్ష్మి దినదిన ప్రవర్థమానమై తన జలిబిలివల్కుల, చిఱునవ్వుల, దల్లిదండ్రుల గర్వోత్సవ నేత్రోత్సములు గావించుచుండును. కాళ్లగజ్జెలుగల్లుగల్లుమనుచుండ బరుగులిడుచు, నింటిదిరుగుచుండునపుడు నరసింహము సంతోషమేమని వర్ణింతుము. అమ్మా, చిట్టి, ముద్దీయవేయన్న వెగిరిగంటిడుచుఁ దండిని గొంగలించుకొనుచు వాని శరీరమున కమృతసేచనసౌఖ్యమొసఁగును. ఇప్పటికి ధనలక్ష్మి నాలుగైదేండ్ల వయస్సు బాలిక.

నరసింహము సంఘసంస్కారణాభిలాషి. తాను నమ్మిన విధానములను కేవల వాగాడాబరముతో వెలడింపక యాచరణతో బెట్టగల కార్యపూరుడు. కుమార్తె కున్నత విద్యలచెప్పించి సన్మార్గవర్తిని జేయవలెనని యాశయము గలవాడు. ఇతడు ప్రస్తుతపు శారదాచటము నామోదించిన వారితెగలో నొకడని చెప్పుటకుఁదగినవాడు. స్త్రీశక్తి, పురుషుడు సాధనము. స్త్రీ పురుషులు కలసినప్పుడే ఒక సంపూర్ణ స్వక్తియేర్పడునని యాతని యాశయము. స్త్రీలుగాని, పురుషులుగావి ప్రత్యేకము కార్యాచరణమునకుగాని, సాసారనిర్వహణమునకుఁగాని చాలరని వానియూలోచన. కాన వైన చెప్పిన యంశములన్నిటను బురుషులతో బాటు స్త్రీలకుఁగూడ భాగ్యత గలదనియు నీవికన్నిటికిని స్త్రీ విద్యయే ముఖ్యసాధనమనియు నాతని నమ్మకము. స్త్రీ విద్యయొక్కటియే దేశోద్ధారణమునకుఁ గూడ ముఖ్యసాధనమని యందురు. స్త్రీలకు చదువుట, వ్రాయుట, అంకిగణితముతో బాటు గృహకృత్య నిర్వహణమునుగూడ నేర్పించు చూడవలెననియు, అవియే కాక పాకశాస్త్రము కుట్టుపనులు, శిశుపోషణము ప్రథమ చికిత్స శిశుశిక్షణము ఇత్యాదులు గూడ నేర్పింప వలయునని యాతని యభిప్రాయము.

ఇట్టి యభిప్రాయము గలవాడగుటచే, రజస్వలానంతరము విద్యానతియై, లోకజ్ఞాన మెరింగిన బాలికయైన నెనుక నామెకు వివాహముఁ గావించవలయునని తలచుచుండె. కాని యాతని భార్య పూర్వాచారపరాయణురాలగుటచే దన కూతునకు శాస్త్రోత్తముగా నీ వివాహముఁ గావించవలయునని కోరుచుండెను. ఈ విషయమై భార్యభర్తల కిప్పుడప్పుడు పివాదము జరుగుచుండెడిది. ఆమెకు ఎంతమాత్రము స్త్రీలకు స్వతంత్రతకూడదనియు వారికి విద్య అనవసరమనియు వారు పురుషులవలననే విచ్ఛలవిడిగాఁ దిరుగకూడదనియు వాదించుచుండెడిది. నరసింహము ఆమె నీసందర్భమున తనయభిప్రాయము తప్పని ఒప్పించుటకు ప్రయత్నించెను గాని యదిసాధ్యముకాలేదు.

ఇదే తన యుద్ధేమునకెట్లులైన తన భాగ్యయధ్వవచ్చు చుండునని చింతించు చుండెడివాడు. అతడు నీలమనప్పుడెల్లనామె కునచ్చుచెప్పుచుండెడివాడు. కానియామె “యగ్గోనర్థా, భవేత్ కన్యా నవనర్థా చ నోహితి, నశనర్థా భవేత్, ఇతి తదూర్థ్వం రజస్వలా” అనియున్నట్లు వెండ్లివేరకు కన్యజననీజనకులు ఘోర నరకాంధకారిమనలందురునియడలంచును. అందుచే నరసింహము సంకల్పమునకు నీతిల్పముండేయడలంచుచుండెను. అందున నతడు తన యతిప్రాయము నిర్వహింప దృఢనిశ్చయమైయుండెను.

కానిఁగను నామెను సమర్థుడగు భవనామెనితలకాటుంగ నెవరితరము? అనితరి మామల నంతోపాటుబుధ నోలలాడించును ఇంకొకతరి నిచారి సాగియున మూచుచుండును. ఇంతదనుక తనముగ్గు కిట్టియగు భవలక్ష్మి ముగ్గుమున్నటలఁ జూచి యానందింపఁ దలంచుచున్న నరసింహమునకుఁ గాలమా పూర్తియయ్యెను. “అందు ను” అనిచుకును కిష్టతనమని నైత్యుగా చెప్పిరి. నరసింహము భవలక్ష్మిని తరలించి “నాకపుత్రీ! నీమగ్గుముచ్చటల న్నియింపరకుండుగాక, నేను నిన్ను నీడిపోవుచున్నాను. నీలిండినగు నీతెచ్చిన మాటలు మునుపకుము. నీట్లినపునటల నచచు కొనుము” అని ఆమెను నననక్కఱవచ్చిరిగాని వెక్కి-వెక్కియేడ్చి “ఓ నరసింహరా! నాతడనంతరము నా కిట్లను భద్రముగాఁ గాపాడుము. ఆమెను సత్ప్రసరి నిగంకరి మాకులమునకు నన్నె తెచ్చు నట్లు వేయుము. పుట్టినింటికి ముట్టినింటికి కీర్తి చెప్పుకొనెయ్యము” అని ప్రార్థించెను. అహ! అయిట్టిల గిన్న వాఁడేమిచా కొక్కెలు. అని ప్రార్థించి యామెను దన బాగ్యచేతి కప్పగించి “నీనిరక్షిం చు భారము నీ. నేను నీకిపుడు చెప్పుమాటలు మునుపకుము. మన యీ కిన్నపు సంతకమున నేమూతి మగ్గిది మహింప కుము. ఈమూర్తను జ్ఞానవతియైన నెనుక మన వేంకటరాజు ఈమా యనకిన్ను” అందు చాలామందివాడు. బుద్ధిమంతుడు. విషయ విధే

యసమన్వితఁడు. నేనీమెను బుట్టినప్పుడే వానికియ్య సంతకల్పించితిని. కావున, నామాట కెదురుచేయక, ధనలక్ష్మిని వానికిచ్చి వివాహము చేయుము. ఆమెకు విద్యాబుద్ధులు చెప్పించుము. ఉన్న తాళ ముగాఁ చేయుము. పుట్టినంటికి మెట్టినంటికి వన్నె తెచ్చునట్లు చేయుము." అని యెన్నియో సంగతులు చెప్పి కుమార్తెనప్పగించి, వేంకటరాజును దరికిఁబిలిచి యింక వీరిరక్షణ మీఁదేచూచుచుండ వలయును. దిక్కులేని వీరికి నీవే దైవము వంటివాఁడవు. వీరిని ఆపదలయందు రక్షించి. వీరిక్షేమము కనుగొను చుండుము." అని ఇంకేమేమియో చెప్పి, బంధుమిత్రసమక్షమున సునాయాశముగా దననాటక మీ ప్రపంచకమునఁ జాలించి పరలోకగతుఁడయ్యెను.

తరువాత వాని శరలోక క్రియలు నిర్వర్తింపఁ బడినవి. కాని, ఇంతదనుక జన్మించినదాదిగాఁగిష్టమన్న నెట్టియో యెఱుంగని నరసింహము భార్యయగు కనకమ్మకూతురగు ధనలక్ష్మియు నిక్కట్లలకు లోనయిరి. భర్త్యవియోగానల దండవ్యామానయై సతతము కనకమ్మ కన్నీరు కాల్యలైకార దుఃఖించుచు శుష్కించి కడుదుర్బలయై మంచము పట్టెను. ఎట్టకేలకు స్వస్థయై కనకమ్మ పొంగిపొంగిపోరలి వచ్చుచున్న దుఃఖము. నాఁపుకొనుచుఁ దాను నిరంతరము దుఃఖించుచున్నఁ దన పిల్లగతియేమగునోయను చింత నొంది ధైర్యము వహించి కుమార్తెకు ధైర్యము చెప్పుచుండెను. మఱియు వేంకటరాజు మున్నగునారు తఱచువచ్చి యామెకు ధైర్యము చెప్పుచుండటచేతను దానిపుట్టి స్థితియందున్నదియుఁ గనకమ్మ గ్రహించుకొని తన దుఃఖమును గ్రహముగా నడచుకొని, తనకుమార్తెయే సర్వమని నమ్ముకొని, యాశాలిక సరక్షణములోఁ దత్పరయై కాలము గడుపసాగెను. ఆమెనిరంతరమఁ దనకర్మమునే నిందించుకొనును గాని, దైవము నెగ్గాడదు.

ఆమెకు ధనమధికముగా నున్నదని మనకుఁ దెలిసినదే; కావున ఆమె కొంతధనముఁ బెట్టి భూములుకొని, కొంత ధనము వడ్డీలకిచ్చి వచ్చిన ధనమువలన జీవనముచేయదలఁచెను. అంతయాస్తియు నొక్కస్త్రీ వ్యవహరించుట కష్టముగదా? పాపము కనకమ్మకుఁ బురుషసహాయ మెవ్వరును లేరు. అందుచేనామె తెలివితేటల యందు నేర్పరియైన వేంకటరాజు నర్జకుఁడోయి తన న్యవహారముఁజూడవలసినదని కోరెను. వేంకటరా జేరికయిన నుపకారము సేయుస్వభావుఁడు; కాబట్టి యామె న్యవహారముఁ జూచుటకయి యొప్పుకొనెను. తన న్యవహారమంతయు వేంకటరాజు జూచుచుండుటచేతఁ గనకమ్మ తాను నతనియొడికి నచ్చుచుఁ జోవుచుండుటచే నీకుటుంబములు రెండును గ్రనుకగ్రమముగాఁ బాలునీరును బోలి యైక్యభావముసెంది మెలఁగదొడఁగెను.

7 వ పాకరణము

కనకమ్మకు వేణీ సంసారపు బాధలు లేకపోవుటచే నామె తన యేకపుత్రికయగు ధనలక్ష్మినే యన్నిటిగాఁ దలఁచుచు మిక్కిలి గారాబముతోఁ బెంపసాగెను. ధనలక్ష్మికి ఆరేండ్లు వ్రాయము రాగానే యామె తనభర్త యాజ్ఞానుసారము యక్షరాభ్యాసము సేయించి, విద్యచెప్పింపఁ దొడఁగెను. బుద్ధిమంతురాలగు నామెయుఁ ద్వరతోనే వ్రాయును జదువనునేర్చి, చదువుల సరస్వతితోఁలఁ బ్రకాశింపఁ జొచ్చెను. పురాణములన్న నెక్కడు పీఠింపడు కనకమ్మ, నష్టాదశ పురాణము లామెచేఁ జదివించియు, దానుజదివియు నందలి నీతులను నామెమన

స్సున కెక్కడెప్పుడుండెను. ధనలక్ష్మి సహజముగా మృదు
 మధుర కంఠయగుటచే నామె పురాణము చదువు నప్పుడెంత
 యో మనోహరముగా నుండును. కనకమ్మ యామెకు సంగీతముఁ
 గూడఁజెప్పించెను. విద్యకుఁబోదు సంగీతముబట్టచే నామె పరి
 మళమచ్చిన బుగారునటె బ్రకాశింపఁబోవఁజూచును. కనకమ్మ, ధన
 లక్ష్మి సహస్ర సద్భుతులు చేయుటయొకటి, పతిభక్తి మున్నగు
 సర్విషయముల నున్నచోటతో జూచునామెను. ధనలక్ష్మి వాని
 నన్నిటిని మిగుల శిష్టాభిరుచితో వాలకొచి. వానిని మనస్సు
 నందుచుకొనెను. ఆమె సీత, సావిత్రిముచ్చగు హరిద్ర పరిచితా
 మతెల్లుల చరిత్రలఁ జదువునప్పుడుగాని, వినినప్పుడుగాని, సుఖోప
 పరనశియై వానినటె దానుచు బ్రవర్తించి చిరకాల బాధ్యవృత్తి
 త్వలఁగొన వానించుచుండును. ఇదిగాక, సావిత్రి, చరిత్ర చదువు
 నపుడు తామసస్సాహిత్య చిర భర్తనుదప్ప నితియలను వివాహ హూ
 వికూడదనికాక చంకల్పము కొనెను. మాత్రోనర్వకముండు శీఘ్ర
 కాలములోనే వంశశంకునని గుఱిగొందయ్యుం బావాలని వలించి
 గీర్వాముప్పొత్తుడుగుటకు వంశులయట నిలు పతిపాతా
 నుహస్త్యముచేసికొని పూర్వా పశ్చాత్తాపములదయ్యెను. అం
 నుపలదఁ బతివారిలక్ష్మి యావడలు వానియఁ, వచ్చినపఱి తన్ను
 హస్త్యమువలన నిష్కలములగుచుండు నామెకేర్వనియెను. ఆమె
 తాను బ్రతిరో దైవమునాడలన నిష్ఠులూచుకొనెను. అం దెన్ని
 గ్రాహములఁ గలిపిను స్త్రీలకు భర్తృత్వ మేర్పడెననులేదని
 యెఱుఁగును. ఆహ! విత్పాతముజే యులటి పూజ్యులగు పద్మా
 మబ్బుట యెవ్వఁ కాన్వర్తముగా కుండునుండు? ఆమె యర్థ్యంత
 బుద్ధిమతి, మగుడుకలి. ఆమె యంతకొందర్వచలి గాకపోయెను
 నిర్మలమయ, కళాలమును చూచి కుఖిలముచుకొన వలచిర్వచనము
 మగుసొందర్వకలి బొలకను పండుకల ఎట్లయిడను నామెకేరీర సొంద
 ర్యము యగోచితము కానున్నదే చెప్పుకతప్పుదు. మేము చెప్పలేము

గాని సామూద్రీక మెఱిగిన బుద్ధిమంతులమె ముఖమండలముఁ జూచునపుడు మాత్రమామెకాపేరు సర్వవిధముల సార్థకమయినదని పలుకుచుందురు. ఆమె చిన్నతనమునఁ దనతోడి బాలికలతో బొమ్మల పెండ్లిండ్లు సేయుచు వారితో వియ్యము లుంచుచుండును. గుజ్జన గూళ్లను వండి చెలిమికత్తెలకు వడ్డించి సంతోషముతో నాడుకొనుచుండును. సాయంకాలములందు నందఱు బాలికల నొక చోట గూర్చుండఁబెట్టుకొని, తాను జదివిన యష్టదశపురాణము లోని చిత్రవిచిత్రములగు కథలఁజెప్పుచుఁ బరివ్రతలకథల వినిపించుచు, దద్దర్మముల వారిచునస్సుల కంటునట్లు బోధించుచుండును. ఆమె తనతల్లితోఁగలసి తఱచు వేంకటరాజు నింటికిఁ బోవుచుండుటయు, వాని పుత్రులతో నాడుకొనుచుండుటయుఁ గలదు. కామరాజునకుఁ జిన్ననాటినుండి యాటలాడుకొనుటయన్న మిక్కిలి ప్రీతి. ధనలక్ష్మీ తనముటికి వచ్చి యాడుకొనుచున్నపుడు ఆతఁడు ను నామెతో నెక్కువ చనువుతో నాడుకొన మనసుపడుచుండును. ఇట్లుంటుండు బాంధవ్యమున వారి స్నేహము దినదినాభివృద్ధి గాంచెనని వేఱుగ వ్రాయ నక్కఱలేదు. వేంకటరాజును గనకమ్మయు వారి స్నేహభావములఁజూచి మనస్సుతో నేదియో తలచుకొని దైవసంఘటనమున నట్లయిన బాగుగనుండునని యనుకొనుచుందురు.

ఇట్లు దినదినాభివృద్ధిఁగాంచిన వారిరువుర స్నేహము, వారినయస్సు కిగ్మమున మోహముగాఁ బరిణమింపనానెను. వారి కొకరిపయినొకరికిఁ బ్రేమయుదయించెను. కామరాజు మిక్కిలిసౌందర్య వంతుఁడు. వాని సౌందర్యముఁజూచి యందఱాపేరు వానికి సర్వవిధములఁ దగియున్నదని యనుచుందురు. సౌందర్యమునకుఁ దగువిద్యయు, విద్యకుఁదగు బుద్ధియు, బుద్ధికిఁదోడు వినయమును వానికి వన్నె తెచ్చుచుండెను. ఆతఁడు మిక్కిలి మెత్తని మనస్సుఁ గలవాఁడు. ఆతఁడొకరి కేదయిన యాపద సంభవించినదన్న సహిం

పనేరఁడు. తనయావచ్చక్తి వినియోగించి వారికిఁదోడుపడుటకే
 ప్రయత్నించుచుండును. ఇట్లుండ ధనలక్ష్మి శుక్లపక్ష తృపాకరుని
 చందమున దినదినాభివృద్ధిఁ గాంచుచుండెను. ఆమె యెల్లప్పుడును
 గామరాజుతోఁ గలసిమెలసి యుండుటచేతను, నతని సుగుణ సంపద
 లన్నియు నెఱఁగినదగుటచేతను నతఁడే తనకుఁదగిన భర్తయని
 తలఁచి యతనిని మనోవక్కాయకర్మలఁజేమిగుచుచు నాతనిఁ
 దప్ప నితరుని బెండ్లాడనని నిశ్చయించుకొనెను. మఱియునామె
 ఎల్లసమయములందును, నతనినే భర్తగాఁగూర్చుమని పరమేశ్వరు
 నికిఁ మ్రొక్కులిడుచుండెను. ఎల్లపుడునామె వానినేతలఁచుకొనుచుం
 డెను. ఆమెకు అతఁడు తప్పఁబ్రపంచకమున వేతేదియఁగానబడలేదు.
 ఇప్పుడామెయొకని తనమనస్సులోనిల్పి మునుపటి స్నేహభావమున
 గాక యొక యనిర్వచనీయ పూజ్యభావముతోఁ జూడసాగెను.
 మోహమెపు డుదయించినదో, యప్పుడే సిగ్గును దలచూప
 సాగెను. అప్పుడామె కామరాజునొద్దకు బూర్వమువలె గాక
 యించుక లజ్జతో నవనతశిరస్కయి పోవును. తానాటలా
 డుకొనువేళలఁ గామరాజుక్కడకు వచ్చినఁ, దటాలున లేచి యొక
 ప్రక్కకొదికి, తలవంచుకొనుటగాని, లేదాయాటకు స్వస్తి చెప్పి
 యక్కడనుండి పోవుటగానిచేయును. లేదా, తానతనిఁజూడనట్లు
 నటించి క్రీఁగంటి చూపులువానిపయిఁ దొలకించును. ఇప్పుడామె
 కామరాజునొద్ద మునుపటి చనువుతోఁ దిరుగుటలేదు. కామరాజు
 మనస్సునఁగూడ గాలక్రమమున నామెపయి మోహముదయించి,
 యల్పకాలముతోనే యదితన ప్రభుత్వముఁ జూపసాగెను. ఇప్పు
 డతఁడుకూడ నామెవద్దకు మునుపటివలెఁబోవుటకు సిగ్గుపడుచుం
 డును. పూర్వమువలె నిప్పుడామెతో నాటలాడుటయన్నను నా
 మెతోఁ బ్రసంగించుటయన్నను లజ్జావశుఁడగుచుండెను.

ఆమె యెదురయినచో మఱియుఁ దలవాంచి యేదయినఁ బనిగల్పించుకొని యచ్చటనుండి పోవుచుండును. ఆమెపేరు వినినంతనే వానిహృదయసీమనొక యనిర్వచనీయానందము వెల్లిగొల్పుచుండెను. ఆసంగతివాని ముఖలక్షణములే చెప్పక చెప్పుచుండెను. కామరాజు ఆమె సుగుణసంపదలు స్వయముగా నెఱిగినవాఁడగుట చే నామె యందుబద్ధానురాగుడయి, యామెనుదప్ప నితర స్త్రీ నెవతెనయినను వివాహమాడనని నిశ్చయించుకొనెను.

బ్రాహ్మణులలో నాచార ప్రకారము, తమ బాలికా బాలకులకు వివాహ విషయమున స్వతంత్రతలేదు. వారుతమ తల్లిదండ్రుల యిష్టానుసారము నడుచుకొనవలెను. తల్లిదండ్రులు తమ మనస్సున కెక్కిన వారికిచ్చి పెండ్లి సేయుదురు. పాపము తమ బాఱుకను, బాలికలకు గొండ్లులయందుఁ బ్రేమ యున్నదిలేనిది కనుఁగొనరు. పాపమా! ఆపిల్లలు సిగ్గువిడచి తమకు వారిపయి ప్రేమగలదని యెట్లుచెప్పగలరు? పోనీ, ఎవరేని సిగ్గువిడచి తమకు వారిపయి ప్రేమగలదని చెప్పినను, విని వారికిచ్చి వారికి పెండ్లి చేయరు. వారు బలవంతముగా వారికిష్టములేని వారితోగూర్చి వారిజీవనము నధోగతిపాలుసేయుచున్నారు. వారి యావజ్జీవ సుఖదుఃఖ మూలాధారకమయిన వివాహములో నిట్టి పద్ధతియేమి సమంజసము? అయ్యో! మనసంఘమింత నీచస్థితియందున్నది కదా?

ధనలక్ష్మీ కామరాజుల మోహమంతకంతకును వృద్ధికాఁజొచ్చెను. తుట్టతుడ కావిషయము వేంకటరాజుకును, గనకమ్మకును దెలిసెను. వారి యన్యోన్యాను రాగమునకా యిరువురు మిక్కిలిగా సంతోషింపసాగిరి.

అంత వేంకటరాజు తన కుమారునికి, ధనలక్ష్మినిచ్చి పెండ్లి చేసిన బాగుండునని కుతూహలపడ జొచ్చెను. అత్యంత స్నేహితుఁడును బంధువునగు నరసింహము కుమార్తె తన యింటికి వచ్చునని యువ్విఘ్నలూరఁదొడఁగెను. కనకమ్మకూడ వారియన్యోన్యానురాగమున కెంతయో సంతసించెను. ఎట్లయినదనకుమార్తెను గామరాజునకిచ్చి పెండ్లిజేసినచిల్ల సుఖపడుననియు, దనకన్నులయెదుట నేయెల్లప్పుడుండుననియు నామె దలఁచెను. వేంకటరాజు తన భూములను వ్యవహారములను నతిజాగ్రత్తతోఁ జూచుట చేతను, వానిసాత్వికభావముఁ దా నెఱిగినదగుట చేతను గనకమ్మ తప్పుక తనకు మార్తెను గామరాజున కే యిచ్చి పెండ్లిచేయవలెనని దృఢఁడనిశ్చయయ్యెను. ఆమె చిన్ననాటినుండియుఁ గామరాజు విద్యావివేకములు, వినయ సౌశీల్యములు ప్రత్యక్షముగాఁ జూచినదగుటచేత నొకనాడు వేంకటరాజుతోఁ దన మనోభిప్రాయముఁ చెలిపెను. వేంకటరాజు ఇగినర కే యీవిషయమయి యాలోచించుచున్న కారణమునను నరసింహముకోరిక నెరవేర్పఁదలచియు నామె చెప్పిన సంగతి కత్యంత సంతోషాంతరంగుఁడయి తన సమ్మతిని సూచించెను.

8 వ పాఠము

పవలెల్లను దన కిరణజాలముల నలుపక్కలవెడజల్లి యల నటజెందిన సూర్యుఁ డపరసముద్రమునజలకమాడఁబోవుచున్నట్లు గుఱియెను. పశ్చిమదిక్కుటమున పరుణుని కాంతయెండఁబోసినకుంక మముఁబోలి సంధ్యారాగము క్రిమ్ముకొనెను. గొల్లలు తమ తమ యావులమందలను దోలుకొని నెలవులకువచ్చుచుండిరి. మేఘతయి పోయిన పక్షులు తమతమ మేఘలు చాలించి నీడాభిముఖములయి బాదులుగట్టిచేరుచుండెను. పగలెల్ల కార్యస్థానములఁ బనులు చేసి యలసిన యుద్యోగస్థులు ఊరివెలుపలి మయిదానములయందును నుద్యానవనములందును పిహరింపసాగిరి. క్రమక్రమముగాఁ గంతములనుండి కారుమేఘములవోలె చీకటున్యాపింపఁ దొడఁగెను. ఆకసమున నొకటికొండు నక్షత్రములు తమ యల్పకాంతలతోఁ దలసూపసాగెను. ఆనంతరము పవారికిఁగాని కష్టములు శాశ్వతము లుకావని కాలపురుషుఁడు చాటఁపెచ్చిన ధమరుకమట్లు చంద్రుఁ డుదయించెను. దుఃఖానంతరము పౌఖ్యములు గల్గునపుడు మనుష్యుల హృదయములునలఁజుందోదయమునఁ గలువలువికసించెను. ఆనంతరము చంద్రకాంతశిలలుదయార్చుని హృదయము వోలికరుఁగసాగెను. సముద్రము క్రితకృత్యుని యంతరంగము కరణి నుప్పొంగఁ దొడఁగెను. చీకట్లు బలవంతుని బారికోడి పోన దీనునివలె జెడరి పోఁజొచ్చెను. పరాభూతుని ముఖమాడలమట్ల టక్కులు వెల వెల బాతెను. ఉపాధ్యాయుని రాజి చే బాలుర ముచ్చుత్తములట్ల చందోదయమున జారచోరుల సంచారము లాఁగిపోయెను. పగలు సూర్యతాపము చేఁదపింపఁబడిన భూమి, మిత్తునిచే నోదార్పఁబడిన మానవునిహృదయము తెఱఁగున చంద్రికాశీతలమున నుపశమిల్లెను. ప్రబలులయెదుట నల్పులు నిలువ లేరనునది దెల్పునట్లుచందోదయమున నక్షత్రములు క్రమక్రమముగాఁ గాంతిహీనములయియదృశ్యములయ్యెను. జ్ఞానోదయానంతరము యోగీశ్వరుని మానసము చందమున లోకము చంద్రికా సంశోభితమయి ప్రసన్న భావమొందు

దెను. అట్టి హృదయాహ్లాదకరమగు వెన్నెల వృధాపటువఁగూడ దని
కాఁజూలు పెక్కురుజనుల నేకవిధముల నా వెన్నెల బయట విహరింపఁ
దొడఁగిరి.

ఆ నాఁడు కృష్ణపక్షపుఁ దృతియ చంద్రుఁడు తన త్రయో
దశ కళల నొప్పారుచు నెల్లవారికి నానంద సంధాయకుండయి,
యుండెను. అట్టి సమయమున ధార్మికపురమునందలి బాహోద్యా
నమున నెవ్వరో విహరింపసాగిరి. వాఁడొకస్త్రీలును నొక పురు
షుఁడునొక బాలికయు నైయుండిరి. వారి యప్పటిచేష్టితములుచూడ
నా వేనవి వెన్నెలలో విహరించుటకు నచ్చినట్లు పొడఁగట్టును.
పురుషుఁడును స్త్రీయు నొకే వరుసగా నడుచుచుండిరి. వేఱొకతె
వారి వెనుక ననుసరించి పోవుచుండెను. బాలికమాత్రము వారి
నెవ్వరిని ననుసరించి పోవుటలేదు. అమె యాయుద్యానవనమందు
గుబురుగా బెఱిగిన పూల చెట్లయందుఁ బూవులఁ గోసియు, నొక చెట్టు
కడనుండి వేఱొక చెట్టుకడకు బరువులిడుచు నాడుకొనుచుఁ జెట్ల
నీడలఁ దాగుకొని వారు తమ్ముఁ బిలుచుచుదాఁక మఱుగువడుచు వినో
దించుచుండెను. మధ్య మధ్య నా స్త్రీపురుషులమెను జెట్ల పజ్జ
కుఁబోవలదనియు, బురుగుబుట్లుండుననియు, మండలించుచుండిరి.
కాని చపలస్వభావులగు పిల్లల కీమాటలు వినఁబడునా? ఆ
బాలిక వారిమాటల లెక్క సేయక సహజచపలత్వముచే నట్లేలి
రుగుచుండెను. అప్పుడట్లు విహరించుచున్న స్త్రీ పురుషులకీక్రింది
సంభాషణము జరిగెను.

పురుషుడు:—వీరికి దినదినము నొకరిపైనొకరికి మోహ మభివృద్ధి
చెందుచున్నది. ఇట్టి యీయిరువురకు వివాహము జరిగినచో
నది నిరంతరాయమయిన ప్రేమతోఁ జెలువొందుచు శోభిం
చును సుమీ. అన్యోన్యాయుర్రాగము లేని పెండ్లి యెప్పుడు
సౌఖ్యదాయకముగాదు. ఏమి నీయద్దేశము?

మొదటి స్త్రీ:—వారి యన్యోనురాగముఁ జూచిన నాకు ముచ్చటవేయుచున్నది. పెండ్లికాక మును పేయొకరిపయి నొకరి కింతటి ప్రేమానురాగములు కలవు. ఇంక వివాహమయిన వెనుక నెంతగా వృద్ధి పొందునో?

రెండవ స్త్రీ:—నాకును నట్లే తోచుచున్నది. దైవానుగ్రహము వలన నా యిరువురకును శీఘ్రముగా వివాహమగుగాక. నాకు నారివివాహమహోత్సవము శీఘ్రముగాఁ జేయింప వేడుక పొడముచున్నది. ఆహా! ఆలక్ష్మీ సద్గుణముల నెంతని వర్ణింపఁగలము. వెదకిన నొక్కదుర్గుణమైననామెకడఁగానఁ బడదు. ఆమె కీ సద్గుణములీచిన్నతనములోనే యెట్లుగలిగెను?

పురుషుఁడు:—అవి స్వభావసిద్ధమగు సద్గుణములు. సేర్పుకొంచుమనిన నలవడునవికావు. అవునుగాని; వారి వివాహము శీఘ్రముగాఁ జేయవలసినది. నాయదృష్టము చేతనే నాకిట్టికోడలు రాఁగలుగుచున్నది. ఆమె మెట్టిన యేయిల్లు పవిత్రముగాకయుండును?

రెండవ స్త్రీ:—నిజమే, నిన్న నేనామెను నావద్దఁగూర్చుండఁ బెట్టుకొని నీవెవని చెండ్లాడెదవని యడిగితిని. పాపమామె తలవాంచుకొని చిఱునవ్వునవ్వి యూగుకొనినది. కాని నేనామె ముఖలక్షణములఁబట్టి గ్రహించితిని. అయిన నామె నోటినుండి విసవలెనని యితరుల పేరులఁగొన్ని చెప్పి వారినిఁ బెండ్లాడుదువాయని ప్రశ్నించితిని. అంతనామె కన్నుల నీరుకార్చుచు నిస్సబ్దయినది. అంతనేనామె హృదయము నొప్పింపఁగూడదని తలఁచి మారాజును బెండ్లాడుదువాయని ప్రశ్నించితిని. అంతనామె ముఖము ఇంతయైవికసితమయినది. లోకజ్ఞానమెఱిగిన బాలిక లింతకంటఁ దమ మనోభిప్రాయముల నెట్లువ్యక్తకరింతురు?

అని యింక నేమేమో చెప్పబోవుచుండ వారిప్రసంగమున కంతరాయముగ నొక ధ్వనివినవచ్చెను. వెనుక దిరిగిచూడ వారికి ఆబాలిక కనబడలేదు. అంతవారామె చెట్లచాటుననడిచివచ్చుచుఁ గాలుజారి యందుఁజెట్లకీసినఁడఁగల నూతిలోఁ బడెనని గ్రహించి తత్తరముతో నాదిక్కునకుఁ బరుగెత్తివెల్లిరి. అక్కడనొక నేల నూయియుండెను. ఆబాలికయునందు మునిగి తేలి కనఁబడెను. గాని వారికామెను రక్షించు నుపాయమేమియుఁ దోచినదికాదు. ఆమె రెండవడ్డూరును మునిగి తేలెను. పాపమాపురుషున కీతరాదు. ఆతఁడేమి చేయుటకునుదోచక యూరక వాపోవఁజొచ్చెను. ఆహా! విపత్సముద్రీమనఁ జిక్కువడిన వారికి రోదనముతప్పయేది కర్తవ్యమగును? ఇంక స్త్రీల యార్తనాదమునకు మేరయేలేదు.

ఇంతలో నాకస్మికముగా నాతోటలోనుండి యెవరో యతి శీఘ్ర గమనమున వచ్చునట్లు వారికి పదశబ్దము వినఁబడెను. వారందఱూ దిక్కునకు దుఃఖపరవశులయి, దేవుడే సుగుణములరాసి యగు నాబాలికను రక్షింప మునుష్యవేషమున వచ్చుచున్నాఁడని తలఁచిరి. శీఘ్రగమనమున బరునెత్తి వచ్చుచున్న యా విగ్రహము వీరెవ్వరితోడను మాటలాడక తటాకుననూతిలో దుమికి వీరికా శ్చర్యముఁగల్గించెను. దుఃఖమగ్నులయి యేడ్చుచున్న వీరావచ్చిన వారెవ్వరో కనుఁగొనజాలక పోయిరి. ఇంచుక సేపుఁగో నూతిగో నుండి “త్రాడు దిగవిడుపుఁడు. ఆలస్యము జేయకుఁడు” అనుకేలు వినఁబడెను. తక్షణమే యాపురుషుఁడు నూతికిఁగట్టిన యేతాము త్రాడునువిప్పి గబగబలోనికిఁ జాగవిడిచెను. ఇంతవఱకాబాలిక నీటిలో మునిగియున్నదికదా. ఇంక నెట్లు బ్రతుకఁగలదని మాపాఠకులు సంధేహపడనక్కఱలేదు. నూతిలోనికి దుమికిన నూతనపురుషుఁడామెను వెంటనే పట్టుకొని తనతోడపయి నానించుకొని నూతిప్రక్కలకు కాల్చుచాచి నిలువఁబడియుండెను. కొన్నినిమిషములకు ఆమనుష్యుఁడు ఆబాలిక నొకకరమున గట్టిగఁబట్టుకొని,

తాడు వేటోక చేత బట్టుకొనిమీడితెగ బాణివెలుపలికిదెచ్చెను. తెచ్చియామె కుపచారములు సేయఁదొడఁగెను ఇట్లుకొంతసేపు ఉపచారములు సేసిన వెనుక నాబాలిక కనులువిప్పి చూడసాగెను. కానియేలొకో మఱలఁదన కనులుమూసికొని తలవాంచుకొని యూరకుండెను. ఆరక్షకుఁడెవ్వఁడు?

ఆబాలిక తెలివిఁగాంచిన వెనుక నాపురుషుండు ఆబాలికను రక్షించిన వాఁడెవడని తేరిపారిజూచెను. పోల్చికొనిన వెనుక వాని అశ్వర్యమేమని వర్ణింతము. అతఁడు వెంటనే “ఓరీ!రాజూ! నీ వఁటరా! ఎంతసాహసించితివి. నీమూలమునఁగదా యీబిడ్డ బ్రతికినది. నీసాహసమునకు మెచ్చితిని.” అనియాతని గౌఁగలించుకొని, యా స్త్రీలతో “ఇదిగోవీఁడుమన రాజే” అనిచెప్పి నప్పుడాస్త్రీలు, నా బాలికయు బొందిన సంఘోషమున కవధియేది? ఇంక నామొదటి స్త్రీ యానందము వర్ణించుటకంటె నూహించుట సుగమమని మాయభిప్రాయము.

9 వ పాఠము

చదువరులారా, ఆనాఁడుద్యానవనమున విహరించుచున్న స్త్రీపురుషులు బాలికయు నెవ్వరోమీకుఁ, దెలిసియేయుండును ఆదినమువెన్నెలయత్యంతమనోహరము. నుండుట చేతను, ఇంటివద్దచల్లని వాయువు లేకయుమ్మదముగానుండుట చేతను వెంకటరాజు తన భార్యతోఁగనకమ్మతోఁగిలసియుద్యానమునకు విహరింపఁబోయెను. వారి ననుసరించిధనలక్ష్మియుఁజనినట్లుమాపాఠకులకుఁదెలిసియేయున్నది. కామరాజుకూడ వారితో ననుసరించి, పోవుటకు సంసిద్ధుడయ్యెను, గాని వేంకటరాజు అతనినింటివద్దనుండి చదువుకొనుమని యాజ్ఞా

పించియుండెను. కనుక వానికి వారితో ననుసరించిపోవుటకు
 వీలుపడలేదు. చదువరులారా, కామరాజున కింటివద్ద గూఢనియు,
 ధనలక్ష్మికి 'లక్ష్మి'యనియుఁ బిలుచుచుందురు. ఆనాఁడు వారా
 యాధ్యానమునఁ జక్కగఁ తమ యనిర్వచనీయపరిమళముల
 దిక్కుల వెదజల్లుచు ఘ్రాణరంధ్రముల కాహ్లాదముఁ గల్గించు
 పుష్పగుచ్ఛముల కలరుచు, తెలివెన్నెలలోఁ గనుల కానందకర
 మగు ప్రకృతి సౌందర్యమును సేతోత్సవముగాఁ జూచుచు
 హాయిమీరఁదమ శైత్యగుణము విస్తరించుచు, వీచు తెప్పైరలకు,
 మైమరచుచు, నిష్టాగోష్ఠిప్రసంగించుచు విహరింపసాగిరి.
 ఆ యద్యానమందు బారులుతీరి పుష్పగుచ్ఛ పరిశోభితము
 లగు పలువిధముల పూలచెట్లుగలవు. వానినిఁ బోడిసేసి, రక్షిం
 చుటకొక తోటమాలి, యందొకచిన్న గుడిసెకట్టుకొని వాసము
 చేయుచుండెను.

ఆపూల చెట్లను వర్షకాలమునఁడక్కఁ దదితర కాలముల
 నీరువోసీ పెంచుటకొక దిగుపబావియు, నక్కడక్కడ నొకటిరెండు
 ఏతాములుగల నేల నూతులును గలవు. ఆనాఁడు వారల్లుద్యాన
 మున విహరించు చున్నపుడు బాలికయగు ధనలక్ష్మి తనతల్లి
 మున్నగునారిమాటలు లెక్కసేయక యాతోటయందుఁ బెక్కువిధ
 ములఁగ్రీడించుచు విహరింపసాగెను. అట్టి సమయమున నామె యొక
 చెట్టునీడఁగల నేల నూతిలోఁ గాలుజారిపడెను. వడిన శబ్దము కర్ణ
 పటములఁబడుటయే తడిపుగ నీమువ్వురు నచ్చటికిఁ బరుగెత్తి
 వెళ్ళిరి. కాని యేమియుఁజేయలేక యార్తనాద మొనరింప
 సాగిరి

ఇట్లుండఁ దండ్రిచే నింటివద్దఁగూర్చుండి పాఠములఁ జదువు
 కొన నాజ్ఞాపింపబడిన కామరాజు పుస్తకములఁబట్టుకొని కూర్చుం
 డెను, గానిని జముగా వానిదృష్టిపాఠము మీఁద లేకుండెను. వాని
 మనస్సు మాటిమాటి కాయుద్యానమున వారితోఁగూడఁ

గలిసి విహరింపవలెనని తొందరపెట్టుచుండెను. బాలుర స్వభావము లతిచంచలములు కదా? కనుక నతఁడు తనపుస్తకముల నొకమూల వినరివైచి, యాతోటఁజొచ్చి, తండ్రిచూచినఁ గోపించు నేమోయని భయమున వారికంటఁబడకుండ వారివెనుక నేయిందందు విహరింపసాగెను.

ఇంతలో ధనలక్ష్మీనూతిలోఁబడిన చప్పుడును, దల్లిదండ్రిల యొక్కయు, గనకమ్మయు నార్తనాదమును వీని చెవినిబడెను. తక్షణమే యితఁడందలకు శీఘ్రగమనమునఁజొని, యీతనేర్చిన వాఁడును సాహసుఁడును గనుక తటాలునలోనికి దుమికి యామెను జేతబట్టుకొని రక్షించెను. మఱికొన్ని నిమిషములాలస్యమయిన ధనలక్ష్మి బ్రదుకుట తప్పక దుర్లభమయి యుండును. నూతినుండి వెలుపలికిఁదీయఁబడిన ధనలక్ష్మి సమీపమున నల్వూరి గూర్చుండి యుపచారములు సేయుచుండఁ, గామరాజుమె శరీరమును బొడిబట్టఁగోనొత్తియు, గాలుసేతులురాచి, నూతఁబడిన వారికిఁజేయవలసిన ప్రధమచికిత్స యత్యంతవైపుణ్యముతోఁ జేయసాగెను. కొంతసేపటి కాయుపచారముల వలనఁ దెలివినొంది, కన్నులవిచ్చి యామె తనయెగుట మూర్తిభవించిన సౌందర్యరాసియాయన్నట్లు కన్నడుదఁ దనకుపచారములు సేయుచు, దనవిలాస మనోహర దృక్పి సారమునకయి యాశించి వేచియున్న కామరాజును, జూచి, పులకత శరీరమై, లజ్జపెంపున నీషదవనత శిరస్కయయ్యెను. ఆముహూర్తమెట్టిదియోకాని, యప్పటినుండి యు వీరిరువురకు నొండొరులపైఁగల ప్రేమ మఱింత గాఢముగా హృదయసీమలఁ బాదుకొని విస్తరింపసాగెను. ఆతని నామాక్షరములు కర్ణపుటములఁ బడినంత నామెసంతస మొందుచుండును. ఆదినమునుండియు, గనకమ్మకును, వేంకటరాజుకును, దప్పక వారిరువురకుఁబెండ్లిచేసి తీరవలెనను దృఢనిశ్చయము గలిగెను.

తరువాత మృత్యుముఖమునుండి తనకుమార్తె కామరాజు వలన నుద్ధరింపఁబడుట కమందానంద మొంది వేంకటరాజుతో నొకమారు కామరాజుఁ దన యింటికి దోడ్కొనిరాకోరెను. వేంకటరాజును వారిరువురకు వివాహ కార్యము చేయుటయవశిష్టముతప్ప, నింక నెట్టియాటంకములును లేనందున, కామరాజును వారింటికిఁ బంపఁ దలఁచియట్లే వెళ్లనిశ్చయించెను. కామరాజుమిక్కిలిమానంద మొంది, మరునాడు కనకమ్మ మున్నగువారితోఁ గలిసిఁ కాబోవు నత్త వారింటికిఁ బోవుదుననియుప్పొంగెను. కనకమ్మయు సుగుణరాసియును తననూతనజామాతస్వగృహమునకురానుటచే బాంధవయానందము కవధిలేదు. ఇంక మనోహరుని యాగమనమున ధనలక్ష్మి యానందము వర్ణించుట కంటె నూహించిన బాగుగ నుండును. ఔను! అట్టి సుగుణ సంపదలతో విరాజిల్లు బుద్ధిమంతుని నేతల్లిగూతులు అల్లునిగా మనోహరునిగాఁగోరి యువ్విభు లూరకుందురు? కనకమ్మ యింటికి వాఱందరు ఆనాఁడు గుఱ్ఱపుబాడ్లతోఁ బోయిరి. కామరాజుతో, వానితల్లి యర్చపూర్ణమ్మ కొత్తవియ్యాల వారియింటికి వెళ్లినదని వేఱుగ, జెప్పనక్కఱలేదు. అందఱును వేఱువేఱుగుఱ్ఱపుబాడ్లతో గూర్చుండిరి.

వారుపోవుతోవలో ననేకములగు నుద్యానములు, నిజ పుష్పపరిశోభితములై నిజవాసనాప్రభాసముల దిక్కుల వెదఁజల్లుచుండెను. వారికాయెడ మెలమెల్లగా వీచుచున్న చల్ల తెమ్మెరలును, గృహగతములగు శకుంతముల మధురరుతములును, సాంధ్యారాగప్రకాశిత రక్తవర్ణాకాశమును వేయేల సర్వప్రపంచమును, సర్వజీవరాసియు, దను దాంపత్యమును స్తుతించునట్లు పొడఁగట్టసాగెను.

వారు గృహముఁజేరుసరికి రాత్రి కావచ్చెను. కామరాజు పరిమితానందకందశిత హృదయుఁడై తనమనోహరి యింటికి నేడు అల్లునిగా రాఁగల్గితి నని యుప్పొంగ సాగెను. అతఁడుచావడి యందు నిలువఁబడఁగాఁ బెక్కులు సేవకులు, బాధువులు ఇరుగు పొరుగు సమృలక్కలువచ్చి, మూఁగి వీరి దాంపత్యముకత్యంత సంతృప్తాంతరంగులయిరి.

బంధువులయు, బరిచారకులయు, నిరుగుపొరుగు సమృలక్కలయు సందడులడఁగిన తరువాత మన కామరాజుచావడిఁ బూచుసేయుచు నప్రయత్నముగాఁ దన కెదురుగనన్న గదిలోనికి దృష్టిసారించెను. అంతట వానికొక్క ఛాయాపటము కన్నులఁబడి యాశ్చర్యచకితునిఁ గావించెను. అది యెవ్వరి ఛాయాపటము? తనదే. దానికెదురుగ వేఱొక ఛాయపటము దృష్టిగోచరమయ్యెను. అది ధనలక్ష్మిదని కుశాగ్ర బుద్ధులగు మాచదువరులూహించియే యుగదురు. వెంటనే యతఁడా గదిలోనికిఁ బోయినిలిచెను. అందొక, కుర్చీయు నొకబల్లయు గలవు. అందా కుర్చీపై జటికలఁ బడిన వెనుక నతనికాబల్లపయిగల పోత్తమొకటి కనఁబడెను. చూడఁగానే దానిపయి ధనలక్ష్మియనిపేరు వ్రాయఁబడి యది యెవ్వరిదో తెలుపుచుండెను. ప్రేరేత హృదయు డయి కామరాజు దేమివ్రాయబడియున్నదోయని దానిని జెఱచిచూచెను. దానియందేమియున్నది? భక్తులు రామకొటి వ్రాయుతెఱుగునఁ దనపేరే యాపుస్తకమునిండను బునరుత్తదోషమనక వ్రాయఁబడి యుండెను. అంతనతఁడు తనమనస్సులో “నిజముగా ధనలక్ష్మియే వ్రాసినదా? లేక యెవ్వరయిన వ్రాసిరా? ఎవరైన వ్రాయుటకేమి యవసరము? ఇది తప్పక నాప్రియురాలు ధనలక్ష్మియే లిఖించి యుండవలెను. అహ, ఆమెకు నాపయిగల నిర్మలానురాగము నెంతకొనియాడఁగలను? దీనికిఁబ్రతిగానేమి యొసఁగి యామెకు నాకృతజ్ఞత చూపఁగలను? నిజముగా బూర్వజన్మమున గొప్ప సుకృత మొనరించిన వాడను. లేకున్ననిట్టి నిర్మలాంతఃకరణయగు

సతినెట్లు బడయఁగలను?" అని యింక నేమేమో యాలోచించు కొని పరవశుఁడయియుండ నింతలో నొక సేవకుఁడచటికివచ్చి వాని యూహాప్రవాహమున కంతరాయముఁ గల్పించెను. అంతసతఁడా మె యెట్లుతన్ను నిర్మలప్రేమతో వరించుచున్నదో యట్లేతాను నామెనువరింప దృఢముగ సంకల్పించుకొని మెల్లననచ్చోటు వాసి వెలుపలికిఁ బోయెను.

10 వ పాఠము

ఆమఱునాఁడు కనకమ్మ యింట గొప్పవిందు చేయఁబడెను. అందుఁగనకమ్మ స్వయముగా శ్రద్ధవహించి, యాకార్యము నిర్వహించెను. ఆవిందునకుఁ బెక్కురు బాధువులు స్నేహితులువచ్చి విందారగించి ధనలక్ష్మీ కామరాజుల యనుకూల దాంపత్యమున కత్యంత సంతృప్తాంత రంగులయిరి. కనకమ్మ తనయల్లునింకొక దినముఁగూడ దన యింటనిలువుమని నిర్భందపెట్టటచేఁ గామరాజు అందులకు సమ్మతించెను. సాయంసమయమునఁ గామరాజుత్తవారి తోటలో విహరింపఁబోయెను. ధనలక్ష్మీయుఁ దల్లియొద్ద సెలవు గయికొని, తనతోడనాడుకొను కొందఱ బాలికల సహాయముగాఁ జేసికొని కామరాజునకుఁ దెలియకుండ నచ్చటికిఁ బోయెను. అందు ధనలక్ష్మీ తన యీడుబాలికలతో విహరించియు, దీగ యుద్యాల నూఁగియు, నారముగ్గిన ఫలముల భక్షించియు, దుమ్మెదల మధురనాదముల కలరియు, బఠుల శాస్త్రగ్రంథముల సంతసించియు, పెక్కుగతుల వినోదింపసాగెను. ఇట్లుకొంతసేపు తన యీడుజోడుగల బాలికలతోఁగలసిమెలసివిహరించి, యనంతరముఁ గొన్ని పుష్పములఁ గోయసాగెను. ఇట్లుకోసియాపుష్పములఁదన

యెగిలోఁబెట్టుకొని, యచ్చటఁగల యొక సుందర శిలావేదికపయి నుపవసించి వానిని నొక దండగాఁ గుచ్చుచుఁ జెలికత్తెలతో ముచ్చటలాడుచుండెను. అప్పటికి వారి సంభాషణమున కవధియు నాదియుఁ గలిగినట్లుఁ గనఁబడెను. వారు సంభాషణాసముద్రమున మగ్నులయి సర్వమును మఱచియుండిరి.

ఇంతలో నచ్చటకు విహరణార్థము పోయిన కామరాజు ప్రదేశమునకు మందమంద గమనమునవచ్చి, ధనలక్ష్మితోఁ బ్రసంగింప నుత్సుకుఁడయ్యెను. అంతనతఁడొక సందర్భముఁ గల్పించు కొన నుద్దేశించి వారిని సమీపింపదొడఁగెను. దూరమునుండియే వానినిఁ జూచిన మనధనలక్ష్మిని నామెచెలికత్తెలు హాస్యములాడ సాగిరి. కామరాజు వారి హాస్యపూర్వక ప్రసంగమునువిని, తాను బ్రసంగింపఁబోవుటకు సందర్భము దొరికెనని సంతసించి మెల్ల మెల్లన వారున్న యెడకరిగి “నాగూర్చి మీరేమి సంభాషించుచున్నారు? అని ప్రశ్నించెను. ధనలక్ష్మి తనసహజసుందరమంద హాసాలంకృతవదన మించుక వాంచి నిరుత్తరయయ్యెను. అంతనతఁడు తత్సమీపముఁగల యొకశిలాతలముపయఁదానునుగూర్చుండియిట్లు సంభాషింపసాగెను. “లక్ష్మీ! నీమఱి లక్షణములుచూడ మీగుల నలసినట్లు గన్నడుచున్నావు. ఇంతశ్రమపడి యాపుష్పములఁ గోయుటకుఁ గారణమేమి? ఏదయిన దేవతాపూజ చేసెదవా యేమి?

ధనలక్ష్మి: అవును. అందును గురించియే.

కామరాజు: అట్లయిన నెందునిమిత్త మీపూజ సేసెదవో వివరింప దేని చెప్పము.

ధ:- దాని కారణము మీకెఁదుకు? ఆకారణము మీకుఁ జెప్పఁదగదు.

కా:- (చిటునవ్వుతో) కారణము నీవు చెప్పకున్నను నేను గ్రహించితిని.

ధ:- అట్లయిన మఱల నన్నడుగ నేల?

కా:- మృదుమధురమగు నీనోటనుండి వినవలెనని.

ధ:- అట్లయిన వినుడు. ఇవి యీ రాత్రిదేసెని పూజకొఱకు.

కా:- ఈ రాత్రియేమి పూజ సేసెదవు? ఈ దినము శుక్రవారము కాదే. లక్ష్మీపూజ సేయుటకు.

ధ:- శుక్రవారము కాకున్నఁ బూజసేయఁగూడదా?

కా:- ఏలచేయఁగూడదు. కాని, ఇది యందునిమిత్తము కాదు.

ధ:- ఎట్లు గ్రహించితిని?

కా:- పరేంగిత మెఱుంగఁగల వారన్నియు నెఱుంగుదురు.

ధ:- అట్లయిన నేమి కారణమో మీరే చెప్పఁడు.

కా:- చెప్పెదనా? చెప్పినదాఁక నుండి యదికాదనఁగూడదు.

ధ:- కాకున్న, ననఁగూడదా?

కా:- ఎందుకిన్ని మాటలు వినుము. ఎన్నని నీవు దైవముకంటె నెక్కుడుగా భావించి, వానికయి రాత్రింబవళ్ల ధ్యానించుచున్నావో వానికొఱకు.

ధ:- ఇది కేవల మబద్ధము. నాకెవరు దైవముకంటె నధికులు? ఇది మీరెట్లు గ్రహించితిని?

కా:- ఎట్లా, మొట్టమొదటనే చెప్పితిని. పరేంగిత గ్రాహులన్నియు నెఱుంగుదురు. ఒకరు చెప్పనేల? ఈ లతలు చెప్పచున్నవి. ఈ పుష్పములు చెప్పుచున్నవి ఈ శకుంత సంతానములు చెప్పచున్నవి. ఈ మందమలయానిలుఁడు చెప్పచున్నాఁడు. ఈ నీలవర్ణాకాశము చెప్పచున్నది. ఈ నీ ముఖము చెప్పుచున్నది. నీమనస్సు చెప్పచున్నది. వేయేల నీగదియండలి సర్వపదార్థములును నెలుఁగెత్తి చెప్పచున్నవి. అవునా, కాదా?

ధనలక్ష్మి యింకఁదన మనోభావమును నాతనికడ దాప లేకపోయెను. ఎంత ప్రయత్నించినను నామె గుండరముందహాసా లంకృతమై సంపూర్ణానురాగ సూచకమయిన యక్షి యుగమే యీ సంగతినఁజెప్పక చెప్పుచుండెను. నిర్మలజలసదృశమగు నామెహృద యమున నీగంభీర భావము ప్రతిఫలితమగు చుండెను. చతురుడగు కామరాజువద్దఁ దన మనోగతమును దాపలేక పోయినని విచారమప్పుడు ధనలక్ష్మి హృదయమునఁదోచెను. అంతనామె యింక దాచుట వలనఁ బ్రయోజనములేదని యెఱిగి గుంతవలకుఁ దాను గుచ్చిన పూలదండ వానిమెడలోవైచి యమందానందమొంది సీరసగోష్ఠిఁబ్రసంగింప సాగెను. వారటుల మయిమఱచి యొకరితో నొకరు సరసగోష్ఠి ప్రసంగించుచుండ సూర్యుడపరవారధి మునిగి యింక గృహభిముఖుడైచను వేళయైనదని తెలుపఁదొడఁగెను. అంతనామె తనతోడ వచ్చిన చెలిమికత్తెలఁ బిలుచుకొని ప్రియుని యొద్ద సెలవుఁగయికొని గృహభిముఖయై పోసాగెను.

కామరాజు వారి వెనువెంటనే తానును గలసి పోవుటకు సిగ్గుపడియో, లేక మఱికొంత సేపందుండి పోవనుద్దేశించియో, యింక గొంతవఱకును మసలెను. ఆతఁడట్లుండు గొంతవఱ కాగి, తదేకహృదయముతో గృహభిముఖుడగు చుండ, నాయుద్యానవన సమీపముననుండి నొక కాషాయాంబరములు ధరించి వచ్చుచున్న సన్యాసి వానికి దృష్టిగోచరమయ్యెను. అతఁడు కామరాజుండుచోటికే వచ్చుచుండెను. కామరాజుతనిచూచి ఆతండు గొప్పయోగివలె కానఁబడుచుండుటచే నాతని సత్కరింప బుద్ధిపొడముటచే నాతనివద్దకుఁబోయి యాతనికి నమస్కారము గావించి, మహాత్మా! మీవంటి పెద్దలు ఏదియో గొప్పకార్యముం డకపోయిన మావంటి అల్పులకు మీదర్శన భాగ్యమియ్యరు. కాన దయచేసి స్వల్పమర్యాదలను గైకొని మీరువేంచేసిన కార్యము చెప్ప వేడుకొనుచున్నాను. అని యాతని తోడుతెచ్చి యచ్చటగల యొక శిలావేదికపయి గూర్చుండఁబెట్టెను.

అట్లు నాయోగిపుంగవుడు ఆననముపై నధిరోహించి కామ రాజుపై తదేకదృష్టితోఁ గొంతవఱకుఁ జూచి “ఓయీ! నీకొక విషయమున సహాయమును; సలహాయు ని మ్యవచ్చితిని. అది ఏమియనిన నీ ముఖలక్షణములఁ జూడ నీవొక సుందరాంగినిఁ బ్రేమించినట్లు కనఁబడుచున్నది. ఒరుల యభిప్రాయముల ముఖదర్శన మాత్రమున నెఱుంగు శక్తి నాకుఁ గలదు. నాయనా, దానికిఁ బెక్కు విఘ్నములు తెల్పింపనున్నవి. మీబంధువులె మీకీప్రయత్నమున సంత రాయములు గల్పింతురు. పాపము, ఆసుందరాంగిపై నీకెంత మోహమున్నదో యామెకు నీపయినంత ప్రేమయున్నది. నేను మీ ప్రయోగర విషయమునకు అనిష్టము చెప్పితినిని కోపగింపకుము” అని పలికెను.

ఆమాటలు వినుమండిన కామరాజునకు మిక్కుటమగు విచారము కలిగెను. ఆవిచారముచే నతడు కొంతకాలము నిశ్చలఁ డయిపోయెను. అతని ఆమాట యొక పిడుగుపాటువలెఁ దోచెను. అంతనతఁడు దీనమగు కంఠస్వరముతో “అయిన నయ్యా, నేనాసుందరాంగినిఁ బెండ్లాడకున్న జీవింపఁగలనా? నాయాశాలతి మొదలంటద్రుంప నుద్దేశించిన క్రూరులెవరు? దయయుంచి చెప్పుడు ఇప్పుడు కర్తవ్యమేమి?”

సన్యాసి:- “నాయనా, గుఱుఖవరసకుఁడవు గాకుము. గుఱు ధైర్యము నడచును ధైర్యహీనులు ‘ఎట్టికార్యము సాధింపఁజాలరు. పరమానన్ధితినిబట్టిచూడ నీశుభ కార్యమునకుఁ బెక్కువిఘ్నములు చూపట్టుచున్నవి. అయినను నిరుత్సాహుఁడవుగాకుము సత్కార్యములకే యెప్పుడును విఘ్నములు గలుగుచుండును. నీవు బుద్ధిమంతునివలెఁ గన్పట్టుచున్నావు. జాగరూకుఁడవయి, యేకార్యమునను జేయుము, లెస్సగా నాలోచించి చేసినపనియు, లెస్సగా నాలోచించివచించిన మాటయు చాలా కాలమువఱకు సరింపవని పెద్దలు పలుకుదురు. కాన

నీకార్యముబాగుగా నాలోచించి, చేయుము. నీబంధువుల నెవ్వరిని నమ్మకుము. వారందఱుఁబలుకి మీతోమము కోరినట్లుగానఁబడుదురు. కానివారు మీయైశ్వర్యమునకు మత్సరులగు మీకువ్యతిరేకులయి యున్నారు. ఈవిషయ నము సేను నీకు సాధ్యమయినంత సహాయముఁ జేసెదను. పోయివచ్చెదను.” అని పలుకుచు నా యోగిపుంగవుఁడు కామరాజునుండి సెలవు గయికొని యాసంజ కెంజీకట్టులలో నదృశ్యుఁడయ్యెను.

11 వ పాఠము

యోగిమాటలు మన కామరాజునకు హృదయశల్యములయి బాధించఁదొడఁగెను. అతనికేమియు దోచుటలేదు. అతనికిఁ బ్రపంచకమంతయు నాధకారబంధురముగాఁ గనఁబడఁజొచ్చెను. అతఁడు యోగిమాటలు నిజములగునాయని తలపోయసాగెను. అతనిమనో వీధిఁబొడమిన యాలోచనల కేమియు నవధిలేకుండెను. ఇన్ని దినములు తనహృదయసీమఁ నాటి పెంచిన యాశాలత యొక్కసారి నిర్మూలమయిపట్లయ్యెను. అతని కింతకుఁ బూర్వముఁ బట్టి యూహలెన్నఁడును బొడమలేదు. అతఁడు ధనలక్ష్మితన సమీపమున నున్నపుడది శాశ్వతమనిభావించియుండెను. ఇప్పుడు యోగిమాటలు కర్ణపుటములఁబడుట శిరస్సున వజ్రపాతమయినట్లయ్యెను. యోగిమాటలు నిజమయ్యెనేని తనకింక నీప్రపంచమునఁ దావు లేనట్లు తోఁచెను. అతఁడు ఎవ్వరో నీర్వాచకమున నిగ్గొనర్చియుండురని యూహించెను. ఇట్లతఁడు డోలాందోళితహృదయుఁడయి, కింకర్త వ్యతామూఘుఁడయి ప్రియురాలి కీవిషయము నెఱుకపఱుచుదునా మానుదునా

యని గొట్టుకొనసాగెను. ఎట్టకేల కాలని కీసంగతి నెఱుక పఱచిన, నామేయు చింతావ్యాకులత్వ మొందునని తలచి గుప్తముగానుంచుటకు సంకల్పించుకొనెను. అతని హృదయమునకు శాంతి లేకుండెను. నిరంతరముగ నీవిషయమే వానిని బరవశునిగఁ జేసివైచుచుండెను. ఎట్టకేలకతఁడు గృహభిముఖుడయి బయలుదేరెను. అతఁడు నడచుచుండనే గాని యెటుపోవుచున్నాడో జ్ఞప్తి లేకుండెను. అతఁడుమాటి మాటికి దిగులుపడుచుఁగరస్థమగు వస్తువును బోగొట్టుకొన్న మనుష్యునివలె బరితపింపసాగెను. అతఁడట్లు పోవుచున్నపుడు దారిలో నొకరిద్దరు వీని పూర్వపరిచితులు కలసి, తమ్ముతఁడు పలుకరించునని యూహించిరిగాని, యత డూరకొనియుంట వారాఘ్నియ మగ్నులయిరి. నిజముగా వారినతఁడు చూచియుండలేదు. మనస్సన్యధా యుండినపుడు ఎవ్వరికయిన నెదుట జరుగునదియు సగ్రహ్యముగ నుండునుగదా? ఇట్లతఁడు పోవుచుఁ దనయత్త వారింటికిఁ బోవలసిన దానికి మాటుగ నాశ్రయదాటి యింకను నెందో పోవుచుండెను.

అంతఁ గామరాజుకంటెముందుగ గృహమునకుఁజేరుకొన్నధనలక్ష్మి తనప్రియుడెంతకును రాకుండుటకుఁ జింతించి నాని యాగమనమునకయితమ గృహారామమునందలి కొలనియొడ్లన గూర్చుండి యాశానయనములతో నెదురుచూచు చుండెను. అంత, నామె తమగృహమునకు వచ్చుమార్గముదాటి యొంటరిగా నెందోపోవుచున్న మనోహరుని సుందరప్రహమును దూరమునుండి చూచి మృదుమధుర కంఠమెత్తి సంబోధించెను. సంతి రోగపీడితునకు దివ్యోషధము తెఱఁగునను, స్వప్నస్థితునకు బ్రబోధవాక్యము విధముగను నీపిలుపు, చింతాపరవశుడయి గమ్యస్థానం మఱచిపోవుచున్న కామరాజునఁ బ్రబోధించెను. అంతనతడు ఒక్కసారిగ జ్ఞాతచేత స్కూడయి, మొగమెత్తి ధనలక్ష్మి వైపుతిలకించెను. అప్పుడామె తదృహారామ సరఃసోపానముల గూర్చుండుట గోచరమయ్యెను.

ఆమెను బాడంగానే సన్యాసిచెప్పిన సకలవిషయమును వాని స్మృతికివచ్చెను. అప్పుడతడు సచేతనుడయి హృదయసీమ యొక యనిర్వాచ్యపరితాపమునకు లోనుగా నిట్లువిచారింపసాగెను. “ఈసంగతి నాప్రేయసికి జెప్పమానుదునా? మానివేసిన నామెకుఁదెలియుటెట్లు? తెలిసినదప్పుక చింతాపరవశయము దుఃఖ సాగరమున మునుఁగునుగదా? ఆమెయత్యంత మృదుహృదయ. ఈ వార్త వినిన నెంతగాఁ గష్టపడునో? సవమాలతీలత నుజ్జ్వలదశ సేచన మునహించునా?” ఇట్లు ఎన్నేనియూహా ప్రవాహములు మనోవిధి గ్రవహించనతడు మందమందగమనమున నామెనన్నిధికిఁబోయెను. పోయితనకట్టెగుటతుమ్మెదకొప్పుతో, మృణాలబాహుపులతో, పద్మ నేత్రములతో, తెంగావిపావడతో, బ్రాజేశ్వరుని యలఁబోలుబద్ధా కరము వెడలివచ్చిన, పద్మినీకాంతయా యను భ్రమగల్గించు తన మనోహరినిఁజూచెను.

అహా! అప్పటియామెవైఖరిఁజూచిన యేమానవుఁడు సౌందర్యలాలనుడఁ గాకుండును! వెంటనే యతడు, తనమనస్సులోని యూహలన్నియు మూచి, ముంచుకీ సేపు స్వప్నఁడయిపోయెను. పిదప లబ్ధచేతస్కుఁడయి యామెపార్శ్వమునఁ జుట్టికలఁబడెను.

అంత ధనలక్ష్మి మృదుమధుర స్వరముతో “నీలయంతయుల స్యము చేసితిడి? సాయంకాలమగుటచే మీరునుదక్షిణమేనత్తురనితల చితిని. ఇంతవరకెచ్చట నాగితిడి? ఎవ్వరయిన స్నేహితులెదురుపడి తీరా? ఇంతకి వచ్చితినేగాని, నామనస్సున స్థిరుతము లేదు. ఎంతసేపు నేదియో యనిష్టమునూచించుచు కేయున్నది. మీపరోక్షమున నీ యల్పకాలము ఎంతో సేదయినది. నిజము చెప్పుడు. మీ కెుగము చూడనేదియో విచారకిశగిన్నట్టుచున్నది. నిరంతర ప్రసన్నభావ ము వహించియుండు మీమనస్సుకూడ వ్యాకులపాటు చెందిన ట్లున్నది? నాకింటిదగ్గర నొకనిముసమైనఁ దోచకపోవుట నిచ్చోట మీయాగమమునను నిరీక్షింపవచ్చితిని?” అనెను.

కామరాజుంతట కంతగతమగుచున్న దుఃఖమాపుకొనలేక, యెట్టకేలకు దృఢమనస్కుఁడయి యోగి చెప్పిన విషయములన్నియు దాచలేకపీయ్యురాలికెఱిగించెను. “ప్రేయసీ! మనవివాహమునకు

మనబంధువులు కుట్రలు పన్నుదురట. ప్రేయసీ! నిన్ను బెండ్లాడ లేని నాడునా కేల యీజన్మము.” అని రుద్ధకంతుడయి పలికినను. ఈ చివరకూటలు పలుకునపుడు వాని నేత్రములనుండి యొకటి రెండ్రు బిందువులు కూడఁ జారిపడెను. తనమనస్సున నేదియో య నిష్టము శంకించుచున్న ధనలక్ష్మి ప్రాణేశ్వరుని నోటినుండి యీ విపరీతభాషణము వినినప్పుడు కనులనుండి యశ్రుజాలము జాలుగ ప్రవహింపఁ జేసెననివేఱుగ వ్రాయునక్కరలేదు. ఎట్లయిన స్త్రీ హృదయము కోమలముగదా? ఆమెముఖము వర్షాకాలమేఘుచ్చన్న నగు చంద్రమండలమువలెఁ గళాహీనము నైయున్నది. ఆమెమూర్తి యొకశిలావిగ్రహము ననుకరించెను. ఆమె రిక్తనాళముల రిక్తప్ర సారమూఁగినట్లయ్యెను. ఆమె నిర్వచనయయ్యెను. ఎట్లకేలకామె కామరాజుచేఁ బ్రబోధింపఁబడి కన్నులనుండిజాలు భాషముల జాలు తుడిచికొనుచు వానియొడిలో వ్రాలెను.

అహా! ఆదృశ్యమునాచి కరుణారసపూరితులగు నేదేహృద యము జాలువారదా? చిన్నతనమాది పరస్పరానురాగములెంచు చున్నవారి యాశాలత నిర్మూలింపఁబడుచున్నపు డెవ్వరిమనస్సుఁ ధైర్యమువహింపఁగలదు? పాపము! ధనలక్ష్మి సంపర్కమునఁగామ రాజ హృదయముఁగూడిరఁగి దుఃఖముశ్రుచ్చలమున వెలివారసా గెను. అప్పటి వారియనన్ధ దృశ్యమాత్రముగాని వర్ణ్యముగాదు. వారట్లు కొంతసేపు బయటలపైవ్రాలి యెట్లకేలకు పద్మపండుమున నెలుగెత్తి రొదచేయి చక్రవాకీః తళభ్రమనఁబ్రబోధతులయిరి. ఆనాఁ తరమతఁడు తెచ్చికోలు ధైర్యమున నామకరముపట్టుకొని దూర్చి నమునఁ గాఁబొరఁగిన పద్మమూఁజోలి కళావిహీనముగు నాచు మొగమెత్తి రుద్ధకాంతినితోఁ జెప్పితిని! చీంతిలకుము. ఎన్నికష్టములు వచ్చినను ధ్యానము విడిచినాడకుము. శింతికష్టపడివెంచి పెద్దచేసి నీసౌఖ్యమునే తనసౌఖ్యముగాఁజూచుకొనుతట్ల, పరులమాటలను విని నీకునిరుద్ధముగాఁ బ్రవర్తింపదు. ఒక్కవేళ దైవదుర్విపాకమున నట్లు తటస్థించిన నీవేమిచేయ నిశ్చయించితివి?”

ధన:- “నాథా, ఎన్నఁడు నట్లుజరుగదు. ఒకవేళ నట్లుతటస్థించిన నాయావచ్చకి వినియోగపఱచి యామిమనస్సుత్రిప్పఁ

బ్రయత్నించెదను. అప్పటికిని కాకున్న తుదకు మరణమే శరణము.

కా:- ప్రేయసీ, తొందరపడకుము. ఇప్పుడు నాకు జ్ఞప్తి వచ్చినది. అట్లుతటస్థించినపు డాయోగీశ్వగుడు తగినంత సహాయ పడెదనని వాగ్దానమిచ్చియున్నాడు. కనుక జంతులవలదు. దైవానుగ్రహమున సర్వమును నునకు సాఖప్రదమగును గాక." అనిశలికి, తనప్రేమయంగులీయకము ప్రేయసీ కోమలకరాంగునినిదొడిగి, యామె యంగులీయకమును దాను దొడిగికొని, "ఇదియే మనయనోద్యమముకు సాక్షియగు గాక" యనిపలుకుచు నామెతో నిట్టికీర్తనయెను.

12వ పాకరణము

కామరాజు మరుచటిదినము కనకమ్మవద్ద సెలవుగైకొని స్వగృహమునకుఁబోయెను. ఆతనికి ధనలక్ష్మినివిడిచి స్వగృహము నకుఁబోవుట యెంతోకష్టముగాఁ దోచెను. ఎట్లోయతడు స్వనిలయమునకేగి యథాప్రకారము చదువుకొనఁ బ్రయత్నించెనుగాని, వానిమనస్సు విరంతరమామెయొద్దనే సంచరించుచుండెను. వాని హృదయమున సర్వకాలములందు నాసౌందర్యమంతయును ధనలక్ష్మిరూపమే పొడనూపుచుండెను. కనులు మూసినను దెలిచినను గట్టెమర నామనోహరమూర్తి యెంతాండనమాడుచుండెను.

ఇట్లుండ వీనికి బలువురు తమకుమార్తెలనిచ్చెదమని చెప్పి వచ్చుచుండిరి. కొందఱు బెక్కుకట్నము లిచ్చెదమనియు, గానుక లిచ్చెదమనియు, వస్తువులిచ్చెదమనియు, వాహనములిచ్చెదమనియు, భూములిచ్చెదమనియు, బూజించెదమనియు దమమనోభిప్రాయముల వెల్లడిపలుచుచు నిరంతరముచెప్పుచుండిరి. వేంకటరాజునకు ధనమునగాని, భూములఁగాని కొదువలేదు. వానిమనస్సు ఎప్పుడు

నశాశ్వతమగు భూసంపత్తిపై బ్రసరించుటలేదు. అతఁడంతసేపును స్థిరమయిన సుగుణసంపదనే కోరుచుండెను. ఆతనికి మంచిసాంప్రదాయముగల కుటుంబమునందుఁబుట్టి, విద్యాగుణరూపభూషితయగు కన్యకనిచ్చి తనకుమారునికిఁ బెండ్లిసేయనుద్దేశముండెను. ఇట్టిగుణరూప సంపత్తులఁగూర్చి యాలోచించునపుడు వానికి ధనలక్ష్మికంటె నింకెవ్వరునుగానబడలేదు. అతఁడన్నివిధములఁ దనకుమారునికి ధనలక్ష్మియే తగినభార్యగాఁడలఁచెను. కానిమృదుహృదయుఁడయి యితరులమనస్సువకు నొప్పికలుగఁజేయ నిష్ఠము లేనినాఁడగుటఁ దనయింటికి వచ్చు కన్యాదాతలకుఁ దననిశ్చితార్థము చెప్పలేక, ఈయేడు తొందర లేదు. మావాఁడిగన నొప్పుకొనలేదు. మీఁదటికి నాలోచించునము” అని సాత్త్వికపుమాటలతో వారిని నొప్పుచుండెను. ఆ వచ్చు కన్యాదాతల కిట్టిమాటలు నిరుత్సాహకరములు కానిపోవుటచే నీతఁడు భూసంపత్తికోరియో, విశేషధనము, కట్టుముకోరియో యిట్లుచెప్పుచున్నాడని తలఁచుచుండిరి. కనుక వచ్చుచుఁబోవుచున్న కన్యాదాతలకు లెక్కలేకయుండెను.

అట్టివారిలో నెవరయినఁ దనకునిల్లలనిచ్చుటకుఁ దనతండ్రి నకుగుటకయివచ్చినారని విన్నవెట్లనే కామరాజు ఎండేనిఁబని కల్పించుకొని పోవుటగాని, లేకున్ననింటియందేవాఁగి కనఁబడక పోవుటగాని చేయుచుండును. అతఁడెవరయినఁ గన్యాదాతలు పిల్లనియ్యఁజెప్పవచ్చురని వినినప్పుడు తనమనోద్దేశమును వారికిఁ జెప్పమనీయన్నట్లు ధనలక్ష్మినాఁడు తనవేలిసలంకఁగించిన యంగుఁగీయకమును జూచుచుండును. మఱియుఁ దనయింటికివచ్చిన కన్యాదాతలఁ బూచి యనుగ్రహింపఁడగుటయేగాక తమయశోన్యప్రేమమోగిన తండ్రివారికేల వాస్తవపుసంగతి తెలియఁజేయఁడని వినుఁగుకొనుచుండెను. ఒకవేళ కన్యాదాతలే తనకెదురయి పశ్చింపునపుడు “అండ్రివెద్ద వాఁడుగలఁడుగదా? ఇప్పుడు తొందరయేల?” యని పలుకుచున్నట్టి జబాబును వాఁగీయకయే యచటనుండి తొలఁగి పోవుచుండును.

కథానాయకుడగు కామరాజు నవస్థనలనే మనకథానాయక ధనలక్ష్మీయవస్థయు సగమ్యమయ్యుండెను. ఆమె యొక సద్వంశసంభూతయు, విద్యావివేకసంపన్నయు, సుగుణవిరాజితయునగు కారణముచే బెక్కురు ఆమెను దమ కుమారునికిచ్చి పెండ్లిసేయుమని కనకమ్మనుగోరుదుండిరి. ఇట్లునిరంతరమును గామరాజు నింటికిఁ బిల్లనిచ్చెదమనివచ్చు బంధువుల సంఖ్యవలె ధనలక్ష్మీని దమకుమారులకిమ్మని యడుగనచ్చిన బంధువులసంఖ్యయు మితిమీరుచుండెను. ఆమెతల్లి “మాపిల్లకు ఒకపంబాధము కుదిరి యేయున్నది. మీరువట్టి యడియాసలుపడకుఁడు.” అనియెంతచెప్పుచువచ్చినను, గన్యయొక్క గుణరూపాభిజ్ఞాత్యములకుఁగాకున్న నామెనామము నందుగల గూఢార్థమునకై మోహపడి పెక్కురు రామానకుండిరి. అందుచే నిరంతరమువచ్చు బంధువుల రాకపోకలవలన సరళ హృదయయగు ధనలక్ష్మీకిని మనస్సు స్థిమితములే కుండ నుండుచుండెను. అప్పుడప్పుడామె త్వోబో విచారములను నిట్టియలజడి యెవ్వరికినిలేకుండ నూచునుగదాయని తలఁచుచు, దమవివాహము కీర్తిముగా నలుపుఁజని ఇష్టదేవతలకు నిత్యము మొక్కిక్కులిడసాగెను.

ఇట్లుదినములు గడుచుచుండి నొకప్పుడు కనకమ్మకథికమైన జబ్బుచేసెను. వైద్యులమె విషయమై సంశయచిత్తులయిరి. సాపము ధనలక్ష్మీ తల్లియొక్క దురవస్థకుఁ బెల్లుంచితల్లి శక్తికొలది యుపచారములుసేయుచు నావిచారముచే శుష్కించి సగమయిపోయెను. వేంకటరాజును, వారికుటుంబమును దఱుచుగవచ్చి యామెకుపచారములు చేయుచుండిరి.

తల్లి రోగావస్థచూచినపుడు ధనలక్ష్మీఁ దనభవిష్యదవస్థయంతయు గాఢాంధకారబంధురమై, విచారహేతువై కనుపట్టసాగెను. సాపమామె యేమిచేయఁగలదు? కంటికి మంటికి నేకధారగా నేడ్వసాగెను. ఇట్లుండ నొకనాటిరాత్రి కనకమ్మకు రోగము విజృంభించెను. వేంకటరాజుఁగూడ నెల్లప్పుడక్కడనేయుండి యామెకుపచారములు సేయుచుదగిన వైద్యులను బిలిచి తన చేయింపఁ దొడఁగెను. కొందఱు బుద్ధిమంతులగు వైద్యులు

అప్పటికిదగిన చికిత్సచేసి, “అయ్యా! ఇక్కడనుండిన యీ జబ్బు కుదురదు. విశాఖపట్టణమునకుఁ దీసికొనిపోయిన నక్కడ నీమెకు మంచివైద్యులు చికిత్సచేయఁగలరు. అదిగాక యాతావుకూడ మిగుల నారోగ్యమగు స్థలము. ఆలస్యమొనర్పక త్వరలోనే యామె నచ్చోటికిఁ దీసికొనిపోండు. ఈ రోగమున కీదినము కేపు వచ్చిన యుపద్రవములేదు. కనుక మేము చెప్పినట్లుచేయుడు” అని సలహానిచ్చిరి.

అంత వేంకటరాజు ఆమెకు ధైర్యముగొల్పుచు, “మిత్రాత్మి ప్రాణహానియురాదు. ఈ జబ్బు ప్రాణహానికరముకాదు. గాని విశేషకాలము బాధపెట్టును. ఇచ్చటివైద్యులు మమ్మ విశాఖపట్టణమునకుఁదీసికొనిపోవలసినదని సలహానిచ్చుచున్నారు. విశాఖపట్టణములో మీరోగమును నివరింపఁజేయు శక్తిగల వైద్యులుగలరు; గాకయది మిక్కిలి యారోగ్యకరమైన స్థలము. మీరక్కడికి వెళ్ళిన కొలది కాలములోనే స్వస్థురాలు గావలరు. కాబట్టి యీ రోగమును చివరములలో విశాఖపట్టణమునకుఁబోవునాలోచనము చేయుడు” అనెను. అందుకుఁ గనకమ్మ “నాయనా! నన్నక్కడికి దీసికొనివెళ్ళవలె బ్రతుకను, వైద్యులారక వ్యయసలె గల్పించును. నేనిది బ్రతుకను, నాయనతరము తల్లి లేని యీపిల్లను సరక్షించు భారమునీది” అని జాలికొలుపఁ బలికెను. అంత వేంకటరాజు ఆమ్మా! ఊరక శీవిపోని యనిష్టము మాటలనేలపల్కెదరు? వైద్యులును మీరోగ మసాధ్యమయినదని చెప్పలేదే? మీరు వ్యర్థముగ భీతికల్పించి బాలికయగు ధనిశ్చి మనస్థితుతనము పోకొనియున్నాను” అని వచించెను. అంతకుకొంతయు అయ్యా, లేదు. నేనునుక కేసునును భీతిపడుట లేదు. నాకు నోటి నుండి సరిగా మాటవెడలుటలేదు. సర్వావయములు సస్వాసము లయినవి. నీ పిల్లను పోషించు. ఇల్లి ముగిసినచు నీ కుండు ప్రాణము భరించుటనుఁగారణము సర్వమునీధనలక్ష్మియనియే అట్టి మంతయు ముగించివుంటును. నూడ నీమెయే కారణము. ఎట్టికష్టములననునరు ముగిసిపంజాయనది శ్రేయ, యాశ. ఈరెండును లేని నాడు మానవుడు ప్రపంచమున బ్రతికియుండ లేడు. ఆమెకు

వివాహము చేసియుండిన నామె సౌఖ్యమునకయి పాటుపడువారలు పెక్కురుందురు. అట్టిభాగ్యము నేను నోచుకొనలేదు. అయిననాపరోక్షమునఁగావారాజునకేయిచ్చి పెండ్లిచేసి, యీమెను మీఠుత్తికవలె సంరక్షింపుఁడు" అనివచించి యొకమాటలాడఁజాలక, 'యూరకుండును. వెంటనే ధనలక్ష్మిని తెల్లని గొంగులినుకొనియేడ్వినాగెను. అంత వేంకటరాజు ధనలక్ష్మినిజేరఁదీసి "అమ్మా! దుఃఖపకుము. నీవిప్పుడేడ్చిన మాతృమున నీశల్లిరోగము తగ్గునా? బహుశః నీసముచే ముఖముతోరి యుండవచ్చును" అని పలికి, వానినీళ్ళిన్ని యామె ముఖముపైజల్లి శైవోపచారములు చేయసాగెను. కొంతవడికామెకుఁ దెలిపినచ్చును. అంత వేంకటరాజు "ఇది రోగిలక్షణముగాదు. దుర్బలత్వముచే ముఖముతోరిగినది. అమ్మా! నీవు భయపడకుము. ఎల్లయున విశాఖపట్టణమునకుఁ బోవు ప్రయాత్నిము చేయము. నేను నీవెనుక నచ్చి నీకుమార్చి వైద్యనిచేఁ దలచుచున్నా" అని పలికెను.

అంతఁగనకమ్మ "అమ్మా! మీరవచ్చి నాకు దీనిన సమపాదముచేయించి మదిప్పి చివరకుఁ దిక్కుక విశాఖపట్టణమునకు వెళ్ళదను. మీరని నా నెయ్యమును నా కెట్టిభయమును గలుగదు" అని తనయ గోకారమునక ప్రిత్యుత్తరముచ్చెను.

అంతఁగన యంగీకారమును సూచించినవెనుక వేంకటరాజు చుట్టిననుమార్చి, యూరెండు మూడుదినములలో నామెను విశాఖపట్టణమునకుఁ దీసికొనివెళ్ళుటకు నిశ్చయించెను.

ధనలక్ష్మికూడఁ దల్లిననుసరించి నెల్లవలసినదేగదా? వేంకటరాజుయొక్క దళయూట నుంచివేయఁదలంచెనుగాని కనకమ్మ యెప్పుడో వలక్ష్మిని నాతోడనేరానియె. ఎందుకయినను పోచిది. కాలు నేలలు రాయుటకయిన బసికివచ్చునుగదా" అనిపలికెను.

కామరాజును నిరంతరము కనకమ్మ మీరవెస్థమార్చి యెక్కువగా దుఃఖించి యవ్వడవ్వకు దుఃఖపరచకయైయున్న ధనలక్ష్మి క్షౌర్యముగఁపుచుండెను. ధనలక్ష్మికనకమ్మతో విశాఖపట్టణమునకుపోవలసినది, అనివినినప్పుడు కామరాజు హృదయము చింతావ్యాకులమయ్యెను. అతనికి ధనలక్ష్మిని దమయూట దగిపడిచిన

బాగుగనుండునని తోచెను. కాని వెంటనే విదేశమునకు రోగపీడితయై పోవుచున్న తల్లికువచారిములు సేయుటకనుసరించి వెళ్లుట భావ్యముగనే తోచెను. వానికి ధనలక్ష్మి తనసమక్షమున నుండక పోవుట 'యేదోయనిష్ట హేతువుగా' బాడగట్టెను. అతడప్పుడట్టి యనిష్టము రాకుండ జేయుమని పరమేశ్వరుని బ్రార్థించు చుండెను. మఱునాడు కనకమ్మవిశాఖపట్టణమునకు బ్రయాణమయ్యెను. ఆమె తోఁ గూడ వేంకటరాజును బయలుదేరెను. ప్రయాణసమయమున ధనలక్ష్మి ప్రేమ పూర్వక కటాక్ష పీక్షణములు గామరాజుపై బ్రసరించి, పోయివచ్చుట కనుజ్ఞ యిమ్మని వేడుకొనెను. కామరాజును మొగము వాల్చి యాశా పూర్వక నేత్రములతో నామెవైపు చూడ్చి నిగుడించుచు వానినంపకము పెట్టి విచారపూరిత హృదయముతోఁ గృహగోస్థులుఁ జాయెను.

13వ పాఠము

విశాఖపట్టణము మంచియారోగ్యమయిన ప్రదేశము. అక్కడికట్టి రోగులు పోయి కొంతకాలము వసించిన దప్పుక స్వస్థులగుదురు. మఱునాడు వెంకటరాజు కనకమ్మ, ధనలక్ష్మితో విశాఖపట్టణము చేరెను. విశాఖపట్టణమునందు ఇప్పుడు వేంకటరాజు చేల్లెలుగు సత్యవతియు, యామెభర్తయగు వెంకటప్పయ్యయు కాపురము చేయుచుండిరి. సత్యవతికి ఒకానొకప్పుడు జబ్బు చేయుటచే వెంకటప్పయ్య యామెను విశాఖపట్టణమునకు తీసికొనివచ్చియుండెను. ఆమె రోగము నివృత్తించినను ఆప్రదేశము మనస్సున కానందదాయకముగను సంతోషముగను నుండుటచే నక్కడనే తనస్వగృహమున కాపురముచేయుచుండెను.

వెంకటప్పయ్యకు నిద్దరు కుమార్తెలు నొక కుమారుఁడుగలరు. కానివారింత రూపసౌందర్యవంతులు కలవారుకారు.

వేంకటప్పయ్యకుమారుడు పద్మనాభము. మనకనకమ్మ వేంకటరాజు ధనలక్ష్మియు వీరియింటనే బసచేసిరి. వారును వీరిని సాదరముగా నాదరించిరి. కనకమ్మ యచటికిఁబోయిన కొలఁదికాలములో మంచి నైద్యుల చికిత్సవలనను, నీగు, గాలిమున్నగు నితర విషయముల వలనను స్వస్థతఁగాంచ నారంభించెను. క్రిమికృమముగా నామె బలముసంపాదించి మెల్లనఁ దిగుగాడసాగెను. ఆమె ఆరోగ్యముగా నున్నను వైద్యులమెనింకఁ గొప్పదినము లక్కఱవేయు డి పిదపఁ బోవుటమంచిదని తెలిపిరి. కనకమ్మ యింటనే చేయఁదలంచెను.

వేంకటరాజు స్వగ్రామమునఁ జాలతొందర న్యవహారము లుండుటచేతఁ, గనకమ్మను నచటి వైద్యులకును, దన చెల్లెలకును, నామెభర్తకును నప్పగించి, తన చెల్లెలతో నామెను జాగ్రత్తగాఁ జూడవలసినదని మఱియుఁ జెప్పి యామెవద్ద నెలవుగఁబ్రకొనిమఱిలి వచ్చెను. ధనలక్ష్మికి వేంకటరాజు వెనుక తననింకిక బోవలెననియఁ జెను. కాని, తెల్లినరక్షణము నిశ్చయించుకొని తీరనిదికాదు. ఆమె మరన్న ఎల్లప్పుడు కామరాజునందే లగ్నమును యుండెను. ఆమెకు చోటరుచ్చ దినములు తన మొకయుగముగాఁదోపసాగెను. ఆమె జాగ్రత్తయ్యవ్వనుచుప్రాశ్నలను ఎల్లప్పుడును కామరాజునే హృదయసీమఁ జిత్రించుకొనుచు నెప్పుడు స్వగ్రామమునకుబోవఁ గలుగుచునాయని తొందరపడుచుండెను. వేంకటప్పయ్య కొక కుమారుఁడు నిద్దరుకుమార్తెలుగలరని చెప్పియుంటిమికదా? ఆకుమారుడు చనధనలక్ష్మికిఁగల గెంజేర్లు పెద్దవాఁడు. కనకమ్మ జబ్బు పూర్తిగా నెమ్మదిపడిన వెనుకనుండి వేంకటప్పయ్య స్వభావము మాఁసెడి. ఆతఁడు ధనలక్ష్మిని జూచినప్పుడునుండియు నామె సంతోషము పొందవచ్చునను నామె కంటెతైనను నతఁ డిట్టికొన వలనని తలంచెను. ధనపితౄశాసము పట్టివానినైన వెల్లి వానినిగాఁ జేయును గదా! బంధువులనిగాని స్నేహితులనిగాని విదక్షణలేకుండు చేయును గదా! ఇట్టి యుభయముతో నొకనాఁడు వేంకటప్పయ్య కనకమ్మ పద్మకుమార్చి ప్రసంగము న మాటసాదర్భము గల్పించుకొని తన కుమారులకు ధనలక్ష్మి నిమ్మని యడిగెను. ఆమెలకుఁ గనకమ్మ ధనలక్ష్మినివివాహ కే వేం

కటరాజు కుమారునికియ్య నిశ్చయించుటయు నతఁడు తనకువకా
రిగానుండుటయు, ధనలక్ష్మి కామరాజుల కొండొరులపయ్యిగల
ప్రేమయునుఁ దెలిపి మీఁదిమిక్కిలి నీకుమారునికి ధనలక్ష్మియీదు
గాదనియుఁ బలికెను.

అమెయటులఁ జెప్పినను వెంకటప్పయ్య వినక యామె
నటులయిననుదనకుమారునికిఁజేసికొన్నచోవారియాస్తి యంతయుఁ
దనవశమగునని, ఫలాపేక్షచే నామెను బలవంతపెట్టసాగెను.
తానుజెప్పటయేగాక తన కశ్యంతావశ్యకలగు బంధువులచేఁ
గూడనామెకు జెప్పిపఁచొడఁగెను. స్వార్థపరులగు వారును పీని
యుద్దేశమును బలపఱచుటకు అనేక విధముల నామెకు బోధించు
చు నీయిరువురకుఁ దప్పక పెద్దిసేయవలెననియు, నీసంబంధము
తప్పక యీమఱియొకటి బాగుగనుండుననియుఁ జెప్పఁచొడఁగిరి.
సావము! కనకమ్మ వెంకటప్పయ్యచే నుపకృతయగుటచే నిశ్చయిం
ముగా నతనితో నేనంగిరియుఁ జెప్పలేక యూరకుండవలసి వచ్చె
ను. కాన వెంకటప్పయ్య మామిమామికిదే చెప్పఁచు నామెయన
స్సున కన్వనతఁ గలుగఁజేయసాగెను.

అందువాడొక్కవృత్తి మామలతో దొవలములుగిది! అతఁడెట్లు
తదేకదీక్షగా నీవిషయమున బలవంతపెట్టుచు తనబోనియూతలు
కల్పించుచు నుండుటచే నెట్టకేలకామె పూర్వపు సంగతులన్నిటిని
మఱచి, ధనలక్ష్మిచదిగి యామె సమ్మతియుఁ దెలిసికొని మాట
లుచ్చెదనని చెప్పెను. అందులకు అతఁడు మిక్కిలి సంతోషించి
యొకనాఁడు ధనలక్ష్మిని బిలుచుకొనివచ్చి యామెవద్ద విడిచెను.
ధనలక్ష్మి తనతల్లివద్ద నిలుచుండి, యామె తన్నెందుకుఁ బిలిపించి
నదో కారణమూహింపసాగెను.

అటులామె నిలువఁబడుటచూచి కనకమ్మ యామెను కీర్తి
దీసి, తనప్రక్కను గూర్చుండఁజెట్టకొని, యామెతో నీవిధముగా
సంధాపింప నారంభించెను.

కః— అమ్మా! నాకు చిగ్గుత పూర్తిగా నిమ్మలించినది. రెండు
మూఁడు దినములతో మనము బయలుదేరి మళయూనికిఁ
బోవచ్చును.

ధ:— అమ్మా! దైవానుగ్రహమున నీజబ్బు కీఘ్రకాలము లోనే నిమ్మళించినది. నాకు నిరంతరము మనయూరికిఁబో వలెననియే తొందరగానున్నది.

క:— అమ్మా! నీకిచ్చట సౌఖ్యముగా లేదా? ఇదియెంత యా రోగ్యకరమైన స్థలము. మన పద్మనాభము మున్నగువారు నీకు పరిచయము కా లేదా? వారెంత మంచిపిల్లవాండు? ఆతఁడెంత చక్కనివాఁడో యంతసుగుణ వంతుఁడు. ధన మానూరికిఁ గొంతలేదు. నీవీతనిని బెండ్లాడినఁ జాలబాగు గనుండును సుమీ! మీయిరువురుకు నీమజోమతగి యున్నది.

కనకమ్మ నోటినుండి యీమాటలు వెడలునపుడు ధనలక్ష్మి కోపవరవశమై, మొగమెట్టచేసికొని యావలకుఁ దిప్పుకొనెను. ఆమెకుఁదల్లి యటులేల యనినదోయని సంశయముదోచెను. ఆ మెనునన్ను పరిపరివిధములఁబోవఁదొడఁగెను ఆమెదృష్టియూకస్మిక ముగ నప్రయత్నముగఁ దనవేలినున్న యాగుళియకముఖముఁ బ్రసరించెను. తొడనేయూమెకుఁ గామరాజు సుందరరూపము మనస్సేనుఁ బ్రతిఫలించెను. నెంట నే యూమెదానిని గన్నులకద్దుకొని తల్లితో“అమ్మా నీవనుచున్నమాటలు నాకేమియు బోధపడలేదు. ఇక్కడ నా కెంతసౌఖ్యముగానున్నను నాకుఁదోచుటలేదు. కీఘ్రముగా మనయూరికిఁ బోవమనస్సుఁగొల్పుచున్నది.

క:— అయితే పోవుడము. గానినేనొక సంగతిఁ జెప్పఁదలఁచుతిని. పినుము. దానికి నీవు సమ్మతించవలెను. అదియేదియనగా మన పొకటప్పుయ్య కుమారుఁడు పద్మనాభము మిగులఁ జక్కనివాఁడు. నీకును వానికిని నీమజోమగనుండును. తామ రాజునకు పీనికి హస్తయశ కాంతరి మున్నది. సుగుణసౌంద ర్యములందేమి, విద్యాబుద్ధులందేమి వీనితో వాడు సరి రాఁడు. వీరును సామాన్య ధనవంతులే. కనుక నీమనస్సు తిప్పుకొని వీనిని పెండ్లాడి సకల సౌఖ్యముల నొందుము. మీమను మనకుఁగావలసిన వాఁడే. నామాట వినుము.

అమాటలు వినవెంటనే ధనలక్ష్మి కపరిమితమగు కోపము గల్గెను. తనకనిష్టమగు నీక్రాంతవిషయమును తెప్పిన లిల్లిపయి యనూయత జనించెను. ఆమెకిట్టి విపరీత బుద్ధిపుట్టటకుఁ గారణము గ్రాహ్యమయ్యెను. అంతనామె తల్లితో “అమ్మా! యింతలో నీమనస్సు మారుటకుఁ గారణమేమి? నీకుఁ బిచ్చెత్తినదా? లేక దుష్టులు దుర్బుష్టులు నేర్పిరా? వేంకటరాజు మనవిషయమచేయుచున్న యుపకారములన్నియు మఱచితివి. ఆతని కుమారుడునాకుఁ బ్రాణదాన మొనఁగెనను సంగతి మఱచితివి. ఆయన ఎంత కృతిఘ్నురాలి! ఇందులకే స్త్రీబుద్ధి అతీతంబలమని పెద్దలందును. ధ్యాయమాటలాడి నామనస్సు కొప్పొరకుము. నీ శ్చయముగాఁ జెప్పచున్నాను. మరోవాక్యము కర్కలఁ గ్రామరాజునుదప్పుఁ దీసితిమి నను బెల్లెడిను. అది నీ భర్తగా భాషించుకొనుచున్నాను. ఇది నెనఁ దీసి నామనస్సు బాధింపకుము. నీచూడవలసివలెను గలదా? ఆవియన్నియు నక్కడకుఁ బోయినా? ఎప్పుడయిన స్త్రీ తాను నొందిన పురుషుని చెట్టులక్రింద సోల నీభయము లందఁగలదు గాని, యితరుల చెట్టులకు నీభయము వలలదా? అదిగాక, మరోవాక్యము కర్కలను లో మున్నే ప్రధానము గావున; మనస్సునఁగదాకొన్న భర్తయనుచు యితరుల సరిచుట నీచి బాహ్యముగుగాఁగా? కనుక యయినను గుడ్డియయినను, రొగవీకితుమనునను స్త్రీ తా నరించినవానినే పూజింపవలెను. వానినే దైవముగా గణించవలెను. ఈరంగతున్నియు నీకుచూశ్యమైఁ దెలియనివా! ఇంకెవరికు ఇట్లనీతులు, సద్విషయములు నేర్పిననీచే నే డిట్టివిపరీతవాక్యము లానుటయో? నిజముగా నీ విషయంబు లాస్థాబుద్ధిచే ననలేదు. ఎవరి బోత్సాహముచేతనో వట్టి యిది. ఇది నీయన నాయందుఁ గరణపఱచి నామనస్సున కిస్వస్థతఁ గలిగింపక శీఘ్రముగా మనయాఁకిఁ బ్రయత్న మగుటకు సద్భూతిముగ్ధుల అనిపలి కను.

అపకృతుండి యీ మాటలన్నియు వినుచుండిన వెం
కటప్పయ్య ప్రభృతు లామెమాటల కాశ్చర్యమగు
లయిరి. అంత వెంకటప్పయ్య కంఠగతిమగుచున్న కోప
ము నాపజాలక యున్నట్లుడంటి వారివద్దకు వచ్చెను.
వచ్చి కోపాతిరేకముచేతి పండ్లగొట్టుకుచు “అమ్మాయి!
నీకీబుద్ధి యెవరు నేర్పిరి? ఇన్ని నీతులొక్కడ జదివితిడి? ఎయి
స్సునకుడగిన మాటలాడుము. ఇన్ని నీతులు చెప్పినదానవు;
ఇన్ని శాస్త్రములు చెప్పినదానవు; తల్లిమాట జవదాట
వచ్చునా? నీవుచదివిన యే శాస్త్రములలో నీసంగతి వ్రా
యబడియున్నది? లోకజ్ఞాన మిసుమంతయు నెఱుంగనిదా
నవు. ఇంతపేరీలుచున్నావు. మాపద్మనాథము మంచి గు
ణములు, విద్యావివేకములు నీవేరు యెఱుంగుదువు? నేను
జెప్పనది వినుము. చక్క గ మాపద్మనాథమును బెండ్లాడి
సకల సౌఖ్యములగుము. వలయు నేని మాపద్మనాథము
మీయింటికేవచ్చి యిల్లజీకముండును. నీవునీతల్లిని పిడచి
యిక్కడకు రానక్కఱలేదు. కామరాజు, కామరాజుని
పలవరించుచున్నదానవు. వానిగురించి నీకేమి తెలియును?
అజ్ఞానురాలవు. వాని మాయలలోబడి మోసపోవుచు
న్నావు. అతడువట్టి బుద్ధిహీనుడు. తొంగుబాతు. నీకి
సంగతి తెలియదు. మంచిమాటలతో పద్మనాథమును
బెండ్లాడితివా, సకలసౌఖ్యము లనుభవించి సుఖపడగలవు.
లేకున్న నిన్ను బలవంతముగా నీనికిబెండ్లాడేసి తీరుచుము.
అట్లుగాకుండినీ వేసవ్వుతొలచిన లోక సవ్వసముగా నుండును”
అని పరుషభాషణము లాడదొడగెను.

ఈమాటలు చెవులు సోకుటయే తడవుగఁ బాపము
ధనలక్ష్మి సేత్రములనుండి జలజలఁగిన్నరు కారదొడగెను.
శరీరము తీవ్రమారుతహతిచేఁగఁపించు లేదీజె ననుకరింపఁ
జొచ్చెను. గుండెతటతట గొట్టుకొన నామె గద్గదకంఠ
యై, నిస్సహాయయై, కంటికి మంటికి నేకధారగా

నేడ్చుచుఁదల్లియొడిలో వ్రాలి యామె యుత్తరీయమును దడపివైచెను. అంతఁగనకమ్మ, యేమికిడుమూఁడునోయని భయపడి మెల్లన నామెచెవులో “అమ్మా! ఏడ్వకుము. నిన్నెన్నడీతని కుమారునికిచ్చి పెండ్లిసేయను. విధిలేక నిర్భంధమువలన నీకిట్టియనిష్ఠ సంభాషణము చెప్పవలసి వచ్చెను. మనస్సులోని విచారమువిడచి నిర్భయముగా నుండుము.” అనిపల్కి, వెంకటప్పయ్యతో “ఇపుడీమె మనస్సు స్వస్థతగ లేదు. మంచిచెడ్డలు జోధించుటకిది మంచి సమయము కాదు. నేను మాయుంటికిఁజేరిన వెనుక క్రిమముగా నామె మనస్సు త్రిప్పెదను.” అనిపల్కి తనప్రయాణము సిగ్గుపరుపుమని తెలిపెను.

ఆమెయటుల గోరెను కాని, వెంకటప్పయ్య కింక నాల్గయిదు దినము లక్కడనేయుంచి, గూఁడు మనస్సు త్రిప్పవలెనని తోచెను. కనకమ్మ యందుండఁటకు సమ్మతించలేదు. కనుక, నామరునాఁడు ప్రయాణము సిద్ధముచేసి యతఁడు యింటికి పోయిన వెనుక ధనలక్ష్మికి మంచిచెడ్డలుజోధించి మనస్సు త్రిప్పవలెనని ముఖమణిచెప్పి వారిని ధార్మికపురమునకుఁ బంపివైచెను.

14వ పాకరణము

నిశాఖపట్నమునుండి వచ్చిన వెనుకఁ గనకమ్మను వేంకటరాజు తనయింట నుండవలెనని బలవంతపెట్టగా నామె వాని యింట కొన్నాళ్లు వాసము చేయఁదొడఁగెను. కొన్నాళ్లు అయినతరువాత నామె యథాప్రకారము బలము సంపాదించి తిరుగాడఁ జొచ్చెను.

ఒక దినమునఁ గనకమ్మ ధనలక్ష్మి వివాహము గుఱించి మఱల వేంకటరాజుతోఁ బ్రసంగము చెప్పువానియనుమతిపయి తత్ప్రయత్నములు సేయఁపదొడఁగెను. అల్లుని కియ్యవలసిన పట్టుబట్టలు వెండిచెంబులు మున్నగునవి కామరాజునడిగి వాని యిష్టానుసారముగానే తయారు చేయఁప సాగెను. కామరాజు విస్తుప్రలుభాగుగా నుండినను బాగుగా నుండకపోయినను వ్యతిరేకపు జబాబునియ్యక యన్నింటికీ దన యంగీకారమును సూచించు చుండెను. ఆతనికి వెండిచెంబులు పట్టుబట్టలు ముఖ్యములుగావు. ఆతఁడు కోరినది గుణరాజ్యగు ధనలక్ష్మి వేంకటరాజును గుమారుని వెండ్లికయి వలయు ప్రయత్నములు తానగుడ సత్కృత్యాహమతోఁ జేయఁప మొదలిడెను. అని దైవవానకులను గాతున్న నాప్రయత్నములన్నియు నిష్ఫలములు కదా?

లోకములో దేహికఁ గాక కష్టసఖములు ఎవరికి వచ్చును? నేఁడు సుఖపడినయతఁడు కేపు కష్టపడును. కేపు కష్టమనుభవించు వాఁడెల్లి సుఖమనుభవించును. కాల వైపరీత్యమును నెవరు గడువఁగలరు? నేఁడు సుఖము గల్గినదిని సంతోషించి కేపు కష్టము వచ్చినదని క్రుంగరాదు. వెన్నెలలు పోయి కాల సహజములు కదా? బుద్ధిమంతులు పీనినినునస్సున చూచి ఫలవృక్షముల తోఁగిన సంకేదాలు వచ్చినప్పుడు వినమ్రులంబు యుండును. నర్జనులు గర్వము వహించి మిక్కిలిగా పట్టుకొనుదురు.

మఱియు సత్పురుషులు తామ చ్చేయఁచున్న కార్యముల కెన్నివిఘ్నములు వచ్చినను వెనుదీయక నిశ్చల హృదయముతోఁ జేయుచునే యుందురు; కాని యెన్నడును బరిత్యజింపరు. దుర్జనులట్లు గాక పరాజ్ఞుఖులగుదురు. ప్రతి జీవీయు సౌఖ్యమునే కోరుచుండును. వారికి సుఖములు స్వప్న తుల్యములుగను, దుఃఖములు

కాశ్యపములుగను దోచుచుండును. పామరులు దుఃఖములకుఁ దల్ల
డిల్లుదురు. దుఃఖమనునది లేకున్న సుఖమాధుర్య మెట్లు తెలి
యును? అకలి యనునది లేకున్న భోజన సౌఖ్యమెట్లు తెలియు?
సౌఖ్యమువలన నత్యంత సంతోష మొదని మానవుఁడు దుఃఖము
వలన దుఃఖపడఁడు గదా? లోకముతో నెట్టి సంబంధమును లేదని
ముక్కుమాసికొని యొక వోట తపముఁ జేసికొను యోగీశ్వరులకు
సహితము సుఖ దుఃఖానుభవము లేప్పదు. ఇట్టిచో నిక గృహ
స్థులమాట వేతె చెప్పవలయునా?

వారు వివాహము నిశ్చయించుకొన్న దినములలోనే, పాప
ము కామరాజునకు మిక్కిలి జబ్బుచేసెను. కౌర్యాగ్నివశమునఁగ్రమ
క్రమముగా నాజబ్బు వృద్ధియై యతని జీవితమే సంశయాస్పద
ముగ నొనర్చెను. దృఢకాయుఁడగు నతఁడు శిల్యావశ్యుఁడయ్యెను.
వేంకటరాజు పెక్కురు వైద్యులను దెప్పించి కుమారునికే జీవిత్య
చేయింప సాగెను. కాని కార్యము లేకపోయెను. పిరిగి పెంకట
రాజు తన కుమారుని జబ్బు నిమ్మళింపఁ జేసినవానికి వారిదిగిన
ధనమిచ్చెదనని ప్రకటించెను. ఆసంగతి వినిన పక్షిణము పెక్కురు
వైద్యులు దేశ దేశములచూడి వచ్చి తమయూవచ్ఛక్తి వినియోగ
పఱచి చికిత్స సేయనారంభించిరి. కాని విషయముగను ముండెను.

వాపము కనకమ్మ యనేకవిధములఁ బరితపింపఁ దొడగెను.
ఆమె యత్యంత దుఃఖపరనశయై రాత్రొంబవలయు విచారించు
చుండెను. ఇది ధవలక్ష్మి సంగతి వర్ణింపఁగా కౌట నూహించుట
నుగమము. ఆమె నిద్రాహిణిమూల మాసి, నిరంతరిము దుఃఖపరి
వశయై తడేకచి తముతో బ్రతియుని స్వస్థుఁడగుచు దినము వెలు
దెనతలకు మ్రొక్కు బిఱచుచుండెను. ప్రతీదినము నొకరులచే గామ
రాజు శిరసికిఁ దెలిపిపోవుచు వన యద్భుతము నిండుచు కొను
చుండెను.

మన సౌఖ్యము లేనియెడ శరీరసౌఖ్యముఁగూడ దుర్లభము
కదా? ఆమెయఁ దన్విచారిమున దిన దినముఁ గృశించి కామరాజు
బోలి కృశీ సూతయై యెను. కనకమ్మ యామె శరీరసితినిఁ జూచి
ధైర్యము గొల్పునా, నాడునోదార్పు ముండెను.

మూఢులగు మానవులు కష్టసుఖములు తమ కర్మఫలము లని భావింపక దైవకృతములని నిరూపించుచు, నాదైవములకు మ్రొక్కులీడుచుండుదు. కొందఱు లంఛములుగా బలులు, మున్నగునవి సమర్పింతురు. అది కేవలము వశోభ్యులు జ్ఞానవంతురాండ్రగు మన కనకమ్మయు ధనలక్ష్మియు నట్టి మూఢ విశ్వాసములకు లోనుగాక యకల్మషుగు, విశ్వాసహృదియముతో దైవమును బ్రార్థింప నారంభించిరి. అది సమజసమ. మనోహరము లైక్యముచేసి, యనాధనాధుడగు శ్రీనాథుని స్మరించునో పార్థికుము వ్యర్థమగుచు? అనాధనాధుడగు భక్తియందాయుడౌతితులగు పాదభక్తుల యాపదలను చొలగించి రక్షించునని పురాణములు పలుకుచున్నవికదా? ప్రాణమున ధనలక్ష్మియార్తవలనా భక్తవత్సలుడెట్లునుగగిసి చునో చూచెదముగాక! ధనలక్ష్మి తన మనోపార్థికుము లైక్యముచేసి, తనవృద్ధియేర్వకుని స్వస్థతెఱుఁచి భక్తివత్సలుని నాహ్వానించి, చేసిన యపవాసములకును, ప్రితిములకును బిచ్చిచేడు.

కనకమ్మ గృహమునకు సమీపమున మూకేశ్వరాలయమున పేరనొక యాశ్వరాలయము గలదు. అది భక్తులకు ముక్తిదాయకమగు నీశ్వరావాసయగుట నాచేసిన వచ్చెనని ప్రతీతి. అదియత్యంత పురాతనకాల సిద్ధితిమయనట్టిచ్చునట్లు పురాణము చెప్పుచున్నది. మన కథాకాలమునాటికొ యాళయము కిన్నుల పండువయి, మనోభీరామయి, దేవీవ్యహునమ్మ శోభిల్లుచుండెను. మందిరము చుట్టు దృఢరాగికారమున నచ్చటచ్చట గోపురములును గలవు. తత్పురోభాగమున స్వచ్ఛజల పూరితమయి, కినుల కల్లురాని పుష్పపరిశోభితమయిన పుష్కరిణి గలదిగలదు. తీర్థమూతకుల కినుకూలమగునట్లు లోనికి దిగుటకు తిలంసోపానములుగలవు. దేవాలయద్వారము విశాలమయినది. లోననీశ్వర విగ్రహమున కెదురుగా నందీశ్వర విగ్రహమును శిరోభాగముననొక గుంటయు గలవు. లోననీశ్వరమూర్తి సమక్షమున వెండిచీపస్థాభిముఖుల నఖండచీడము సర్వకాలముల తో భాయమానమగుచుండును. రాత్రులందఱు జ్వాలాంత్రమునములగు నీడములతో, మనోహర

ఘంటారావములతో, భక్తుల స్తోత్రపాఠములతో, బూజారుల పూజావిధానములతో శోభించు నాదేవాలయము కన్నులమీఱు మిల్లుగొల్పుచు నేరిహృదయము భక్తిచే బాలువారునట్లొనర్చు కుండును? అప్పడప్పడు నిశీధవేశలందు దేవతలు సైత మీదేవ దేవుని సందర్శింప నుత్సుకులయి వత్తురనియు, నట్టివేళ నెట్టినరవా సనయు నుండగూడదనియు, నక్కడిజనులు చెప్పచురు. ఆగుడి యందు మధ్యభాగమున రత్నస్థగితసింహాసమావయ నీశ్వరమూర్తి దేదీప్యమానమయి ప్రేక్షకుల మనస్సు భక్తిపరవశత్వమునఁ జాలువారునట్లుఁ జేయుచుండును. ఆగుడిలోఁ బూజారులు దైనికుల కతిమర్యాదతో స్వాగతమిచ్చి పూజాద్రవ్యములను, బ్రసాదముల నొసంగి, సుతుష్టులను జేయుచుండును. వారును నాదేవునికి శక్య నుసారము ధనము సమర్పించి కృతకృత్యులగుచుండురు.

ఆదినమమావాస్య. చీకట్లు తమ సంపూర్ణాస్థిత్యమును వహించి గహనారణ్యమొదలి కేనండ తండముల వచ్చునఁ గన్పొ కొన సాగెను. నక్షత్రములకాశమున తమ యుజ్వల కాంతిలతోఁ బ్రకాశింపఁ దొడఁగెను. మలయ వాయువులు తమ మృదు మంద గమనముల నాపురపీఠులఁ గ్రుమ్మరుచు నుద్యానవనముల కమ్మనావుల దొంగించి, ప్రచారము చేయుచుండెను. ప్రజలెల్లరు పవలెల్లఁ దాము పడిన యాయాస మపనముచుకొన విశ్రాంతిఁ గలుగొని నిద్రాదేవీయంకతలమున సుఖనిద్రాఛరవశులయి పొడు కొనిరి. రాత్రిచరములగు పక్షుల సంచారము తప్పనితర సందేహ లేమియు లేవు. ఎక్కడకో జంఝనోరులఁ జూచి కాటాళులు మొఱుగుచున్న యొక కుక్కయొప్పు మాత్ర మవిస్మయముగా దూర మురుడి వినబచ్చుచుండెను.

అట్టి సమయమున నొక యిటివత్స నొక స్త్రీవ్యక్తి మాత్రము నిద్రాదేవి వశము గాక ముగిసి యుండెను. ఆమె యాని శీఘ్ర సమయమున యిలువెడలి సంచలన్నియు బాటి రాజపీఠిని బడి సమవ సాగెను. ఆమె చేత ఫలపుష్పములతోడ శోభించు నొక పక్షరముగలదు. ఆమెననుసరించి యింకొక స్త్రీవ్యక్తి నడుచు చుండెను. ఆమె యాబాలిక దాసి. ఆమె యాసమయమున ఫలపుష్ప

శోభితమగు పల్లెరమును హస్తమునఁబాల్చి పోవుటచూడ దేవాలయమునకుఁ బోవుచున్నట్లు తోచును. ఆమె యింత నిశీఢసమయమున నేల యచ్చోటికిఁ బోవుచున్నదో మాచమరులకుఁ గుతూహలము గలుగక మానదు. కనుక మనముగూడ నామెవెనుకఁ బోయి చూతముగాక.

క్రమక్రమముగా నాబాలిక ముక్తేశ్వరాలయము సమీపించి, చేతనున్న పల్లెరమును, దాని చేతిచ్చి యున్నట్లు పుష్కరిణిలోఁ గాలుసేతులు గడగొని మూల నామె చేతి పల్లెరమును గలుగొని, నిశ్శబ్దముగానున్న యాదేవాలయములోనికి నడచి, తనతోడ వచ్చిన దాని యాదోటనుండి నియమించెను. తాను భక్తిపరపశేయులై తోనికి పోయినపుడు ఆమె నెరుక నొకవ్యక్తి పాదద్వారమునఁ జెనుక; గాని నెనుంగిగ మాచినప్పటి కామె ద్వారము నోచుకొనలేదు. ఆమె యుచున్నట్లు భ్రాతాగా దలచి యిద్వార విగ్రహమును సమీపించెను.

దీపపు నెలుతులకు నామె ముఖము హాసితమై చూచినఁ, గాదోహనమయ్య దా ఖటవశయాయున్నట్లు నోచుకొనక మానదు. ఆమెయట్లేర్పరిమార్చిని సమీపించి, యన్నుటముగ వెలుగుచున్న సచ్చటి సీతమును పేల్చి తో నగదోసి ప్రజ్వలితము చేసి, తొలఁచిచ్చిన పుష్పకు కుమములతో నాదేవునిఁబూజించి, యనంతరము భక్తితత్పరయై యదేవుని పాదసీతమున నెన్నుచును పోకిఁబునఁపునఁప్రణామము లాచరించి, యిచ్చుకీసేపు నెక్కి నెక్కి మోవ్వసాగెను. ఊరడించువారు తనవ్వుడు దూఱుము తనగతి నుపశమించునుగదా? అనినామె తేలిక పడు స్పృహయముతో మూల మామేష్వరు నుద్దేశించి “హా! పరమేష్వరా, భక్తవత్సలా! యాదీనురాలి పార్థసమూఁ జెవియొగ్గి డనుము. నేనెవ్వని పాదయభూర్యకముగా నిశ్చలమగురాగముతోఁ బరచి ప్రేమించితివో యాతఁడు సాదురదృష్టవశమున నిప్పుడు రోగపీడితుఁడయి, శల్యా నశిష్టుఁడయి యున్నాడు. నాయుండు వాత్సల్యముగల వాఁడవయి యుతని నారోగ్యవంతునిగ నొనర్చుము. నాకుఁబతి భీషణునఁ గుము. నీవాశ్రితకల్ప భూజమ వని పురాణములు శాస్త్రములు

పల్కుటలేదా? ఇప్పుడీదీనురాలి మొఱవిని, యామ కోరిక దీర్చి సార్థకనాముడవుకమ్ము. హా! పరమేశ్వరా, త్రికరణశుద్ధిగాఁ బ్రేమించిన నామనోహరుని పరోక్షమున నేను జీవించియుండనని యెఱుఁగుము. అతనికొఱకు నాప్రాణమునైన ధారవోసెదను. అతనిఁ బెండ్లాడనినాఁడు నాజన్మము వ్యర్థమని యెఱుఁగుము. కావున నో దీనరక్ష! నీయాశ్రితురాలిని రక్షించి పుణ్యము గట్టుకొమ్ము. నాయీ యకల్మషప్రేమ నీవెఱుఁగనిదికాదు" అని యింక నేమోమో ప్రార్థించి, ప్రార్థించి కొంతవఱదాకనట్ల చిత్రప్రతిమవలె నిలిచిపోయెను.

ఇంతలో భక్తవత్సలుడగు సాపరమేశ్వరుఁ డామె మొఱవిని, కాఁబోలు "నీమనోరథము తప్పక నెఱవేరును. భయపడకు మను నొకశబ్దమామె చెవులకుఁ గోచరమగునట్లు నర్చి యామెను బ్రబోధితనొనర్చెను. ఆమె యామాటలువిని వికసిత హృదయయి, తనకష్టమంతయుఁ దొలఁగినట్లు సంతోషపడెదనని పుష్కల హృదయతో నామహానేవునకుఁ బునః పునః ప్రణామమున నర్చి తిన్నిర్మల్యమునను శరస్వావహించి, యాతని పాదములకిడి నెల వుగయుకొని ముక్తిమంజుషమునఁ గునుకుపల్లుపడుచున్న పరిచారికను జేతితోఁదట్టి బేబి, మఱల నామతో గృహస్మృత్యులు బయలుదేరి పోయెను.

15వ పాఠము

లోకబాంధవుడు పశ్చిమాంబుధిగ్, గుంకెను. క్రమ క్రమముగాఁజేకట్లు నలుదెసల నల్లుకొనెను. చీకట్లంతకంత కధిక మగునటులనే పాపము కామరాజు శరీరస్థితియు నధికమగుచుం డెను. దుస్సాధ్యమగు రుగ్గుత సాభవించినపుడు మహావైద్యులు సహితము నేమిదోచని వారగుచుందరు. పాపము! కామరాజు చేతినాడియు సన్నగిల్లవోడఁగెను. శరీరమాతయుఁ జెమ్మటలు గ్రొన్ని నుంచువలె జల్లపడెను. నోటినుండి మొక్క-మాటయు లేదు. ఆతని యవస్థఁజూచి వాని తల్లిదండ్రులు బధువులు కెల్లు, దల్లిడిల్లసాగిరి. వేంకటరాజు మఱిపోయిన వానివలెనయి నిరంతరము కామరాజు మంచముఁడనే గూర్చుండి భోజన నయనాచులు మఱచిపోయెను. ఆతఁడు స్వతస్సద్ధముగఁ గొత్తధైర్యపంతుఁడే, యయిన నీసందర్భమున నధైర్యుడయి విచారింపఁబోడఁగెను.

ఆహా, యాశయమైనదిట్టి పదార్థము! అదిలేని యెడల నే తీవ్రియు బ్రదుకఁజాలను. అది మనస్సంగ్రహముగఁ గారణము. అట్టి సంతృప్తికి వశుడగునుచేతనే వేంకటరాజునివరకు తీవములతో నుండఁగలెను. కాని యపకృత్యము పొడిమిన నిరాశామారుతముచే వాని ధైర్యసాగరము కంపించుచుండెను. ఆప్తజనము ఆపద్దశలో నున్నప్పు డేమానవుని హృదయము శాంతిభావము వహించియుండు గలదు? వేంకటరాజెట్టి యనస్థునొనర్చుచో పాపము నానిభౌర్య నన్నపూర్ణమ్మ యంతికింజు పేయిరెల్లిధిక దుఃఖవివశయయి యట్టి యపస్థలోనే యుండెను. ఇది ధనలక్ష్మీయు, ధనలక్ష్మీననుసరించి కనకమ్మయు మున్నగు వారందఱు దుఃఖ సముద్రముగోమునిగి పోయిరి.

ధనలక్ష్మీ మనోహరుని స్థితిచూడఁగానే దుఃఖవివశయై, తన హః మిన్ను విడిగి పడినట్లు దుఃఖంపసాగెను. ఆమె దుఃఖ మెట్లు లయున నుపశమింపఁజేసకొన బ్రయత్నించెనుగాని, నిష్ఫల మయ్యెను. వర్షాకాల ప్రవాహమును వాలుకామయ బంధనమా నిరోధించును? అంతఁగనకమ్మ కుమార్తెను జూచి అమ్మాయి! ఇప్పుడు విచారముగో బడి క్రూరులు యచితముకాదు. ఆపత్కా-

లమందే ధైర్యము వహింపవలెను. మనమిక్కడనుండి వీరికిఁదగిన ధైర్యముచెప్పచు రోగికుటచారములు సేయుటమాని దుఃఖతర వశులమయినచో వారు మఱిత ధైర్యహీనులగుదురు. నీవెన్నటికి నధైర్యవంతురాలవు కాకుము. భక్తవత్సలుఁడగు నావరమేశ్వరుఁ డే రక్షించును. అని పలుకసాగెను. వేంకటరాజు, అన్నపూర్ణ, కన కమ్మ మున్నగువారు రోగిమంచమువద్దఁ గూర్చుండి తడేకహృద యముతో వానికుటచారములు సేయుచుండఁగ నే చీకట్లనలుచెసల గ్రమ్ముకొనసాగెను. క్రమక్రమముగా రాత్రియు హెచ్చుదొడఁగెను పాపము! వీరు భోజనము మాటయే మఱచిపోయిరి. అందఱును నట్లేరోగిని గనిపెట్టుకొని గూర్చుండిరి. కాని యెట్టకేలకందఱు నింతకు బూర్వము నిద్రలేనందునఁ జిన్నకునికి పాట్లుపడఁదొడగిరి. ధనలక్ష్మి, మాత్రము నిద్రదేవతవశముగాక నిరంతరము తనప్రాణేశ్వరుని కారోగ్య మొసఁగుమని ముక్తేశ్వరుని భక్తితత్పరయగు ప్రార్థించుచుఁ గూర్చుండియుండెను. తల్లి, ధనలక్ష్మిని నిద్రపోమ్ము లేకున్న నీశరీరమునకుఁ గూడవచ్చును. మేయందఱములేమా, అని హెచ్చరించుచుండెను గాని, యిది ధనలక్ష్మి కిర్ణకుహరములఁ జూపలేదు. తనప్రాణముకంటె నెక్కుడుగాఁ జూచికొన్న వాని శరీరస్థితి యిటులుండ నామెయెట్లు నిద్రొప్పుకలదు?

ఇట్లు రాత్రిగడిచినది పర్యవసానమెట్లున్నదో చూడఁ గోరి కాఁబోలు లోకబాంధవుఁడు తూర్పుకొండ నెక్కెను. కామ రాజు శరీరస్థితి వార్యూరినందంతటను వ్యాపించెను. వేంకట రాజునకు బరిచయులగు బంధువులు మిత్రులు తెల్లవాతిన వెంటనే కామరాజు శరీరస్థితి గనుగొనుటకు వచ్చుచుఁబోవుచుండిరి. కొందఱు రోగముగూర్చియు, కొందఱు ఔషధములగూర్చియుఁ జర్చించుచుండిరి. కొందఱు వేంకటరాజునకు ధైర్యముగొల్పు నుద్దేశముతో “నీజ్వరమునకు మీరు భయపడ నవసరములేదు. మా పిల్లవానికిఁ గూడనిట్లేసరిసరి యనిపించినది. ఇప్పుడు మహారాజు లాగున నున్నాడు. మీరెంతమాత్రము దుఃఖించి ధైర్యము పో గొట్టుకొనకుండు అని పల్కుచుండిరి. ఇఁకఁగొందఱమ్మలక్కలు వచ్చి లేనిపోనిమాటలు పల్కుచు బుడిబుడి యేడ్పులేవచ్చుచు

బాపము అన్నపూర్ణమ్మకు మఱింత యధైర్యముఁ గొల్పసాగిరి. ఇట్లుజరుగుచుండఁగానే సుమారు జాము ప్రొద్దు క్కెను. ఆగృహమున నొకని ముఖమునను గళకాంతులు లేకుండెను. వైద్యులు మాటిమాటికివచ్చుచు రోగినిఁబూచుచు వెళ్లుచుండిరి.

ఆసమయమున నొకసన్యాసి శరీరమునిండ విభూతిపూసికొని, కాషాయాంబరములుఁ గట్టుకొని చేతివొక కమండలముతోడి బాహుదానదీ నీరమునుబట్టుకొని, చేత నుద్రాక్షమాలిక ద్రిఫ్ఫమ నోట 'నారాయణ నారాయణ' యనిస్మరించుచు దద్ గృహాభిముఖుడయి రాఁదొడఁగెను. ఆతినిరాకచూడ నేడేని కార్యవేగమున వచ్చుచున్నట్లు పొడగట్టును. ఆతఁడు సుమారు నలువది వత్సరముల పయస్సు గలిగినవాడయిన నంతవయస్సు గల వాడుగఁగన్నడఁడు. ఈషడ్వీర్థ కాయముతోడి బ్రహ్మదేజస్సునఁ జేజరిల్లు వాని ముఖముపలమున నొకయశూర్వ స్వర్గీయ పౌండర్యముఁ జాలువారుచుండెను. శరీరమున గాఢముగఁ గ్రమ్మిన చేమ్మటచే వానిపచ్చని దబ్బవంటిశరీర మచ్చటచ్చట నస్పృష్టముగఁ గనబడుచుండెను.

ఆవచ్చిన యోగీశ్వరుడట్లు వేకటరాజు గృహముఁజేరి యచ్చట నెగాదిగజూచి, యింటిలోనికిఁ బోయెను. అతఁడట్లెందుకు బోవుచున్నాఁడో యెవ్వరెఱుంగకుండిరి. అందరు వాని యాగమనమున కాశ్చర్యమగ్నులైననులయి చూచుచుండిరి. అట్లుపోయిన యాసన్యాసి తిన్నగ రోగిమంచమును శ్రమిపించి నిలువఁబడెను. రోగియొద్ద సేవసేయుచు నున్నవారు అట్లె నివ్వెరపాటుతోఁ జూడ మొనరిడిరి. ఆతినిరాక కెవ్వరును గారణము అనుగ సాహసింపరయిరి. వేంటరాజుతిట వాని యాగమనమున కేదయిన కారణముండకపోదను నమ్మకముగలవాడయి ముందునకువచ్చి చేతులుజోడించి నమస్కరించి వినయముతో "మహాత్మా! తమరాకచే మాగృహము సావనమయినది. మీఁబోటి మహాత్ములరాక శుభప్రదము కాకమానదు. దయచేసి యీ యాసనమలంకరింపుడు" అని పలికెను.

అందులకాయోగి యెట్టి ప్రత్యుత్తరము నీయక“ అయ్యా, నేనీక్కడ విశేష కాల మాంగువాడనుగాను. మీమొత్తం యాలించి యార్తరక్షకుడగు పరమేశ్వరుడు నన్ను బాకవచ్చితిని. మీరింక నెట్టి యాందోళనము బడకుండు. నాయొద్ద నొక దివ్యోషధము గలదు. ఈయోషధ ప్రయోగముచే మీకుమారుడు పునర్జీవితం డగును. ధైర్యము వహింపుడు.” అని పలుకుచు నచ్చోటగల కల్వమున నొక యోషధము, తన కనుడోదకమును బోసి యరుగ దీసి యొక మోతాగు నారోగికిఁ ద్రావనిచ్చెను. ఈదివ్యోషధ మా హత్య మెట్టిదియోకాని, యితనకుఁ బ్రపంచకి జ్ఞానము లేక మృత ప్రాయుడను పశియున్న కామరాజు కనులువిచ్చి చూచెను.

వేంకటరాజు నిర్భరమగు నానందపరవశుడయి మహాత్మా మీమాటలు మంత్రములు. మీమెట్టివది దివ్యక్షేత్రము. కరుణించి యీదాసుని సత్కారములు గలిగొని యనుగ్రహించిన గోచరున్నాడను,” అనిప్రార్థించెను. కాని యామహాత్ముడు తన కత్యంతము తీరని పనియొందులదనియు, నింక బోగివిషయము విచారింప నక్కఱలేదనియు, నింక గొట పోయిన తరువాతిమరేయొక మాత్రయు, సూర్యాస్తమయ సమయమున వేంకట మాత్రయు నిచ్చిన జాలుననియు రోగము నిర్మూలమగుననియు బల్కి యచ్చోటి వారెంత దన్ను నిలిచియతిథి సత్కారముగలిగొనఁ బ్రార్థించినను “అనుగ్రహించినట్లే” అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చి యొకసమ సమూహో నదృశ్యుడయ్యెను.

వేంకటరాజు మున్నగువారు వాని పరోపకార శీలతకు వాని యోషధ ప్రభావమునకు మిక్కిలి యాభ్యర్థపడి, తమ పాలిటిదైనమే తమ మొలాలకించి యట్లువచ్చినవాడని తలచి యతనికనేక కృతజ్ఞతావందనము లొనరించి సంతోషింపసాగిరి.

16వ పాఠము

అ యోగిపుంగవుడిచ్చిన యాషఢమహిమ యెట్టిదో కాని, కామరాజు దినదినారోగ్య వంతుడగుచు బ్రతుకు మొగము పడెను. గుగ్గుత నిర్మాణముగాఁబోయినను, నతఁడింక దుర్బలుడుగ నుండెను. అతఁడింక బ్రదుకఁడని యాహించుకొనిన వాని తల్లి దండ్రు లమగదానందమునుబొంది దైవసముక్షము యాసమయము సకుంజక గవచ్చి తనముద్దుల కుమారునికి సంక్షవిహాస బ్రతికించిన యోగీశ్వరుని మాహాత్మ్యమనకు వాని యద్భుత కార్యమనకు భక్తి వివశులయిరి. ఆతఁడెందున నాయూరనున్న గొనిరిండుని వేంకటరాజు తనకుఁగనఁబడిన వారందఱితో జెప్పెనుగాని, మఱి వానిదర్శన మాకాశకుసుమమయ్యెను. వేంకటరాజు తన నుహారుభృషుని దర్శనము మూలఁ దనకుఁ బ్రాప్తము లేదనియు, వాని సత్కరించు నదృష్టము తనకు లేదనియు విచారమతో నూ రికుండెను.

అహ! సజ్జనుల, షరోపకారహృదయుల మహాత్కార్య ముల్లి ధైయుగడును. ఒకరికి సహాయము చేయుట తమ కృత్యముగాని; మూల వానినుండి యెట్టియ పకృతియుఁ గోరరు. ఫలవృక్షములు నవీప్రవాహము లేనినుండి పృథ్వీపకారమును వాంఛించి ఫలిం చుటయుఁ బ్రసహించుటయుఁ జేయుచున్నవి? షరోపకారుల హృ దయతత్వమే యట్టిది.

కామరాజు క్రమక్రమముగా బలముగొని సంపూర్ణారోగ్య వంతుడగు నుండెను. వైద్యులింక వానిని నట్టిస్వచ్ఛవాయుప్ర చార ప్రదేశముననే కొన్ని నాళ్లుగవలెనని చెప్పిరి. వేంకట రాజును నన్నపూర్ణయు సత్యంత జాగ్రూకులయి వానిని సం రక్షించుచుండిరి.

పాఠము! కనకమ్మ ద్వారలోఁ కుమారులకు వివాహమ హూత్సవము జరిపి తనభారమును దీర్చుకొన నుద్దేశముఁ పడుచుం డెను. కాని, ఇన్ని నాళ్లును గామరాజునకు జబ్బుగా నుండుటచే నట్టలోనరింపఁ జాలదాయెను. ఆమెయిట్టి ఆటంకములు వచ్చుటకు మిక్కిలిగా విచారించెను. కామరాజు కొంచెము మారోగ్యవంతు

డయిన వెనుక నామె ధైర్యముచేసి వేంకటరాజును అన్నపూర్ణ మ్మను వివాహపుసంగతి నడిగెను కాని, వేంకటరాజును నన్నపూర్ణ యు మఱికొన్ని దినములు అగి తరువాతఁ జేయవచ్చునని చెప్పిరి. అందుచే నామె తనమనోద్దేశమును మార్పుకొని కామరాజు సంపూర్ణారోగ్యవంతుఁడగు వెనుక నే వివాహమహోత్సవము జఱుప నిశ్చయించుకొని సమ్మతించెను.

అహా! కాలమెన్నఁడు గొకతీరుగఁ జూడుగదా! పాపము, కుమారుఁడు చచ్చి బ్రతికినాఁడు. వాని యారోగ్యము చూచుకొని వివాహమహోత్సవ మత్యుత్సాహముతో జఱుప వేంకటరాజు తలఁచియుండిగా నాకస్మికముగ జబ్బుచేసి పరిలోక ప్రాపుఁడయ్యెను. ప్రాణపదముగఁ దన్నుఁ బెంచుచునట్లైన తండ్రియొకస్థికిముగఁ బరిలోకప్రాపుఁడగుటచే మఱులంగామరాజు మనోవిచారమున నస్వస్థశరీరంబు కాజొచ్చెను. ఆది శరీరస్థితిఁ దోచు మనస్థితియు, వానిని శక్తిహీనునిగా నొనర్చివైచెను. ఇట్లు రెండు నెలలు గడిచిపోయెను.

కామరాజును వెళ్ళులికి నానోటఁ గొన్ని నాల్గుపవతెనని సలహాయుచ్చిరి. అందుఁ గనకమ్మ యన్నపూర్ణ యనజ్ఞకొని యాతనిఁదన ఇంటికిఁగొనిపోయి యాతనికిఁదగు నుపచారములు సేయఁ మొదలిడెను. దైవానుగ్రహము వలన నతఁడు కీఘ్రకాలముగోనే యారోగ్యవంతుఁడయి, యిటునగు తీరుగాఁబడి, నించుక జనసత్త్వముల సూపాదంపఁ గల్గెను. కాని, యతఁడప్పుడప్పుడు తండ్రినిఁదలచుకొని యన్వించినీయమగు దుఃఖమునకు లోనగుచుండెను. కనకమ్మయు మున్నగువారు వానినోదార్చి ధైర్యము చెప్పుచుండిరి.

అహా! పితృప్రేమమొంత బలవత్తిరమైనది! కొన్నిదినములఁ దరువాత నతఁడెప్పుటియట్ల నారోగ్యవంతుఁడయి కనకమ్మ ధనలతల్లివలనదృ నెలపుగ యిచ్చి సృగ్విహమున కరిగి స్వవ్యాపారముల ముగ్గుఁడయ్యెను.

ఇది యిట్లుండఁజరుగుచులారా, మనమా వేంకటప్రయ్య విషయములు చాలాకాలమునుండి కనక యశోద్ధి వహించితిమి. కనుక వాని వ్యాపారమును నించుక గనుగొండము, కనకమ్మ విశా

ఖనట్టణమందున్నపుడు ధనలక్ష్మి వివాహవిషయము మాట్లాడియది కానిదని యెఱిగియు, నిష్పుహుడయి యూరకుండెనా? లేదు ఆతఁడన్నియో ప్రయత్నములు సేయ మొదలిడెను.

ఆతనికి గనకమ్మ స్వగృహమునుండి బయలుదేరి వచ్చినది మొదలేమియుఁ దోచకుండెను. ఆతఁడెట్లయిన ధనలక్ష్మికి దన కుమారునికిఁ బెండ్లిచేసి యామె యాస్తి నంతయు స్వవశముచేసి కొనిఁ బ్రయత్నములో నుండెను. తానుదలచిన యపాయము కొనినాగ నపుడతఁడు బలహతముగా నగునను ధనలక్ష్మికి దన కుమారునికిఁ బెండ్లిచేయుట దలచెను. ముందఁగను కనకమ్మకు సొబాధ బొందెననులను, జిప్పియొలియో మోహపెట్టనిచ్చి యుండెను. ఆమె యాదమలకు విడువకున్న ధనలక్ష్మికి దనకుమారునికిచ్చి పెండ్లిచేసిన నీవ్యవహారములలోఁ జేయివెట్టి యెక్కుడు లాభమునచ్చునట్లు స్వచరిత్రచెదనని చెప్పఁదలచెను. అతకును కనకమ్మ వేంకటరాజు నీవ్యవహారములన్నియుఁ బాడుచేయుచు న్నాడునియు, నందునదననే తా నెక్కువ ధనమెత్తుడునిగాఁ జ నగు చున్నాడనియు బోధింప నిశ్చయించెను.

ఇకఁగామరాజు సుగుణ వేద్యావేకములు దుర్గుణావేక ములుగాఁ బ్రకటింప నుఱియించెను. ఇందుఁదన యావచ్చక్తి పని యోగివలచి యెట్లయిన ధనలక్ష్మి యాస్తిని దక్కించుకొన కుతూ హులుడయి యుండెను. కాని ధనలక్ష్మికి దనకుమారునియడి ప్రేమయున్నది లేనిది పరిశీలింపలేదు. లోకము మాటయటండ చెడ్డ కార్యములు జైవదృష్టికి నయితమసహృదిములని యూహింప లేదు. ఆహా! ధనాశాపితాచ గ్రస్తులగు వారెట్టిఘోర కృత్యముల కొడిగట్టదురో చూడఁడు. ఆహా! ధనవిశాచమం! నీపృథ్వానమెంతటిది?

వెంకటప్పయ్యకు ధనలక్ష్మికి దన కుమారునియందుఁ బ్రేమలేదనియు, గామరాజునందే యెక్కువ ప్రేమయున్నదనియు నీ విషయము దల్లిదండ్రులెఱిగియే కామరాజునకిచ్చి యామెను పెండ్లిసేయదలచి యున్నారనియుఁగూడఁ దెలియును. ఇప్పుడు వేంకటరాజు పరలోక ప్రాప్తుడగుటయు దన దుశ్చేష్టకెట్టి యుటక

ములేమి నతఁడు కామరాజును వంచించి ధనలక్ష్మిని సులభముగఁ దనకుమారునకుఁ బెండ్లసేయ వీలగునని తలఁచెను. కావున నతఁడు కనకమ్మ తన గృహమునుండి బయలుదేరి వచ్చిన తరువాతఁ గొలఁది దినములకుఁ బానును బ్రచ్చన్న వేషమున ధార్మికపుర మునకువచ్చి యూరివెలుపల నున్నయొక యింటినదైకుఁ దీసికొని యందునివసించుచుఁదనప్రయత్నముల నప్రమత్తుఁడగు సమయము కొఱకు నిరీక్షింపసాగెను. వెంకటప్పయ్య నిజముగాఁగనకమ్మకును వేంకటరాజునకుఁ దప్ప ధార్మికపురమునఁ దదితరుల కెవరికిని బరి చితుఁడుగాఁడు. కావున నతఁడు తన ప్రయత్నములు నిరాఘాట ముగఁ జేయవచ్చునని తలఁచెను. అతఁడు తనకును వేంకటరాజునకు గల భౌందవ్యమయినను తలపోయక ధనాశా పిశాచాగ్రస్తుఁడయి యాయూరి కొననున్న యొక చిన్న యింటిలో నసించుచు నప్పు డప్పుడు గనకమ్మ వేంకటరాజులకుఁ బడనివారితోఁ బ్రసంగించుచు వానిగుట్టలఁ గనుగొను చుండెను. ఇరుగువాండ్రవృద్ధి నొందుచుఁ న్నాడసిన బొరుగువాండ్రొక పోపుట సహజముకిదా! అట్ల నే వేంకటరాజునకు ముంచియూర్చకదనియు, నిప్పుడు ధనలక్ష్మిని వాని కుమారునకుఁజేసికొన్న ధనలక్ష్మి యాస్తికూడ వేంకట రాజునకే చేర నతఁడు మఱింత ధనవంతుఁడగు నియుఁదలఁచియీ ర్వ్యవహించినవారు వెక్కురు గలరు. వారెట్లుయినను ధనలక్ష్మిని గామరాజునకుఁ గాకుండఁబెక్కు కుట్రలు సేయసాగిరి. కాని ప్ర త్యేకముగ తమయీర్వ్య వెల్లడిసెయఁజాలరయిరి. ఏలయన, బంధు పులకేమి యితరులకేమి సత్త్వవర్తనుడగు వేంకటరాజునిన, కను కు వేఁగు. ఇకచేషలతోఁ దాగు వాని కంటబడిరా దప్పక యకమానము గల్గునని వాఁకిఁ దెలియును. కనుక వారిదియ రిహస్యముగానే కుట్రలు సేయసాగిరి. ఇట్లుండగానే మన కామ రాజునకు జబ్బుచేసెదది. కామరాజు నిజముగ మరణించుననియు నింకఁ ధనలక్ష్మి వివాహవిషయములు తా మెట్టి కుట్రలు సేయనక్కఱ లేదనియుఁదలఁచి యువ్విఘటించిసాగిరి. కాని, దైవానుగ్రహము వలన నతఁడుపునర్జీ వితుఁడగుట బాగువులకేమి, ముఖ్యముగ వెంక టప్పయ్యకేమి చాలావిచార కారణమయ్యెను. వేంకటరాజు, తాను

జేసే ప్రయత్నములకు నిర్బంధ కారకుడుగ నిన్నిదినములుండుట వెంకటప్పయ్యకు కష్టముగ నుండునుండెను. కాని యప్పుడతడు వ్యాధిగ్రస్తుడయి పరలోకప్రాప్తుడగుట నుత్సాహకారణమయ్యెను. అంతనతడు తనకోర్కె యింకనులభముగా నెరవేరగలదని సంపూర్ణోత్సాహముతోఁదత్ప్రయత్నములుసేయ మొదలిడెను. దృఢ తరమగు ప్రాకారము కాలవశమున శిథిలమై నపుడు ఆగృహము సర్వజన సుగమముకదా?

ఇట్లుండ, నొకదెస వీరియభ్యుదయము నోర్వని బంధువులు కొండలు ధనలక్ష్మిని గామరాజుల వివాహవిషయమున నంతరాయములు కల్పించుచున్నారని వెంకటప్పయ్యకుఁ దెలియవచ్చెను. అంత నతఁడత్యంత సంతోషాంతరంగుడయి, వారికేమయిన ధనాశీచూపిన ధనలక్ష్మిని నేయసాయము చేతనైన దనకుమారునికిఁ గట్టిపెట్ట ప్రయత్నములు సేయఁగలరనితోచి వారియొద్దకుఁ జూచెను.

అతనిజూచినంత, వారును మిగుల సంతోషులయి వాని చక్రత్రయంతయుఁ జక్కగఁజెలిసికొని, వాని మనోద్దేశ మేమని యడిగిరి. వెంకటప్పయ్య తన యావద్విషయమున, వారికిఁజెప్పి యెట్లయినను ధనలక్ష్మిని దన కుమారునకు నిప్పించునట్లు చేయఁ డనియు, నట్లుచేసిన మీఁకుఁగొంత ధనమిచ్చెదననియుఁ జెప్పెను. అంత ధనాశాపిశాచాగ్రస్తులగు వారుదులకు సమ్మతించి, యెట్లయినను ధనలక్ష్మిని వానికుమారునికిఁ బెండ్లి జేయించెదమని ప్రతిజ్ఞ గావించిరి. ఇంతవఱకును వేంకటరాజు బంధువులు ధనలక్ష్మిని గామరాజునకు గాకుండఁజేయు ప్రయత్నములుగూర్చి యోచించుచుండిరి. కాని యిప్పుడు వెంకటప్పయ్య ప్రసంగమువలన ధన లాభముఁగూడ గల్గునని మఱింత యుత్సాహముతోఁ బ్రయత్నములు సేయసాగిరి. కనకమ్మకు మంచిమాటలుగాముందు చెప్పదమనియు నామెయియ్యకొని తాముచెప్పినట్లు ప్రవర్తించిన సరియే, లేకున్న ధనలక్ష్మిని దొంగిలించి బలత్కారముగానయిన నామెను వెంకటప్పయ్యకుమారునికి పెండ్లిసేయవలెనని వారు నిశ్చయించిరి.

అట్లునిశ్చయించుకొని, వారందఱొక చోటఁజేరి కుట్రిలు పన్న నారంభించిరి. అంతనందులో నొకఁడు “మన మొక యమోఘమ యిన యుపాయమాలోచించ నలెను. అద్విజహ్నుకైన భేద్యముకాఁ గూడను. దౌర్భాగ్యుడగు పేకటరాజు కుమారునిఁ బెండ్లియను నె పమునఁగినకన్యాయానదాస్తియు నపహరింప నిశ్చయించినాఁడు” అనిపలికెను అంతనుఁ జియెకఁడుదీనిలో నేనాలోచన సేయుటయు, మఱలనొరులకుఁ దెలియుటయునా? నాశక్తి నీకుఁదెలియదు కాఁబోలు నేనుచీసికొనింపలెన్నేని గలదు. నేనుదేవఁగొట్టినపీటలమీదిపెండ్లిండ్లకుఁతెక్కఁచెడి. తెలివితక్కువ పంపినాఁడు బోని కనకమ్మకు మార్తెను గుమారునికీజేసికొని యాయెయ్యిలఁగఁతెయుఁ దాను గ్రహించునపుడు మనకేమగునఁ గానో నేయరాఁదా? అట్లంటున వాని జోలిమనకేల? వానిగర్వము, అహంభావములొంత కాదు.” అని యెను. అంత వేళొకఁడు “నీవు నిజమగుఁ దెప్పునాతయుఁ జేయు వాడవే. నీవు మనోవేదా చెప్పనక్కఱలేదు. బంధువులనుని యా నరిణభోవసులేక మనలను నశజ్ఞాద్య్మ నూచివానినికీ దివ్యక కా పలసింద? ఇప్పుడును నీతిని కుమారుఁడు ఈ నిష కుముగూర్చి

మో నాలోచించును మనమునుకొని నుండును గోచును మన మోతి మాత్రము మనప్రయత్నమున వెనుగియుండునాడదు. మీఁదగుచిక్కిలి యీ కార్యము నోపేదినప్పుడు వెకటప్పయ్యచే మనకు ధన ప్రాప్తియొక పగుడున్నది. ఇదికేల సందేహపడవలెను? అని

వేళొకఁడు:- ఇతను మనమునకేమితి మీఁద దినలేని కాఁబోలు. మనకేద్యనాధము కుమారుఁడగు చంద్ర కేభరునకుగల యొక పుత్రికిను పేకటరాజు నాల్గవ కుమారునికిద్య ప్రయత్ని ములు జరుగుచున్నవట అట్లయిన వారినూస్తి కింక మేరయిండునా? వారి గర్వముఁ కుఁ గారముఁడునా? ఇంత యుస్తికలసిం తెనువారి మీఁద మనలను బంధువులనియే చిఱచదు. ఇప్పుడే ఇంతపిట్టకిగు నున్నాడు! మనతోఁగలసి మెలసియుండుట వారికిఁ బరప్రతక్కువ

కార్య సమయములందయిన బుధువరుసకు పలువరు. కావున నెట్లయిన నీ కార్యమునకు విఘ్నముగల్గించి హరాభవింప పడెను" అని వచించెను.

అనియొందొగులు సంభాషించుకొని నాటినుండి వెంకటప్పయ్యతో! గొప్ప, కుట్రలు సేయవచ్చెయ్యించిరి. అందుచే మంచి మాటలుతోఁ గనకమ్మనద్దకుఁజోయి కామరాజుగూర్చి చెడ్డగాఁ జెప్పి వెంకటప్పయ్య కుమారునికిచ్చి ధనలక్ష్మికిఁ బెండ్లిసేయవలసి వదిగాఁ జెప్పవలసియు, నందులకామె యిష్టపడని యెడల బలాత్కారముగా ధనలక్ష్మిని గొనిపోయి నె కట్టయ్య కుమారునికిఁ గట్టిపెట్టి సమి పిచ్చిపోయినను బూర్తి జేయవచ్చి ధనలాభము పొందవలసియని హామీనిచ్చి యచియిరి.

అ. బ. ౨.

17వ పాఠ్యము

పాఠ్యము. దానిని గర్భిణులకుఁబని చెప్పఁ గను. ఆ కార్యము సాధనసేవ మేఘావృతమయి యుండుటయేగాక యదికృష్ణ పక్షపు రాత్రీయగుట నుండి గాఢ నిద్రకార బుధురముయి యుండును. నందున నడుచు వృద్ధునిచ్చేధ కిరణులగు కుటుంబులు, మెల్లపుల ననుసరించి చెవులు చిల్లులు పడఁకయు నుండుటగల్గి యారాత్రీ భయంకరరూపము దాల్చియుండును. మొట్టమొదటఁ జిన్నచిహ్నములు వెనుక ధారలు సోనలునై యుండుటగాలిగోడి నర్జనుకురియఁ జొచ్చెను. మార్గమధ్యమున నెట్టి జనజూలపుల సందడియు లేకుండెను. అట్టి సమయమునఁ జెచ్చుపురమార్గమున గొక శకటము పోవుచుండెను. అందునెట్లుంటి స్త్రీలు గూర్చుండి యుండిరి. ఒకతె కదిపంద్రుండేర్ల యామగల బాలిక. పోయిన పో సుమారు నలువది వత్సరముల వయస్సుగల స్త్రీ. బడి నోగు

పంపు బుడిలోలుఁ జాడొకడును, నొకసేవకుడును గూర్చుండి యుండిరి. అప్పటి వారి ప్రయాణము సంగతిగూర్చి యాలోచించిన వారొక తొందరపనిమీఁద నట్టిసమయమునఁ బ్రయాణమై బోవుచున్నట్లు తోచును. రాత్రి యెక్కుడగు కొలఁదిని మేఘములు మఱితే దట్టముగ గ్రమ్ముకొని యాకాశము మసిబూసి నట్లును, గాటుకచల్లిన తెఱంగునను గన్పడసాగెను. అభిముఖమయి వీచునీదురగాలికిని, వర్షపాతమునకును నిలువలేక శకటమునకు బూన్చిన వృషభములు నడువఁజాలక, తమ ముఖములవనతిము లొనర్చి, యెంతోకష్టముతోఁ బ్రయాణము సాగించుచుండెను. బండి వాఁడు కొరడాతోఁ గొట్టినపుడు వడివడిగా నాలుగడుగులు వైచియు, నూరకున్నపుడు నిలిచిపోయియు, నవిపోవుచుండెను. బండిలోనివారు తమ ప్రాణములఱచేతఁ బెట్టకొని కూర్చుండిరి. ఇట్లు పోనుపోనువారు దొంగల మఱ్ఱి సమీపమునకు వచ్చిరి. మొట్టమొదట వారు ప్రయాణమును పోవునపుడు సూర్యాస్తమయము కాశమునుపే యాప్రదేశమునుదాటి దానికి రెండు మైళ్ళదూరము లోనున్న వేటొక గ్రామమునకుఁ బోవుటకు నిశ్చయించిరి. కాని, దైవవశమున మేఘము క్రమ్మి, యీదురగాలితోడి వర్షము ప్రారంభించి వారి నిశ్చితకార్యమున కాటొకముఁ గల్గించెను. అంతట నాబండిలోనున్న బాలిక వేటొక యామెతో “అమ్మా! భయమగుచున్నది. అదిగో! మన మాదొంగల మఱ్ఱి సమీపమునకు వచ్చుచున్నాము. రాత్రి పదిపదునొకండు గంటలు కావచ్చినది. ఇట్టి సమయమున మనమీదాడినిఁ బోవుట శ్రేయస్కరముగాదు. ఇక్కడకు దగ్గరగానున్న గ్రామమునకుఁబోయి యీరాత్రియందఁ గడపి తరువాత మఱల మన ప్రయాణము సాగింతము.”

“అమ్మాయీ! సాయంకాలమునకుఁ బూర్వమే యాస్థలముఁదాటిపోగలమనితలంచితిని. కాని మనదురదృష్టవశమున నీపాడు వర్షము దాపరించి మనప్రయాణమునఁ కాటొకముఁ గల్గించినది. ఈ సమీపగ్రామమునకుఁబోయి యీరాత్రి నిలుచుటకు నాకు ఏమియుఁ దోచకున్నది. మేనమానకుఁ బ్రాణము మీదికి వచ్చినదని విన్నపుడు మధ్య నాలస్యము చేయుటకు నా ప్రాణము

నిల్చునా? జబ్బు ఎంతో ఎక్కువగా నుండకున్న వారీవిధముగా తంతి నిర్మయము. నాకువెళ్ళి వానిఁబూచుదనుక నేమియుఁదోచకు న్నది. నామనస్సైత యాందోళనముగా నున్నదో, యీవర్షము కూడ నంతకష్టప్రదముగ నున్నది. ఆహా! కష్టములన్నియు నొక్కసారియే రావలెనా?" అని కన్నుల నీరు వెట్టికొనెను.

బాలిక:-అమ్మా, దుఃఖించిన నేమి ప్రయోజనము? శైశవ్య మవలంబింపుము. మన పాలిట దైవమే యున్నాఁడు. నామాటపిని యీరాత్రి ప్రయాణము కట్టిపెట్టి యీసమీప గ్రామమునకుఁ బోవుదము. శేపు పెదలకడనే మఱియొక ప్రయాణము చేయుదము. ఈశోపయంతియు నపాయకరము. పోవలసిన దూరమంతక్కువ కాదు. ఇంకనునుమారు నైదారుమైలున్నది. మనకుఁదగిన సహాయము సముతములేదు. దొంగలు మనల నడగించిన మనమేమి చేయగలము? ఏమో, నామనస్సనిష్ఠమునే శంకించుచున్నది.

తల్లి:-అమ్మా, ఈనడిరాత్రికేలే నేగ్రామమున నిలువగలము? శ్రోవలో నాగురుకు మాజించుక శ్రమపడి సాగిపోవుటయే యుచితముగాఁ దోచుచున్నది.

ఇంతలో బండివాఁడు:- “అమ్మా, ఎస్ట చాలా యలసిపోయినవి. బక్కయడగియిననీకే నడువఁజాలవు. నామాటపిని యెట్లో యీకిసఁబడుచున్న గ్రామమునకుఁబోయి రాత్రి యందునిలిచి మఱియే పేకునజామన బయలుదేరుదము” అని పలికెను.

అంతనామ యేమియుఁజెప్పలేక బండివానితో నట్లయిన నీకేది యిష్టమో యట్లేచేయును. అనిపలికెను. తోడనే బండి వాఁడొసమీప గ్రామమువైపు బండి త్రొప్పెను. బండియింకను ఐది శార్లలు సాగినదోలేదో కాని, యీదురుగాలితోఁబొట్టాక భయంకరకర్కశస్వరము వారి చెవులఁబడెను.

బండిలోనివారా కంఠధ్వనివిని గుండెలు తటతటగొట్టుకొన నిశ్చేష్టులయిరి. ఆబాలిక గొంతవడికి చేతనయయి తల్లియొడిలో వ్రాలి భీతిచే గడగడ వడకఁజొచ్చెను. ఇంతలోఁ గొండలు

దొంగలు బండిని సమీపించి యట్టహాసములతోఁ గర్కశస్వరములతో బండిలోనివారిని బెడరించి, దిగుఁడు దిగుఁడు, అనికేకలు వేయసాగిరి. వారికేకలు కన్లకతోరములయి, హృదయ విచారణములయి యుండెను. సహజ కోమల హృదయలయి, తొలుదొల్త నే భయకంపితలయియున్న యీ యిరువురూ కేకలతో బండిలో నొకమూల నొదిగిపోయిరి. పాపము! ననమాలికా కోమల హృదయయగు మనభాలిక సంగతి యింక పేయగ వ్రాయవలెనా? అత్యంత దీర్ఘకాయులయి, విశ్రాంతివేసులయి, కన్లకతోరభాషణులయి, కృపాణపాణులయి, చిట్టచీకటిలో నెవనెవగల్గు మెప్పులు కాంతిని గోచరమగుచున్న వారి రూపములేరికి భయంకరములు గాకుండును? ఆదొంగలలో నొకఁడు బండిముందునకువచ్చి బండివానితో “ఎడ్లను విప్పెదవా? లేదా! చూచుచున్నేని చేసెదనా” అనిపట్టి తనచేతి కరవాలము జరిపించెను. బండివాఁడు వారికి భయపడి యే కాఁబోలు మారుమాటలాడక, బండి నటవిడిచి వాడొడేని పారిపోయెను. బండివాఁడొకఁడో పారిపోవుటచూచి పాపమా సేవకుఁడు నిస్సహాయుఁడయ్యి లేని ధైర్యము పెచ్చుకొని ‘ఓరీ వెంకిన్నా! కత్తి తే, పీరినందరిని నొక్కసారిగాఁ జంపెదను, ఓరీ పాపన్న, తుపాకి గాల్చు, అని పెద్దకేకలు వేయసాగెను. అని, బండిలో నెవరుపోవుచున్నారో బండిలో నెవరుగూర్చున్నారో బాగుగ నెఱిగిన యాదొంగలు ఎంతమాత్రము భయపడిపారిపోలేదు. అంత బండిలోనుండి కనకమ్మ సేవకునితో ‘బండి నటుగాఁ జూచిమ్ము. అదిగో గ్రామసమీపమునకు వచ్చినాము.’ అని సూచించెను. సేవకుడికి నెట్టియాభయము నిర్వర్తించకమునునే దొంగలు బండి ముట్టుముట్టి “బండిలోని వారు దిగుఁడు చేతున్న నిదిగో నీకత్తితో నొక్కసారిగ మిమ్ములఁ జంపివైచెద”మని బెడరించుచు బండిలోనుండి వారిని బయటికి నూడలాగిరి. మతియిద్దరు దొంగలు సేవకుని నోటిలో గుడ్డలు గ్రుక్కి వారి మూగ వానిగఁజేసిరి. పాపము! ఇది యంతయు నెఱిగి యే కాఁబోలు బండివాఁడు తొలుదొల్త నే జాగ్రత్తపడి దొంగలబారినుండి తప్పించుకొని పారిపోయెను.

తొలుదొల్ల దొంగల గర్జారవమువిని తల్లి యొడిలో భయకంపితయై పడియున్న బాలిక బిప్పుడు వారికిరిన బాహువుల సంస్పర్శనమున నచేతయై క్రిందపడిపోయెను. అంతఃగతకన్ను లేని ధైర్యము తెచ్చికొని “అయ్యలారా! మాప్రాణములకు హానిచేయకుండు. కావలసినది మావద్దనున్న బాగారమంతయు సిచ్చివైచెదము. మమ్ముక్షింపుండు.” అని దీనముగా వేడుకొనసాగెను. అంత నాదొంగల నాయకుండు మూడికిరువచ్చి “ధర్ముకోసము మేము రాలేదు మాకుగానలసినది గ్రహించి పోవుదుము. మాకాటకముగల్గి చిన వాని ప్రాణముల దప్పుకీసవేసెదము” అని పలుకుచు మూర్ఖాగ్రాహిని నేలబడియున్న యాబాలికను నెత్తికొనిపోవనొకని కాజ్ఞాపించెను. తమయజమానుని యాజ్ఞయైసతత్త్వ మొకమోమునువ్యూహంబు నెచ్చి యాచెను సునాయసముగానెత్తులతో నెత్తుకొని ప్రవక్తి మార్గమున బయగెత్తి పోసాగెను.

అహ! ఏమి యాయాశ్చర్యము! ఏమి దొంగలేనా? దొంగలయిన నొకమగ్రాహిని బట్టి కొనిపోవకుండుటకుం గారణమేమి? ఆబాలిక మెడినింగ నలంకారములుడుటచే దూరముగా గొనిపోయి యానగల నపహరింపదలంచిరా? అటులేల గావించవలెను? ఆబాలికతల్లి తమవద్దనున్న సరస్వముగైకొనుండు. మాకు హానిమాత్రము సేయకుండు. అని మొట్ట మొదటనే వేడుకొనినదే! వారిదగ్గర నెన్ని నగలుండినను వీరముట్టలేదు కారణమేమి? ఏమి దొంగలేనా?

18వ పాకరణము

దొంగలాబాలిక నత్తికొని పోవుచున్నప్పుడు పాపమాస్త్రి చేయునది లేక నత్తి నోరుకొట్టుకొని పెద్దపెట్టునవాపోవదొడగెను. అయ్యో! నారోధనము వినువారెవరు. నాభర్త మరణించినదాడి సర్వము నీకుమార్తెయేయని తలచుకొనుచు జీవయాత్రచేయుచున్న నాకింకేమిగతి? నేనీప్రపంచకములో నింకెవరిగూర్చి జీవింపవలెను? అని యామె యిట్లేడ్చి యేడ్చి తాజేసిన యకాలప్రయాణమునకుఁ బరితపించుచుఁ దుదకిచ్చోట నచేతనయై పడి పోయెను.

ఇంతలో నాప్రక్కనున్న పొదల మాఁటుననుండి యొక యౌవనపురుషుఁ డశ్వాశ్వాధుఁడయి కీఘ్రగమనము నచ్చటికేఁగెను. పరుగెత్తి పరుగెత్తి వచ్చుటచే గొట్టము శరీరమునిండి జెమ్మటలు క్రమ్మియుండెను. దాని నోటివెంబడి నురగలు కాదు ముండెను. దానిపయి స్వాధిచేసి వచ్చిన పురుషుఁడు సముత్తము తనదీర్ఘోచ్ఛ్వాసములవలన నలసిన్ను పొడిగట్టించుండెను. ఆతఁడు ధరించిన వస్త్రములు వాని సహజకోమల శరీరమునకంటుకొని పోయియుండెను. అప్పుడే యుదయించిన కృష్ణపక్షిప్రమీ చంద్రుఁడా వర్షమువెలసి మేఘము లించుక తావొసంగుటచేఁ, దన యల్పకంఠులలోనీద్యశ్యముఁగనిపించుచు డెరు. మేఘావరణమును నించుకదొలగిన కతమున నప్రత్రములును దమ యల్పకాంతలతోఁ బ్రకాశింప మొనరిడి యిదివల్లన; ఇదిమీఱుత; యను నవిస్మృప్తముగ గోచరమగునట్లు చేయసాగెను. ఇంతవఱకును దమ సంచారములు మాని యెక్కి డనో దాఁగుకొనిన రాత్రొచరమలగు శకునము డ్రుద్రజాతువులనన్నియు మాఁలదమనిమ కన్యములఁ బ్రవృత్తములగు మండెను.

మన యౌవనపురుషుఁడశ్వాత సౌభ్రమచిత్తముతో బుడిసి సమీపించి, యందుదాఁజూడ వాంఛించిన వ్యక్తిగానరాకుండుటచేఁ గాఁజోలు వికలచిత్తుఁడయి నలుప్రక్కలు వెదకి యొక మూల నచేతనయను పడియున్న స్త్రీసగ్గరకుఁజోని యామెకుఁ దెలివితెప్పించి పలుమారు బాలికగూర్చి ప్రశ్నించి ప్రత్యుత్తర

ముగానక యింక నాలసించిన కార్యనాశనమగునని తలచి యా వెన్నెలలో మఱల నశ్వారూఢుడయి యొక త్రోవఁబట్టి పోవఁ దొడఁగెను. ఇట్లులెంతదూరము పోయినను వానికి దొంగల బాడ కానరాలేదు. కనుక నశోడచ్చట నించుకనిలిచి, దొంగ లేనూర్ల మునఁ బోయిరోయని పరీక్షించుచుండ వాసికాడిక్కుననే యెవరో మాటలాడుచున్న సవ్వడివినవచ్చెను. తక్షణమే యతఁడు దొంగ లానూర్లను ననే బాలికను గొనిపోవుచున్నారని తలచి తన య శ్వము నావైపు పరుగెత్తించెను. ఇట్లతఁడు గొంతదూరము పోవు సరికి వానికిఁ గొందఱు దొంగలొక బాలికను భుజములుపై వేసి కొని మోసికొనిపోవుట గోచరించెను. దొంగలును గుట్టపుడె క్కిల ధ్వనిబట్టి యెవ్వరో తమ్మునెన్నాడుచున్నారని తలచి మ త్తంత శీఘ్రగమనమున బరువెత్తసాగిరి. కాని గుట్టపు నడకకంటె వారు ముందుగ నడువఁగలరా? కొఁది సముష్ణములోనే యీ యాశ్వికుఁడు వానిని గఱిసికొనెను. అంతట దొంగల నాయకుఁడు తనవారివైపునాచి “ఓరి, కిట్టిగా! ఓరి ఎట్టిగా! మీరీమాత్రము నిలువక యాబాలిక నెత్తుకొని పారిపోవుడు. నేనును దక్కిన వా రును కీసికీడిగిన బుద్ధిచెప్పి, వచ్చెదమని పలికి చేతఁగిరవాల మూసి తనసహచరులతో నీయాశ్వికున కెదురుగ నిలువఁబడెను. అంత నీ నూతన పురుషుఁడు వానిని సమీపించి “ఓరి నీచులారా! ఎక్కడికోబాలికను గొనిపోయెదరా? ప్రాణములపయ నాశయన్న నాబాలిక నిచ్చోట దిగివిడచి చనుడు. లేకున్న నెపుడే మి మ్ముల నందఱునొక్క సారిగా నీకరవాలమున కెరగాఁగావించెదను” అని పల్కెను. అంత నాదొంగల నాయకుఁడు “ఓరి, నీవెవఁడవు రా! ఇంత సిద్ధియమగా మాతోఁబోరాడ వచ్చితి? ముందు నీప్రాణముల రక్షించుకొ, తరువాత మాప్రాణముల సహహరించె దవు.” అని క్రోధోద్బిష్టతుండయి తనచేతనున్న ఖడ్గమును గిరగిరఁ ద్రిప్పుచు నెదురుగావచ్చెను. అంతట నీనూతన పురుషుఁడును నశ్వ ముపయినుండి దిగి తన కరవాలము, నతిచతురతతో, ద్రిప్పుచు వారికత్తిదెబ్బలను దప్పించుకొనుచు స్వల్పకాలములోనే వారినం

దటిని చెల్లాచెదరగునట్లునర్చెను. ఒకరిద్దరు ప్రాణావశిష్టులయి నేల మీదఁబడిపోయిరి. అదిచూచి తక్కిన వారందఱొక్కమ్ముడిగా వానిపయిఁబడి బహుకష్టముపెట్టఁ దొడఁగిరి. పాపమా! యశావన పురుషుఁడు కడుంగడునలసి యింకఁజేయి యాడక, నిశ్చేష్టుఁ డయ్యెను. దొంగల నాయకుఁడదిచూచి, తగిన సమయమదియని యెంచి వానిఁజంపవలెనని తన నిశితకరవాలము మీఁదికెత్తెను. ఆహా! దైవమాయ ఎంతటిది? ఇంతలో నెవ్వఁడో యొకపురు షుఁడు ఆకస్మికముగ నాయర్థరాత్రిమందు జరుగుచున్న యుద్ధము లోనికిఁ బ్రత్యక్షమయి, యాదొంగల నాయకుని హస్తమునట్లే ఖండించివైచెను. తోడనే యతఁడు భూమిమీఁదఁబడి విలవిలఁ దన్నుకొనసాగెను. అట్టి యాపత్కాలమునకు సరిగావచ్చి తన ప్రాణము రక్షించి దొంగల నాయకుని నేఁబడఁగొట్టిన వాఁడెవ్వఁ డాయని మనయాశ్చక్రుఁడు ఆశ్చర్యచున్నఁడయ్యెను. పిదప సతఁడు మఱింతి ధైర్యోత్సాహములుగలిగి, మిగిలిన వారినందఱిని నూతన పురుషుని సహాయమునఁ ద్వరలోనే జయించెను. దొంగలు వీరి బాధ్యకోర్వలేక బ్రదికియున్న బలుసుకూరదిని మననచ్చునని తలచి తమ కాళ్ళకు బుద్ధిచెప్పసాగిరి.

వారట్లు పలాయన మొనర్చిన మననూతన పురుషులిరువురు మఱల నాబాలికయి వెదుకసాగిరి. కాని వారికామె యెందును కానరాలేదు. అంతవారు తాముపడిన కష్టముంతయు వ్యర్థమయిన దని దుఃఖపరవశులగుచు నలుపక్కల దృష్టిసారించు సరికొక చోటవారికిఁ గొందఱు మనుష్యులొక మనుష్యుని మోసికొని పోవుచున్నట్లు గన్పించెను. తక్షణమే యీ పీరులిరువురును నావంకకు శరవేగముగఁ బరుగెత్తి వారిమార్గమునరికిట్టి యుద్ధముచేయఁ దొడఁగిరి. కాని, పాపము. ఈ పీరులిరువురే ముష్కరులగు బెక్కురు తస్కరులతో యుద్ధము చేయవలసి వచ్చెను. ఇట్లు వాచొక గంట వఱకు ఆ తస్కరులతోఁదను యవక్రపరాక్రమము వెల్లడియగునట్లు పోరాడిరి. కాని మొదటి పీరుఁడు చాలాయలసియుండుట గనిపెట్టి యొక దొంగవానిపై నాకస్మికముగఁదన నిశితకరవాలమును విస

రెను. వీరుఁడ్రావేటు నతిచతురతతోఁ దప్పించుకొనినను నది, వానిఁగాలికి దగిలియుక పెద్దగాయమొనర్చెను. తోడనే యతఁ డవశుఁడయి నేలఁగూర్చుండఁబడెను. దొంగలీకృత్యమునుజూచి ద్వి గుణీకృతతోత్సాహముతో రెండవ వానిపై నొక్కుమ్మడిగలిసి యు ద్ధమొనర్పసాగిరి. స్థిరచిత్తుఁడగు నావీరుఁడు అద్భుతపడక, తన చేతికరవాలమత్యంత వైపుణ్యముతోఁ గ్రిందనక, మీఁదనక ముందనక, వెనుకనక త్రిప్పచు వేటుకొకని చొప్పునఁ బెక్కు రనుక్కుడించెను. ఆసమయమున నొండ్లారుల కత్తులు తాకుట వలనఁగల్గిన కంగు కంగుమను శబ్దములును, వీరుల తర్జన భర్జన గర్జనములును, నాప్రదేశము నందంతటనునిండి ప్రతిధ్వనింప సా గెను. వెన్నెల కాంతులలో నొండ్లారుల నిశిత కరవాలములు తళ తళ మెఱయును భయము గల్గించుచుండెను. ఇంతకుఁ బూర్వము నిశ్శబ్దము, నిర్జనమయియున్న ప్రదేశమిప్పుడు తెగివడిన దొంగల కాలుసేతులుతోడను, ముక్కుసెక్కుల తోడను, జండభయావ హమయి యుండెను. అంతదొంగలు విగతైర్ధైర్యులయి యాబాలిక నచ్చోటవిడిచి పలాయన మొనర్చిరి.

ఇప్పటి కాబాలిక కష్టమించుక తొలఁగినది. ఆమె య చ్చోట వేటకాని వలనుండి పిడివడిన హరిణివలె, దొంగలనుండి విడివడి భీతహృదయయి నిలువబడియుండెను. అంత నీవీరుఁడ్రామె దగ్గిరకువెళ్లి యామెకుఁదైర్యముఁజెప్పి, యామెను దోడుకొని మన మొకటివీరుడు పడియున్న చోటునకువచ్చెను. వచ్చుసరికా తఁడు మూర్ఛాక్రాంతుఁడయి పడియుండెను. అంత నీతఁడు వ్లాని కెంతేని ప్రయత్నమునఁ దెలివితెప్పించి, దొంగలు పలాయితు లగుటయు, బాలిక విడివడుటయుఁజెప్పి వానికాసుందరిని జూ పెను. అంతనాతఁడత్యంత సంతోషాక్రాంతచిత్తుఁడయి, యామె, వైపు తనయాశాపూర్వక దృష్టులుపఱపెను. అనంతర మీతఁడు ఆనూతనాగత పురుషునికి నమస్కారమొనరించి, 'అయ్యా తామెవరో, నన్ను రక్షించుటకు వచ్చిన దేవుఁడవని దలఁచెదను. తాముచేసిన యీ యుపకారమునకేమి ప్రత్యుపకారము సేయు

దును? దానికి బ్రతిగా నాయీనమస్కారము గ్రహించి నన్ను గృతార్థునిజేయుడు. తామెవరో తమ యదంతమేదీయో కర్ణ రసాయముగాజెప్పి నన్నానందిపడేయఁ గోరుచున్నాను” అని పలికెను. అంతసరియి మందహాసాలంకృత వదనుడగు “మిత్రుడా, నేనెవ్వడనైన నేమి? నీకు దూరస్థుడను కాను. నేను నీవంతగాఁ బొగడఁదగిన ఘనకార్యమేమియు జేయలేదు. నేను జేసిన సహాయము సమయోచితమగుట నంతగాబ్రబలఁగించుచున్నావు. కాని నేనంతటి ప్రాత్రమున కిద్దుడనుగాను. పగిస్తుతము నాచరిత్ర నేను జెప్పనందుకు అన్యథాతలఁచకు” మనిపలికెను.

అంత మొదటి పీఠుడు అయ్యా యిప్పుడు కాకున్న ను రియొక పృథ్వీనఁ దమ చరిత్రచెలుపుడు నేను నాయావజ్ఞీకము తమకుఁ గృతజ్ఞుడను. గాయ మతిగాఢముగాఁ దగులుటచే బాధ యధికముగా నున్నది. నాయందాదయయ్యించి యింకవిశిష్ట కోమల హృదయమగు నీబాలికను నామె తెల్లవద్ద జేర్చి యాపుణ్య ముఁగూడ గట్టుకొనుడు. పాపమామె యెన్నఁపనిట్టి కష్టములు పడియెఱుఁగదు. ఆమెయవస్థజూచిన నాగాయముకింక నామె గుఱించి దూఱము ఎక్కువగా నున్నది.

రెండవ పీఠుడు అయ్యా, అటులనే గామించెదను ఇది యొకకష్టమా, నీవెంతమాత్రము భయపడకుము. ఇప్పుడు నీబాలికనుగొనిపోయి యామెతెల్లియొద్ద దిగవిడిచెదను” అనిపలికియాతని యొద్ద నెలపుగయికొని వానిని పీడ్కొని బాలికతో ఆమ్మాయి! ఇటురమ్ము నీవెంతమాత్రము దూఱుపకుము. ఇప్పుడేనిన్ను నీతెల్లి యొద్ద విడిచెదను.” అనియామెను గొనిపోవదొడఁగెను. అంత నాబాలిక యాశాపూర్ణములగు తన వాఁగున్నలా మొదటి పీఠుని పరువాల్చి తన కాలిఁజొనర్చిన యుపకారమునకుఁ గృతజ్ఞాతా సూచకవదనములు కనుసన్నలనె యొనర్చి ప్రేమపూర్వక దృష్టి మాటిమాటి కితనిపయివైచి, యాతని ఒడ్డునొసగ్గుచుచు రెండవ పీఠునిసనుసరించి సోయెను.

తగువాత నావీరుడా బాలికను వెంటబెట్టుకొనిపోయి
యించుక దూరమునఁ గుమార్తెకయి వగచుచు దుఃఖపరివశేయయి
పడియున్న తల్లికొప్పగించెను. అంతఁదల్లి గూతులిరువురొండొ
రులఁగాఁగలించుకొని, సంభవించినవిపత్తునకుఁ గొండాకవడిదుఃఖం
చి ప్రాణపాయముగలుగకుండుటకు మఱల సంతసించుచు దైవము
నెంతేని స్తోత్రించిరి. తదనంతరము తల్లి యానూతన పురుషుని
వైపుఁజూచి, “నాయనా! నీవెన్నఁపు. నీవుమాకుఁ బ్రాణదాన
మొసంగితివి. నీపరోపకార ధర్మణత యెంతని కొఱియొడిగలము?
నాప్రార్థన మాలించి మావెనుకవచ్చి మాచేయు సత్కారముల
గ్రహింపుఁడు” అని పలికెను. అంత నీనూతనపురుషుఁడు “అమ్మా!
నీసంతగానన్న బొగడనవసరములేదు. మీకు సహాయముచేసినది
యా మొదటిపురుషుఁడు. నేతేసినదిస్వల్పము. మనుష్యమాత్మఁజెట్టి
ఖునకార్యములును జేయలేడు. ఇదియతయ దైవకృత్యమేయని
యెఱుఁగును. కాలప్రవాహ మధ్యమున మనుష్యుఁడు స్థిరాస్వ
రూపుఁడు. సమస్తము నాకుఁగొన్ని తొందర పనులుగఁగటచే
నీవు చేయునున్న సత్కారమున గ్రహింప లేకునికి వేకుగఁడలంప
కుము. ఇప్పుడు చాల రాత్రియయినది. కనుక మఱలఁ బ్రయా
ణము సాగించి యీసమీప గ్రామమునకేగి, తెల్లవాకిన వెనుక
మీకు పోవనిన్న గ్రామమునకుఁ బొండు” అనిపలికి, మొకచోట
దొంగలచే దెబ్బలుపడి మూలుచున్న నొకరుని లేపి, ధైర్యము
చెప్పి, మఱల బడికి నెద్దులఁబూనించి, వారిశుభ్ర గూర్చుండఁ
బెట్టి భద్రముగాఁ జోవలసినదని యాజాపించి, వారివద్ద నెలవు
గయికొని తానా చీకటిలో నెద్దుశుభ్రుఁడను యెందనిపోయెను.

19వ పాఠము

ఒకనాటి పొద్దుట వెంకటప్పయ్య మున్నగు దుష్టులందఱొకచోటజేరి, ధనలక్ష్మిని నెటులయిన బలాత్కారముగా నపహరించి యెత్తికొనిపోవలెనని నిశ్చయించిరి. మొట్టమొదట వారు కనకమ్మ వద్ద కేగి యామె నెట్లయిన నీ వివాహవిషయమున నొప్పింపఁదలచిరి. కాని యదినిష్ప్రయోజనమని యోగినవారగుట కట్లొనరించుటకుఁ దలపడిరి. అందుకయి వారెన్నేని యుపాయము లాలోచింపసాగిరి.

వేంకటరాజు కాఁగఁగొనినది నెనుక కనకమ్మ తన న్యవహారములందు, ధార్మికపురమునకు సమీపమున నన్న తన మేనమామయగు గోపాలరావుయొక్క సలహాగ్రహించు చుండెడిది. అందుచే నతఁడు తనకు వీలయింపుదామని యింటికివచ్చుచు సలహానిచ్చుచు పోవుచుండెడివాఁడు. ఈరికిఁగూడ ధనలక్ష్మిని గామరాజునకిచ్చి పెండ్లిచేయట ఇష్టములేదు. తమవారిలో నెవ్వనియైన నామెనిచ్చి వారిద్వారా ధనము సంపాదించు నుద్దేశము పడుచుండెడివాఁడు. వారిందఱికిని ఇదివర కేధనసంపన్నుడైన కామరాజునకు ధనలక్ష్మి యాస్తి పోవుట సహింపకుండెను. వారు ధనలక్ష్మి యాస్తి కామరాజునకుఁ దక్కునని నీచాభిప్రాయమునే తీర్చకొనిరిగాని; వనస్పాదించి ఒకఁడొకఁడు పెండ్లిచేదలచిరిని యాహు వారితలల కెక్కఁజేరు ధనలక్ష్మిని గామరాజు పెండ్లిజేసినామెయాస్తి యుం బుచ్చుకొని తనకంటె గొప్పవాఁడగునని గోపాలరావునలఁచెను. కనుక నీవివాహము విప్పు మొనర్చున దర్భమునందన యావత్సక్తియు నుపయోగింప నతఁడు తలఁచెను. అహ! అదికముగో నీర్వాసనలయిన వారిచేష్టలము లెంతటి కుశీరములు! అట్టివారికి యింత యుక్తజ్ఞాన మాకాశక్తునుమము కాఁజాలు. అహ! ఆయిర్వాసనయొక్క నొక విషసదృశమని చెప్పిన నేమిడింతటికిది తల కెక్కినవాఁడు త్వరలోనే జ్ఞానతూన్యమగును. కనుకనే గోపాలరాజు వివాహమున విప్పు మొనరించి వెంకటప్పయ్య మున్నగు వారితోఁగలిసి కుట్రలు చేయసాగెను. అనంతరము వారు స్వలాభతత్పరులు, యిర్వాసనలయి యొకయుపాయ మాలోచి

చిరి. అది యేదియన? “కనకమ్మ మేనమామ గోపాలరావునకుఁ బ్రాణముమీఁదికి వచ్చినదనియుఁ దక్షణము బయలుదేరివచ్చినఁ జూడగలుగుననియు, నొకవార్త పంపుదము. ఆమెతో ధనలక్ష్మియు బయలుదేరి వచ్చును. అట్లు వచ్చినపుడు మార్గముననే రాత్రియగు నట్లానరించి బలాత్కారముగా ధనలక్ష్మిని నెత్తుకొని, పోవునను. అప్పుడు మన యుద్దేశము నెఱవేరును.” ఇట్లుదాడు నిశ్చయించుకొని, సరిగాఁ రాత్రివర్షపెక్కు వగాఁ బడుచున్న దినమున కొక దొంగకబుగు కనకమ్మ కింపించిరి. అట్లు పంపుటయేగాక, యామె బండికియి విశేషశ్రమ పడునట్లున లేకుండు నింటియెదుట సిద్ధముగ నొకబండియిచ్చిరి. కనకమ్మ యావార్త విని విశుగడచిన విధమున నిశ్చేష్టయై, యెట్టకేలకుఁ బెలివిఁజెంది దుఃఖపరవశమై విలపించుచు నారాత్రియే పోయినామయి తన మేనమామను జూచుటకు బయలుదేరి పోవల్సియొచ్చెను. ఆమె సేవకునిబడి యెక్కొక బండిని విచ్చానుమకొని రమ్మనివెన్నఁగా వాడు బండికియి, పోవుచు విధివశమున దనువాకిట వెళుటవ్యయ్య మున్నగు వారు నిల్చిన బండినే విచ్చానచి కుదర్చుకొని వచ్చెను. కనకమ్మ ఏడ్చుచు, ఏవోనాగ్ని మెతుకులుతని, వెంటనే యాబండిపై ధనలక్ష్మిగో గలసి తన మేనమామను జూచుటకు బయలుదేరి పోయెను. చదువరులారా, మార్గమున బండిని నష్టగించి, ధనలక్ష్మి కైకొనఁ బ్రయత్నించిన వారు నొకవిషయ్యచే నేర్పాటుచేయఁబడిన వారిని మీరు గ్రహించి యుండవలెను. ఇదివారిని రక్షించిన పుత్రత్వమో మీకుఁ జెలియక పోవచ్చును. వారినిగూడఁ జెలిసికొన మీరు కుతూహలుగఁ జూపవచ్చును.

పాతికులారా! కనకమ్మ తన మేనమామ మృత్యునూభమునఁ బడియున్నాడని విని ప్రయాణమున, పోయిన సాయంకాలము కామరాజు యథాప్రకారముగాఁ గనకమ్మయింటికి వచ్చెను. వచ్చు సరికి వారి సేవకుడు కనకమ్మ తన మేనమామకుఁ బ్రాణము మీఁదికి వచ్చినదనివిని, ధనలక్ష్మిగోఁ బ్రయాణమునపోయిన సంగతిఁజెలిపెను. అంతనడఁపవలెనని తనలో “గోపాలమునకుఁ

బ్రాహ్మము మీదికివచ్చినదా? అటులుండిన ముందుగా వానిశరీర సితిగూర్చి యేమియుఁదెలియలేదే? ఇంత యాకస్మికముగా వాని కేమిజబ్బుచేసినది? ఉత్తరమే వచ్చియుండిన నాకుఁదెలియకుండునా? ఇదియంతయు నాలోచింపఁగా నొక దొంగకబురువలెఁ దోచుచున్నది. ఇదివఱకే నేను ధనలక్ష్మిని వలన వెంకటప్పయ్య మున్నగువారు తన్ను నెట్లును వెంకటప్పయ్య కుమారునికిఁ బెండ్లి చేయింప నెన్నోపన్నాగములు పన్నుచున్నారని వింటిని. బహుశః ఇప్పుడు ఇదివారు పన్నిన పన్నాగమేయును యుండును. నా మనస్సు మాటిమాటికి ననిష్ఠమునే సూచించుచున్నది. ఇప్పుడే పోయి వారినిజిజ్ఞించి, నాప్రేయసిని రక్షింపకున్న నాబ్రతు కెందుకు?" అని విశ్చయించుకొని, తత్క్షణమే యాశ్వాసూఘండయి యాయూర్జిత్రోవఁబట్టి పోవఁదొడఁగెను. ఈతఁడు వారిని సమీపించి నప్పటికి దొంగలు ధనలక్ష్మిని సహరించుకొని పోవుటయు, దరువాత నెట్లో వారినిగలసికొని వారితో యుద్ధమొనరించి ధనలక్ష్మిని విడిపించుటయు హికుఁదెలిసియే యున్నది. ఇకనతఁడెట్లు దొంగలతోఁ బోరాడుచు నలసటజెంది, గాయముఁదిని నప్పుడు వానికి సహాయముగా వచ్చిన రెండవ వీరుఁడెవ్వఁడాయని మీకు సందియము గలుగవచ్చును. కామరాజును తను నట్టి యాపత్కాలమున రక్షించిన వానిచరిత్రముఁ దెలుపుచుని ప్రార్థించెనుగాని, యేకారణముచేతనో యతఁడు వానితోఁ దనచరిత్రమిప్పుడు చెప్పు నందులకుఁ దన్నుమన్నింపుమని పేషకొని, నానినుండి సెలవుఁ గలుగొని యెంజేసిపోయెను.

అట్టి యాపత్కాలమున వచ్చి తమ్ము రక్షించిన వాఁడెవఁడో కనకమ్మకుఁ దెలియదు. కాని ధనలక్ష్మికి మాత్రముఁ దెలియను. ఆమె యారాత్రి వెన్నెలలోఁ దన మనోహరుని ముఖ చంద్రమండలముతనవిస్ఫారితనిలోత్పల లోచనలతోఁ జూచియుండెను. ఆమెనుధామధురోక్తులఁ దనమనోహరుఁడగు కామరాజే తమ్ము ఆపదనుండి రక్షించెనని తెలిపెను. కాని కనకమ్మ యంతగా విశ్వసింపలేదు.

ఆమలునాటికి గనకమ్మయు ధనలక్ష్మియుఁ బెద్దాపురము గోపాలరావింటికిఁజేరి, యతఁడు స్వస్థశరీరుఁడయి యుండుటజూచి యాశ్చర్యపడిరి. ఆమె వానితోఁజరిగిన సంగతి మాత్రముఁ దెలిపెను. అందులకతఁడును నాశ్చర్యమభినయించి, కనకమ్మా, యెవరో దూర్ఘాద్గులిట్టి వార పంపించియుండురు. దైవము మనపాలనున్నాఁడు, కాబట్టి మనకెట్టి హానియుగలుగదు పోనీ, నీవు వచ్చుట మంచివని చెప్పితివి. నిన్నుఁజూచి చాలా దినములయినది. మూలముట యీనాల్గు దినములుండి యీసంగత్యరాది యామావాస్యవాటిన వెనుక వెళ్లుదువు. అని యోదార్చెను. కనకమ్మ ఆమయనాఁడే పర్యాయమున స్వగృహముఁ జేరినిశ్చయించెను. కాని గోపాలరావు నిర్భందించి, తనయవ్యాజానురాగముఁ బ్రకటించెను. కనకమ్మయు మేనమామమాట త్రొక్కివేయఁజాలక మావాస్యదాగా దినుక నక్కడనే నిలుచుటకు నిశ్చయించుకొనెను. ధనలక్ష్మికి మాత్రమందొకదినమున నిలుచుట యుక్తముగాఁదోచలేదు. ఆమెతనమచోద్దేశము జల్లికిఁబలుమారు చెప్పెనుగాని, యామె పెడచెవినిఁబెట్టుటచే నూరకుండవలసి వచ్చెను.

అనంతర మొకనాఁడునకుఁ గ్రోజనముజేసి కూర్చుండి గుప్తాగోష్ఠి ప్రసంగించుచుండ గోపాలరావు మెల్లన ధనలక్ష్మి వివాహప్రసంగముఁ దెచ్చెను. అందులకుఁ గనకమ్మ యీశిష్యమున విచారింపఁబడిలేదనియు, గామరాజున కిదివరకే యామె నిచ్చి పెండిచేయ నిశ్చయించినామనియుఁ దెలిపెను. ఆమాటలు వినిన తక్షణమే గోపాలరావు తనయనంగీకారమును సూచించునట్లు ముఖబిక్షణములు కనబఱచెను. దానివలనఁ గనకమ్మ వానియ సంతృప్తికిఁ గారణమేమని యడిగెను. అంతనతఁడు ధనలక్ష్మిని గామరాజునకిచ్చి వివాహముసేయ నిష్ఠములేనివాఁడగుట చేతను, వెంకటప్పయ్య తన కుమారునికి ధనలక్ష్మినిచ్చి పెండ్లిచేయింప వలెనని కోరుటచేతను, గామరాజుపయి లేనిపోనివిగల్పించి వాఁడు కూర్చుండు, అవివేకి, దుర్గుణుఁడు ననిమున్నగునవి యామె మనస్సునకెక్కునట్లు చెప్పసాగెను. ఆమాట వినినతోడనే కనకమ్మ

మనస్సుచాలా యాందోళన పడజొచ్చెను. అయిన నామె యీ విషయమును లెక్కనేయక, కామరాజునకే ధనలక్ష్మినియ్య దృఢం కల్పయగుటచే నతఁడు మఱల కామరాజు సద్గుణములన్నిటిని దుర్గుణములుగాను, వాని సద్బుద్ధులు దుర్బుద్ధులుగాను, వాని వివేక సౌశీల్యములు యవివేక దుశ్శీలములుగాను, నామెకిడనర్జించి యామెకు వానివయిన నహస్యముగల్గించి యెట్లయిననీసంబాధము విడగొట్టవలెనని ప్రయత్నించెను. ఆహా, లోకమున నసూయా పరుల చేష్టితము లెంతటి దుర్మార్గములు! వారు యాము చేయఁ జూపు కార్యముల యుక్తాయుక్త వివేకముంచరు. ఒకఁడు చెడిన మెడలఁ దమకి పైకర్పణములు వచ్చినట్లుచేసెను. ఇట్టి దుర్మార్గులగల యన్ని నాళ్లు మనభారతవర్ష పాల్గొచ్చు స్థితి నండిగలదా?

నిత్యముఁ దదేకదీక్షగాఁ జెవినిల్లుగట్టకొని చేప్పుచున్న వాక్యము లెవ్వరికయినఁ గొంతమనోవికారియు గల్గించునదా! అందున స్త్రీ హృదయము సులభవికారియు పొందుట యేమి పిచిత్రము? అప్పుడామె మనస్సు వాని దుర్బోధనలకించుక నశము తీవ్రమూరుతహతిచేఁ గంపించులతవలె గంపింపఁదొడఁగెను. ఆ వాయుప్రచండపేగమే వాయువునకు చాసిన నమిత మొనర్చునో?

దుస్వభావుఁడును బశ్చాత్తజ్ఞునియునగు నాదృష్టఁడు ఇప్పుడు కనకమ్మ మచున్న సంఘానూనతముచేఁ గంపించుట చెల్లిన కొనెను. తాన వేసిన విషబీజమామె హృదయశీత్రమున నించుక యంకురించునటొకింగెను. కనుక నతఁడకరితుల సంతృప్త హృదయఁడయి, దానికి నుకూలముగ దోహదముచేయ నిశ్చయించి, వెండియు నామెను సమీపించి “కమ్మా! కనకా, నీప్రవర్తి వెంటి దానపు కామరాజు, కామరాజు అనియే పలుచరించెదవు. వాఁడు వట్టిమూర్ఖుఁడు అదియందు పేకటరాజునీ కేమో మహోపకార మొనర్చెనని తలఁచుచున్నావు. అది వట్టిభ్రమ. ఆహా! వాఁడెంతటి పగోపకాఁ! నేను జెప్పఁగూడదు. నీ భూములనుండియెంత ధనము గైకొనుచున్నాఁడో యెఱుఁగుదువా? పాపము అఁడుదానపు నీ కేమి చెలియును? వలయు నేని నీకుఁదగిన నిదర్శనముచూపెదను.

ధనలక్ష్మిని దనకుమారునికి బెండ్లిగావించి నీసాత్తంతయు జక్కించుకొనఁదలఁచినాఁడు. పాపము! వాఁడు బ్రదికియుండిన నీపని యీ పాటికి బాగుపడియుండును. కాని తానొకటిదలఁచిన దైన మొకటి తలఁచెను. ఇంకనఁయిన నామాటలాలించి, యాసంబాధము తప్పించి, వేఱొకనికిచ్చి ధనలక్ష్మికి బెండ్లిసేయుము. నిజముగా నీవు కామరాజుకే ధనలక్ష్మినిచ్చి పెండ్లిగావించిన నల్పకాలముగోనే నీపని చక్కబడును. ఆదుర్భాగ్యుఁడగు కామరాజు నీకాస్తీదక్కనిచ్చునా? నిజముగా వాఁడాత్తగ్గి కుమారుడే చెప్పవలసినదాతియుఁ బెప్పించిని మెరుక నీరుషము" అనిపలికెను.

హరుప్రసంగమువలనఁ గనకమ్మ కామరాజునకు ధనలక్ష్మినిచ్చి వివాహము సేయఁదలయుత్తమునఁ గొంతయూటకముఁ గల్పించి, లేనిపోని కామరాజుమీఁదఁజెప్పి, గోపాలరావు ఆమఱు నాఁడే తాఁడనిన కృత్రిమోపాయము కొంతపని చేసినట్లు వెంకటప్పయ్యకుఁజెరిము వ్రాసెను. వెంకటప్పయ్య యుత్తరముచూచి యత్యంత సంతోషమునఁబొంది, తత్క్షణమే తక్కిన కార్యముగూడఁ బూర్తి చేయనుద్దేశముతోఁ దన సహచరులతోఁగలసి గోపాలరావు యొంటికి బయలుదేరి వెళ్లెను. అట్లుండఁడు గోపాలరావుంటికిఁ బోయి యొకటి రెండు దినములుండి, కనకమ్మతో మఱల ధనలక్ష్మినిఁ దన కుమారుని కేయలుని నిర్భాగవెట్టఁదొడఁగెను. సులభముగా మార్పుపొందిన హృదయముగల కనకమ్మ హృదయమున గోపాలరావు పంపిన విషనీడ తుదివఱకే మొగిలియెత్తనని వ్రాసియుంటిమికదా: ఇప్పుడు మఱల వెంకటప్పయ్య స్వయంగా భోధి చియు, నామె సన్నిహిత బాధువులచేఁ బెప్పించియు గోపాలరావు నతనే తాను ను గామరాజు సర్వణాదుల దుర్గుణాదులుగాను, సాహసోదార్య విద్యా వివేకము తవ్వతిలికత్తములుగాను వర్ణించి చెప్పఁదొడఁ గెను. అందుచేత నిపుడు కనకమ్మ సంపూర్ణముగ వారివశమయి వారిహస్తగతమగు కలుబొమ్మయ్యెను. కాని యామె యేమి చేయఁగలదు? ధనలక్ష్మి మనస్సున కనిష్టజయిన వెంకటప్పయ్య కుమారున కామెనిచ్చి యెట్లు పెండ్లి చేయఁగలదు? ధనలక్ష్మి హృ

దయ నిశ్చితము సుదృఢమయినది. నిష్కల్మషప్రేమగలది. ఆమె మనోవాక్కాయకర్మలఁ గామరాజునే హృదయేశ్వరునిగా భావించుకొనెను. కామరాజునకుఁదప్ప నామెనునన్ను వేఱొకనికీయఁబడదు. వానిరూపమామె హృదయాంతరాళయమున సుచిత్రితమై యున్నది. ఆమె మనోవాక్కాయకర్మల వానిని బెండ్లాడనినాఁడు పరలోకవాసమే యుక్తముగఁ దలఁచెను. ఒకని వదించిన వేఱొకనికీయఁబడుట దూష్యమని యామె మనస్సున నూహించెను. ఆమె భారతాది సకల పురాణేతిహాసములు చదివిన విద్యావతిగాని, మూఢురాలుగాదు. ఆమెప్రేమ నిష్కల్మషమయినది. ఆమె హృదయము పవిత్రమయినది. అవివేకులు అగు బంధువులమె యకలవ్వు ప్రేమకేల యంతరాయముఁ గల్పించి, యామె జీవనము నేల పాలు చేయఁ దలఁచినాడు? మూర్ఖుల చిత్తము లెప్పుడొ నిశ్లేయమగును. వారి కార్యములు వారి భావానుగుణములయి యుండును. దైవవిధి యెఱుఁగుట వారి కెట్లు సాధ్యమగును? నిజముగా వారిట్టి కార్యములు దూష్యములని యెఱిఁగియున్న నేల యిట్టి క్రూర నిష్కల్యములు సేయఁబొల్పుడుదురు?

సులభ వికారము పొందఁగల కనకమ్మ కీరిమరొబ్బడలకు సంపూర్ణ నశమయినది. కాని ఆమెకుఁ బవిత్ర హృదయముగల కుమార్తె కెట్టివిషయము జోధించుటో తెలిసినది కాదు. అయిన నామె తన శక్త్యనుసారము జోధించి చూచెను; గాని శ్రీయోజనము లేకుండెను. అనంతరము వెంకటప్పయ్య మున్నగువాడు, ఆమె మంచి మాటలతో నంగీకరింపకుండుటచే నింక బలాత్కారమే యుచితమని తలఁచిరి. బలవంతముగా నామెను గొనిపోయి వెంకటప్పయ్య కుమారునికి గట్టిపెట్టిన నింక చేయవలసినది లేక యామె యంగీకరింపని యూహించిరి తామునిశ్చయించిన సంగతి వాచకనకమ్మకుఁ దెలిపి యున్నారని ననుజ్ఞ యిచ్చుని యామెను నిర్బంధించి వెళుకొనిరి. అందులకుఁ గనకమ్మ తానింకను భవలక్ష్మికి జోధించి మనస్సు త్రిప్పెదనని, వాగ్దానము గావించి తత్కార్య పరివృత్తయి, స్వగృహమునకుఁజొన తొందరపడుటచే నెట్టకేలకు వారియ్యకొని యామెను ధార్మికపురమునకుఁ బంపివైచిరి.

20వ పాకరణము

పాతకులారా, ఆనాడు ధనలక్ష్మిని దొంగలతో బారినుండి తప్పించబోవునపుడు కామరాజునకొక యపాయకరమున గాయము తగిలియుండెనని మీకుఁ దెలియునుగదా? అదియొక పెద్ద గాయమగుటచే మానుట కష్టతరమయ్యెను. అతఁడా గాయము ననేక వైద్యులకుఁజూపెను, గాని వారదికుదురుట కష్టమనియు, విశాఖపట్నమునకుఁబోయి తగిన వైద్యులచే జికిత్సచేయించిన మానవచ్చుననియుఁ జెప్పిరి. అతనిమనస్సుప్పుడు దోలాందోళితమయ్యెను. అతఁడిప్పుడు పోకుండేనా గాయము మఱిత యపాయకరమగును. పోయేనా దుర్గార్థులగు బంధువులు తన ప్రియురాలి పక్షమన నెట్టి కుతంత్రములుపన్ని యామెను నపహరించుకొని పోవుదురో. ఇట్టి యాహపాహములలోఁబడి యతఁడు కొంత కాలము గొట్టుకొనిపోయెను. “శరీరమాద్యంఖలు ధర్మసాధన మ్మను నార్యోక్తి నద సరించి, తనశరీర స్వస్థత మొట్ట మొదటజూచిన వెనుకఁ బ్రియురాలి పక్షయమయి యాలోచించుటయా, లేక, యకల్మషప్రేమతోఁ బ్రీతిరణశుభ్రగాఁ దనలోఁజేసి లోకమనినన్ని; ప్రేమించిన ప్రేమమును ని ధనలక్ష్మిని రక్షించుటయా? యను ధర్మసంశయములు రెంటిననుమ నతఁడు త్తాతఁడాగ సాగెను. ఆహా! ప్రేమస్వభావ మెంతటిది! ఎంతటి పవిత్రమయినది!

తుదకతఁడు తన శరీరమును మున్నుండు రక్షించుకొని స్వభావికశక్తి సంపాదించుకొనినగాని; దుర్గార్థులగు శత్రువుల శిక్షింపవలను పడదని నిశ్చయించి, తత్కార్య ప్రపుల్లఁడయి విశాఖ పట్నమునకు బోవనుజుండుమ్మని ప్రియురాలికొక యుత్తరము వ్రాసి పంపెను. ప్రేమస్వభావితయఁ, గనుణాంతరంగయ, నగు ధనలక్ష్మి భర్తప్రేమితమగు నీతేఖండిలకించి దుఃఖభోగినినగు దన మూలమున నతనికి సగ్రహప్రించిన యాపదకుఁ బెల్లువగచి, లోక సంతప్తహృదయముతో నాతని దర్శించెను. ప్రియ జనదర్శనమున నూరటజెందిన మనస్సుగలవాఁడయి కామరాజు ధనలక్ష్మితో “ప్రేయసీ” మొన్న దొంగలతోఁ బోరాడు నపుడు నాకుఁదగిన గాయము నీవు చూచితివిగదా? అది యెంతయు దుర్భరమై నన్ను

బాధించుచున్నది. ఇక్కడి వైద్యులకుఁ జూపిన, వారది తమచేతఁ గాదనియ విశాఖపట్నమునకుఁగాని మఱివేఁదొందు స్థలమునకుఁ గానిపోయి యాంగ్లేయవైద్యులచేఁ జికిత్సచేయించుకొనిన బాగు పడుననిచెప్పిరి. ఇతఁ నేనిచ్చోటనిలిచి యాలస్యమొనర్పరాదు. ఆలస్య మొనర్చిన యెడల ప్రాణాపాయకరము గూడనగునని వాక్రుచ్చిరి. దమయించినాకు సెలవొసంగుము. దైవానుగ్రహమువలనఁ ద్వరలోనే స్వస్థశరీరుఁడనయి, నచ్చి నిన్నుఁగలసికొనెదను. వారముపదిదినములు కనులుమూసికొని కాలక్షేపమొనర్చుము. పోవక తీరమిచే నిట్లుచెప్పచున్నాను. వేఱుగాఁదలఁపవలదు.” అని కరుణాస్వరముతో నామచేయిపట్టకొని పలికెను.

తోలుదొల్తనే, దుఃఖపరవశయగుటచే కళాపీఠమునకు నామ ముఖమండలము ఇప్పడీ నాథుని ముఖబిహిగ్గతవాఁడై పరపర మతీంత కళాపీఠమునయ్యెను. ఆమెకా భౌషణములు హృదయ విదారణములయ్యెను. ఎట్లకేలకామె ప్రయత్ని పూర్వకముగ దుష్ఠకీర్తిమెత్తి “నాథా, యీ భౌగ్యవలీ యీశ్వరురాలి కితిమున మీకీర్తికష్టములు గలుగుచున్నవి. ఇంకను నీదుఃఖని వలన నెట్టి యాపదలు రానున్నవో? కాపున నీయద్భుతమీన రాలిని నీ దృఢింపుడు. ఈసరికి నాకయి మీరుపడిన కష్టములకు నేను మీయెడ నెంతయుఁ గృతజ్ఞురాలను. స్వభావ తప్పిదము, యుద్వస్థ శరీరులగు తమ్ముపోవలదని చెప్పలేను గదా? నా భౌగ్య మెట్లుండెనట్లుండెను. ఆలస్య మొనర్చక పరిగము వెళ్లిరావ. ఇది మీ గాయము నిమ్మలించిన వెనుక నొకకొమ్మనుసమమును నెచ్చోట పలుకుడుమమనస్థిమితియు లేని మాతల్లి సయితము బాధువుల మా గూఁవాగు రంజిక్కి యవశయమునదని మీరెఱుంగుచున్నదా? ఇంతకంటె నేనేను మీరుఁజెప్పగలను” అనిపలికెను.

ధనబిడ్డి కరుణారసపూరితములగు వాఁవ్రతవణమునఁ గామరాజు మనస్సు ద్రోహిహితమయ్యెను. అతనికాసమయమున నామెరు విడిచిపోవుట బాగుగఁదోచలేదు. కాని యేమిచేయఁగలడు? పోకున్నదన శరీరము దినదినము దుర్బలతకు వచ్చుచున్నది.

ఇట్టిగాయమునకుఁ జికిత్సమున్ను దుగజే చేయవలెను, గాని యా వల నది యసాధ్యమగును. ఇట్లుకొండాకవడి నాలోచించి యామెకు ధైర్యముకొల్పు నుద్దేశముతో “ప్రేయసీ, చింతిల్లకుము. నీవనినట్లు నాగాయము నిష్కరించిన తక్షణము బయలుదేరి వచ్చెదను. పో వకతీరమి పోవుచున్నానుగాని, నామనస్సెప్పుడు నీకడనే యుండును. ధైర్యమువహించి యీనాల్గు దినములెట్లో గడుపుము. ఇంతవరకు మనయన్యోన్యా కల్గషప్రేమ మింతగాఁ బ్రోదిచేసిన పరమేశ్వరుఁ డిప్పుడీ విప్పుముగల్గించి నిాద్యుడగునా? ప్రేయసీ, ధైర్యమువలంకించుము.” అనిపలికెను.

అంత ధనలక్ష్మి నేత్రయుగళమునుండి యావిరళాశ్రు బిందువులు పద్మదళములనుండి హిమాంబువుల ననుకరించుచు జారసాగెను. నిస్సహ సయలగు నబల లింతకంటె నేమిచేయఁగలదు? ఆమె తన విగ్రహమోక్షమును కదిలించి యేమో పలుకి నుకించెను, గాని నాథాతీతకేమి నొక్క మాటయయిన వెలువడలేదు. అమృతమిద్రవమున నీలవబడిపోయెను. పశ్చిమజ్ఞానియగు కామరాజుమె మనోద్దేశమును గుర్తెరిగి, “తెన్నీ, నీవు చుట్టలవలదు. తప్పుకి నాశంకరము స్వస్థతరీందిన శిష్యుణ్ణు బయలుదేరి వచ్చెను. ఇంకెలో న్నట్టి యుపద్రవమును గొలుగెను. కలుగునట్లు నీకనుమానముగల్గిన నొక లేఖవ్రాసి పంపుము. నీలయన యెడల నేనే బయలుదేరి వచ్చెదను, తేకున్న తత్ప్రతి కూలా చరణమున క్షణియుపాయము నైన మోచి వచ్చెదను” అని ధైర్యము చెప్పి తాంబూలు మోచిలోడిన పలాన మామిడిచ్చి యామెవలన నెలపుగయికొని యూరాత్రియే విశాఖపట్నమునకు బయలుదేరిపోయెను. ధనలక్ష్మి ప్రేమపూరిత నయనముగళ మామనోహర సుందరమూర్తి పయ బాపుచు, ద్వారా నాశనికి స్వస్థతగుర్చు బరమేశ్వరునికి మ్రొక్కులిడుచు విహ్వల హృదయముతో గృహోన్ముఖయయ్యెను.

ఇది యిటుండఁ గనకమ్మకుఁ బాము విషము తెలుగున మేనమామ గోపాలరావును, దక్కుఁగల బంధువులును సూరిపోసిన దుర్బుద్ధితలకెక్కి యంత్రగాని చేతిలోని కీలుబొమ్మవలె వారి

హస్తగతమయ్యెను. ఇన్ని నాళ్లును దనకుమార్తెను గామరాజునకుఁ దక్కనితరునికియ్యనని దృఢనిశ్చితయయిన యామె యిప్పుడు వెంటటప్పయ్య కుమారునికి పద్మనాభమున కిచ్చివివాహము చేయఁదలఁచెను. ఇన్ని నాళ్లును, గామరాజును జూడగోరుచు వాని క్షేమమపేక్షించునామె యిప్పుడు కామరాజునిన బరాభ్యుఖయయి తదనిష్ఠాపేక్షయయ్యెను. ఔరా! స్త్రీలచిత్తములంతటిచంచలములు. ఆమె మొట్టమొదట కామరాజు సంగతి విని యేమనుకొనునో యని తలఁచెను గాని, యాతఁడు గాయము బాగుచేయించు కొనుటకు విశాఖపట్నమునకుఁబోయి యున్నాఁడని వినుట మిక్కిలి సంతసించి యెట్లయిన ధనలక్ష్మి మనస్సు తిప్పవలెనని యూహించెను. కామరాజు పయినకారణ వైరమువహించియున్న బంధువులు సయితమిదియే మంచి తరుణమునియెంచి కామరాజు విశాఖపట్టణమునుండి రాకుండగనే ధనలక్ష్మిని వెంటటప్పయ్య కొమారునికిచ్చి పెండ్లిచేయింపవలెనని నిశ్చయించిరి. ఆహా, కన్నతల్లియే ప్రతికూలముగ నున్నపుడికి కుమార్తె మంచిచెడ్డలు విచారించువారెవరు? ఇక నితుగులేమి చేయగలరు? బంధువులు పెట్టిన విషము తలకెక్కుటచే గనకమ్మ, కామరాజుని తుచ్చుని గాను, యవివేకిగాను, దన్నింతవఱకు మోసముచేసిన వానినిగాను తలఁచి యెట్లయిన వానికిఁ దనకుమార్తెనియ్యక, యిట్టి పరాభవముచేయ నిశ్చయించుకొనెను. కాని, ధనలక్ష్మి దృఢమనస్క, పవిత్ర హృదయ, యగుటచే నామెకు వారి బాధనలు చెప్పకెక్కలేదు. అంగుచే నామె యందఱికిప్పుడు శత్రువయినది. అందఱు నొకప్రక్క-ఆమె యొక్కతయు నొకప్రక్క-యరునది. కాని దీని బాధపుండును భక్తవత్సలుండునునగు పరిమేశ్వరుఁడని తన భక్తుల నెల్లు రక్షించునో చూచెదముగాక.

ఇక్కడి సంగతులిట్లుండఁ బాపము కామరాజు విశాఖపట్టణమునకుఁబోయి గాయమునకు జికిత్ససేయించుకొనుచు గాయము దిసదినము మానుచున్నదనియుఁ ద్వరలోనే వచ్చెదననియు వ్రాసిన యొకటి రెండు లేఖలు కనకమ్మ కుమార్తెకుఁ జూపక కాల్చి

వేయజొచ్చెను. అందుచే ధనలక్ష్మికి బిలియునిగూర్చిన సమాచారమేమియుఁ దెలియక యామెను దుఃఖపరవశ నొనర్చెను. ఆమె యీదినములు దినమొక యేడుగాఁ గడుపఁ జొచ్చెను. ఇలాఁ దాననుభవించుచున్న కష్టములు తానువ్రాయుచున్న యుత్తరముల మూలమునఁ దనమనోహరునికిఁ దెలియుచున్నవని యామె తలఁచుచుండెను గాని, యవియుఁ నితరులచేతులతోఁ బ్రతి యగ్నిదేవునికాహుతి యగుచున్నవని యామెకుఁ దెలియదు.

ఇదియులుండఁ గామరాజు విశాఖపట్టణమునకుఁ జొరుగఁ దినముననే యాతఁడు మఱియొక బాలికను బెండ్లాడ నాయూరికిఁ జొరయెనని యొకవదలి పుట్టెను. అది కిన్నవారాదకును గామరాజు ధనలక్ష్మిని బెండ్లాడెదనని యాశగల్గించి, యామె మనస్సు తనయందు లగ్నమగునట్లు గావించుకొని, ఇహకానికి తన వివాహ మాడుచున్నందులకు వానిని నిందింపసాగిరి. కిన్నవ్వ యిది తన కూతురువిని నమ్మటకయి పలుమార్లపరాధి యిదియనెచే నామెకుఁ జెప్పించుచుండెను. ఆ జనశ్రేణి దృఢమగుటచే ధనలక్ష్మి 'యిది నిజమగునా! యొకమారును, నిజముగాదా, దుర్మార్గులగు బాధువులు మున్నగు వారలిది కల్పించియున్నారని యొకమారును నూహించుచు జోలాదోళిత హృదయయొక్క శిశిపిఁపఁ దొడఁగెను.

ఇట్లామె దుఃఖపరవశయయి, యెహికి సుఖములందాశవదలి మతిభ్రమగాంచెను. కిన్నవరిపూర్ణమగు నామె దుఃఖమిప్పుడు కళావిహీనమయ్యెను. నడకకొనకొనలమగు నామెతనూనల్లి యుష్ణోదశి సేచనమున వాడిన లేఁగివ ననుకొనవలసిందగును. నిరంతర రోదనమున నామె శలీకన్యలుల్పి, యుష్ణవాహ, స్వశైత్రీనాశన పేతువులగు సగ్ని శాంతిలఁ దలపించుచుండెను.

ఆహా! స్త్రీలు హృదయము లెంతటి కఠినములు! ఎంతటి యవివేకభూయిష్టుములు! ఎంతటి నారాగోచనా తూన్యములు! లేకున్న గిన్నకునూరైయగు ధనలక్ష్మి విషయమునఁ గనకమ్మయేల యిట్టిచలము వహించును? ఆమె తనకుమార్తె కామరాజును బ్రేమించినదని యెఱిగియు, వానిలోడి వివాహ మలభ్యమయినపుడు చేయునది లేక, నిస్సహాయులు తానుగట్టబెట్టిన వానినే

వరించునని తలచెను. కాని, ధనలక్ష్మి యకల్మషప్రేమ తత్వ మామె తెలిసికొనలేదు. ఆహా, ఎంతటి మూఢత్వము! శాల్య మాది త్రికరణశుద్ధిగా భావమున గామరాజుపైనే లగ్నమును ప్రేమనాటిన యకృతీసుమగు నామెప్రేమ బీజమునెట్లాక్కసారి నిర్మూలము చేయఁగలదు? ఎట్లన్యథా ప్రసరింపఁజేయఁగలదు? కొందఱంత విద్యావంతులగునను, నెంతటి వయోవృద్ధులయినను నీప్రేమతత్వ మెఱుంగలేరు. దానికి లోకజ్ఞానమెంతయో యన సరము.

ఒకనాఁడు ధనలక్ష్మి నేనత్కాలపు బద్ధమువలెఁగాఁజేరి కొరఁగిన ముఖముతో, ధూళిబ్రుంగిన లతనలఁ గళావిహీనముగు జేహవల్లితోఁ జెక్కిటఁజేయిసేర్చి, మూర్తిభవించిన విచారదేవ తయా యనునట్లొకచోట గూర్చుండియుండెను. ఆమె నుజోపేఞ్చి ధనాశాపిశాచగ్రస్తులయిన, బాధువులును. అపవేక పిశాచగ్రస్త యయిన తల్లియు, దినయెడఁ జేయుచున్న కుతంత్రములు కౌతయు దుఃఖించుచు, దినపయిఁగల కామరాజు నకల్మషప్రేమమెంచి కిర్త వ్యతామూఢయై మిండిన పరితాపమున నొగులుచుండెను. వెంట పుయ్యి యట్టి యవస్థయందామె యున్నపుడు మూల కనకమ్మచే సత్కృతుఁడయి యెరుటఁ బ్రత్యక్షునుయ్యెను. ధనలక్ష్మి తత్క్షణము వానిరాకకుఁ గారణముఁ గుర్తెఁగి మూలనేదియో యుపద్రవము రానున్నదని గ్రహించెను. ఇంతలో నతఁడు ధనలక్ష్మిని బిలిచి “లక్ష్మీ, యిప్పటికియైన నీమనస్సు మార్పుకొంటివా? లేక నిపు పట్టిన కుండేటికి మూఁడే కాళ్ళుచున్నావా? కామరాజు, కామ రాజుని పలువరించి పోవుచున్నావు. ఆతఁడేమో సద్వర్తనము గలవాఁడు బుద్ధిమంతుఁడని తెలిచినావు చూచితివా? వాని బుద్ధి మొన్నటి దినము కల్లుతొగి యూచిలోఁబోవుచుఁ గనఁబడిన వారినందఱేనిఁదిట్లొక నొకగ్రహస్థుని యింటిలోఁ జొచ్చినందులకు వానినిఁ జావమోదినాగు. ఆదర్శాద్వైతమునకుఁదగిన శిష్యయైనది. నీ వీసంగతి నమ్మకున్నఁ బ్రత్యక్షముగాఁజూచిన వారివలన వినిపిం చెదను. ఈసంగతి విని యందఱుం దమ్మనపహాస్యముఁ జేయుదు రని యిప్పుడేదో మిషకల్పించుకొని విశాఖపట్టణమునకుఁ బోయి

నాడు. ఇంకనతడు బ్రదుకుట కష్టము. బ్రహ్మకేసను నీచుడయి, నీప్రయోజకుడగును. ఇప్పటికయిన బుద్ధివహించి, నామాట వినుము. అదిగాక యతడు వేఱొక తెను బరిణయ మామొనర్చుచున్నాడట. ఆసంగతికూడ నీవే విచారించు. కామరాజును బెండ్లాడిన నీగతి యేమగునో తెలిసికొనుము. నాకుమారుని బెండ్లాడి సకల సౌఖ్యములు చేందుము. దానివలనఁ గల్గులాభము లిదివరకే నీకు బోధించియున్నాను. మాటమాటికేల చెప్పుచు నవలెను?" అని పలికెను.

పాపము, ధనలక్ష్మి యేమని చెప్పఁగలదు? ఆమె కన్నుల నుండి యశ్రువులు జారుచును నిస్సంజయైయు. ఎంతబోధించిన నామె ముక్తి మాటకయినఁ బ్రత్యక్షము మాయ లేదు. అంత నెంతటప్పుయ్య కష్టమువహించి మామెనో "మంచి మాటలతో మాపిల్ల వానిని బెండ్లాడిన సరియే, లేకున్న బంధుభ్రాతృముగా నున్న నిన్ను చీకొనిపోయి పెండ్లిగావించెదను పోనీ, యనియనుకు చున్నాము. ఎద్దనడిగిచూ గొంతలు కట్టుట. అన్నిటికిని తల్లియు న్నది; పెద్దది. ఆమె యిష్టపడినదికదా, ఇది నీనిష్టముతో మా కేరీషని? చెప్పవలసినంతి మాకుఁ జెప్పితిమి. ఆవల నీయిష్టము." అని సూక్ష్మ భాషణము లాడఁ నొడఁగెను. అనంతరముఁ గనకమ్మయు దినయావచ్చుకీ వినియోగి చి బోధించెను; గాని శార్యములేక పోయెను.

తుట్టుతుగకు నుఖపరవశయై ధనలక్ష్మి కిర్తవ్యముఁగానక పరినుండి మోక్షముఁ బడయఁగోరి ప్రస్తుతపుఁ దొందర తప్పించు కొననెంచి తల్లితో "అమ్మా నీపిత యవివేకురాలివగుచునని నేను దలఁచలేను. చుర్రాన్లుడయినను, అగ్రపీఠితుడయినను, గురూపి యయినను కామరాజు నే నేను పతిగా భావించితిని. వానినుండి నామనస్సు దిగుగ నెరదు. నిజముగా మీరు వాక్రుచ్చునట్లు కామ రాజునన్ను బెండ్లాడనని చెప్పిన నామనస్సు మార్చుకొనెదను. అది ప్రత్యక్షముగా వాని నోటినుండి వినవలెను." అనిపలికెను.

అమాయకయు, సకృత్రిమ ప్రేమమయియు నగు ధనలక్ష్మి యిట్లు వచించుటకుఁ గారణము కామరాజునకుఁ దనపయిగల నిష్క-

ల్పప్రేమ బాల్యమాదియెఱిగి యుండుటయే. నిజముగా భవ
లక్ష్మి యెట్టినిర్మలమయి నిశ్చలమయి, నిరవధికమయిన ప్రేమమునఁ
కామరాజును ప్రేమించుచున్నదో యాతఁడునట్టి నిర్మలమయి, ని
శ్చలమయి, నిరవధికమయిన ప్రేమమున భవలక్ష్మినిఁ ప్రేమించు
చుండెను. ఆతఁడామెను జెట్టబట్టగలిగినపుడు తనజన్మము సార్థక
మయినదనియు, దాను భన్యాత్ముడనయిననియు నూహించు
చుండెను. అట్లేయతనిని దాను బెండ్లాడగలిగినపుడు తనజన్మ
సార్థకమయినదనియు దినపూర్వ పుణ్యము ఫలించినదనియు భవ
లక్ష్మి తలఁచుచుండెను. ఇట్టి యకృత్రిమమున ప్రేమస్వరూపుల
ప్రేమమున కాయాశ్వురుఁడంతరాయముఁ గల్పించుట బహుశః, వీరి
నిష్కల్పప్రేమ మింకనుబిక్షింపఁగాఁజోలు నిష్కలక్షములు కల్పిం
చుచున్నాఁడు.

భవలక్ష్మి మాటిమాటికి దన్నుఁ దనతల్లి మున్నగువారు
నిర్బంధించుటచే వారిమాట కెనురావలెక కామరాజునకొక యు
త్తరము వ్రాయఁదలఁచెను. అట్లువ్రాసినఁ దత్తణమతఁడువచ్చి తన్ను
నిర్బంధపరచుచున్న వారిని శిక్షించితన్ను పరిగ్రహించునని యూ
హించుచుండెను. కాని, యెట్లువ్రాయుటోయామెకుఁదోఁచినదికాదు.
నిరంతరమామె యిట్టి యూహలతోడనే యీషధైర్యమువహించి
దినములు యుగములువలె గడుపఁజొచ్చెను.

21వ పాఠరణము

ధనలక్ష్మికిప్పుడు మనస్థిమితము లేదు. ఆమె మనస్సు పరి
 హరివిధములఁ బోదొడఁగెను. “ఏమి నన్నింతగా నమ్మించిన నా
 మనోహరుఁడు నన్నిపుడెడఁచేసెనా? లేక నిజముగా నన్నతఁడు
 ప్రేమించుటయే లేదా? ప్రేమించియున్న నేనింతదీనముగ వ్రాసిన
 యత్తరమునకు బ్రత్యుత్తరమయిన వ్రాయఁడా? ఒకవేళ నెంక
 టప్పయ్య మున్నగువారు చెప్పినట్లు ఆతఁడు వేఱొక జాలికను
 బెండ్లాడి నన్ను మఱచిపోయెనా? ఎంతమాట! బాల్యమాది ఆమన
 హృదయమెఱింగిన నే నీసంగతి నెట్లువిశ్లేషింతును? బహుశః నే
 వ్రాయు నత్తరములు వానికందకుండ నీతుచ్చులేవయిన తుత్త్ర
 ములు పన్నియుందురు. ఇంక నేమిగతి? ఇంక రెండఁ మూఁడు దిన
 ములలో నాదుష్టులు నాకేహనియయినఁ జేయదుగు. ఇన్ని దిన
 ములు లింతవఱ కాదుష్టులు నెట్లోభించితిని గాని, యింక నాకవ
 శమయియున్నది. గొగుగా నాలోచించిన నిక యిట్టి విషమసమ
 యము నాకుఁ బ్రాణశ్యామక శు నుచితమయిన మార్గము
 కాశరాదు. ఏ యూరని కాలయాపన మొనర్చి, వాఁ డేలోఁబడి
 యిషమలగుడ వవలెను? హఠరమెశ్వరా, ఇంక నాకి జన్మమున
 నామనోహరునిలోడి సఁపర్క మాకాశకుసుమమేనా? స్త్రీ పక్ష
 మున బవిత్రీయజమయిన భర్త శుశ్రూష నాకీజన్మమున వ్రాయ
 లేదా? నవమానసు లమోచి కాలక్షేపించిన నన్నియు నీసక్షమున
 శత్రునయినది. ఇ కి నేను ఏ చి యేమిద్రదోజనము” అని ప్రియ
 కలవించి లవలీదళి నద్భుతములగు నును జెక్కు లను జి యోగశ్రు
 బిందువులు జాలువార నేడ్చియేడ్చి, కుఖపరపశయై నయ్యెద
 చెఱఁగుతో, దనకి రిమున కుంఠేసకొని ప్రాణశ్యామ మొనరి ప
 సంసిద్ధయయ్యెను. దైవకృత్యము లెంతటి యాశ్చర్యకరములో కాని
 యితఁగో నాగదికొక మాతన పురుషుఁడరుదెంచి యచ్చుకరము
 తో “నాఁగుమాఁగుము” అనిపలుకుచు నామె ప్రయత్నిమున కవి
 రోధము గల్పించెను. అప్పటికి ధనలక్ష్మి యేకాకినిగా నాగది
 యందు దుఃఖప్రవాహ మగ్నయయి యుండెను. ఆయుచ్చుకంఠ
 స్వరముచెవులఁ బడినతోడనే యామె మనస్సుతో, హా!

దుర్మార్గుడగు వెంకటప్పయ్య కాబోలు మఱల నన్నునిర్బంధ పెట్ట వచ్చుచున్నాడు. హా! దైవమా, యింక నాకేది దిక్కు? ఇంక నా శిన్నికష్టములు పెట్టెదవు. ఒక్కసారిగా నీదీనురాలి ప్రాణములు గయింకొని యీకష్ట సముదాయము లంతము చేయరాదా? యని యింక నేమేమో యనుచు దుఃఖపరవశమై నేలవాలెను. ఇంతలో నావచ్చిన చూతన పురుషుడు మృతమధుర స్వరముతో “అమ్మా, ధనలక్ష్మీ చింతిల్లకుము. దుఃఖపరవశపు గాకుము. నన్నీకుట్రలోఁ జేరినవానిగఁ దలఁపకుము. నేను నీకత్వంత శ్రేయోభిలాషిని. నేను నీకు సహాయమే చేసెదను. నేను నీమనోహరుని యాంతరంగిక మిత్రుడను. నన్నన్యనిగాఁ దలఁపకుము. నీకు నావలన నెట్లీ యుపకారముఁ గావలసినది చెప్పినఁ దప్పక నెరవేర్చి తీరుదును. ఊరక నిరాశాచిత్తపు గాకుము. నామాటవిని ధైర్యమవలంబించుము. సుఖములు వడయగలవు.” అనిపలికెను.

దుఃఖవివశయయి, విగత ధైర్యయయి, నిరాశాచిత్తయయి విలపించు ధనలక్ష్మీ కామాట మృత్యుముఖోన్ముఖుడగు వ్యాధి గ్రస్థునకుఁ బరమోషధమువలె నయ్యెను. ఆమెకాతని మాటల యుండించుక విశ్వాస ముదయించెను. అప్పుడామె తన భాష్పాకు లిత దీనదృష్టి వానిపయఃబలపి, అన్నా! నీవెవ్వడవు? మరణ వ్యవసాయమునందుండిన నీతకు నాంజనేయుని వాక్యములువలె నాకు నీవచనములు ప్రాచోద్దీప నకరములయినవి. ప్రాణరక్షణ మొనర్చిన నీవు నాకు బ్రాతృసముండవు. ఈ నీసోదరియందు దయ వహించి, యొక యుపకారముఁ గావింపుము. ఏమియుఁగాదు. నా యాయవస్థ నీవు కనులారఁగాంచితివి కదా? దానిని నామనోహరునికి విన్నవించి, వైశమ ప్రాణరక్షణ మొనర్ప రమ్మనుము. పూజ్యుడా నీవీపుణ్యము గట్టుకొమ్ము, అని పలికిన తక్షణమాతఃకు అమ్మా! నీవిచారింప వలదు. శరీరమున నింక బూర్తిగా స్వస్థత లేకుండుటరామానెగాని, యాయవస్థ యెఱింగిన కామరాజక్కడ నొక్క నిముసమయిన నిలువఁగలఁడా? సిగ్గుపడక, వేఱుగాఁ దలఁపక నీ యాయవస్థయంతయు నొక లేఖప్రాసియిమ్ము. నేనది నీ మనోహరునికందజేసి నీమనోరథ ప్రాప్తి చేయఁగలను. ఉత్తరమ

క్కఱలేకుండగనే నేఁబోయి యీసంగతిఁ జెప్పఁగలను గాని, నీస్వ
హస్త లిఖితాక్షరములుగల లేఖమఱింత దృఢతరముగ నుండుటయే
గాక, యెప్పుడెప్పుడో నాతో పరిచయముఁగల యతనికి నన్ను నే
నెఱిగింప నక్కఱలేకుండఁజేయఁగలను. కావున నాలసింపక తక్షణ
మొకయుత్తరము వ్రాసియిమ్ము. సోదరీ! నన్నన్యనిగాఁడలఁపకుము.
నాపయి విశ్వాసముంచుము. ఇక్కడివృషభ నీతో విశేషశాలము
సంభాషింపరాదు. మఱల సాయంకాలము వచ్చి లేఖ గలుకొనె
దను వ్రాసిసిద్ధముగ నుంచుము.” నాకు నెలవొసంగుచు, అని
పలికి యెందేని నదృశ్యుడయిపోయెను.

అంత మండు వేసవినిఁ గృతీభూతమయియున్న మల్లతేన
వర్ష పాతమున లాన్ముఖమును తెలివహించునట్లు ఆమె యామాటల
నించుక ధైర్యముచహించి, తనమృణాళ సదృశక రాంగుళలతో
నొక లేఖ యాలోచనా పూర్వకముగా నిట్లువ్రాయ మొదలిడెను.
మనోహరా!

గీ॥ శ్రీకరంబులు పద్మ శోభాకరంబు
లస్పదిహపర భద్రపదాప్తి హేతు
కంబులగు నీరు సత్పాద కంజవలకు
నతి గొనునట్టి లిఖించు వేన్నపమా వినుము.

చ॥ ఎఱుంగుదు బాల్యమాది హృదయేశ్వర నీపయి నాకుఁగల్గుబం
ధురమగు ప్రేమ, గుయ్యెడను చుష్టులుకొందరుమాయపన్నియె
క్కరఁగినిదైన నన్యనకుఁ గట్టగ నందలపోయువా రహా!
బరువడి నగ్నిభోగ్యమగు పావనహవ్యము కుక్క-కర్త మే?

గీ॥ మతికలంగి యా కుసుతుల మాయఁదగిలి
నాదు జనంబుల్లి సయితము నన్నునొక్క
హీనునకొసంగి పెండ్లిచేసుంపనుంట
యెఱుగువే; నీవు వేత నేనేలవ్రాయ?

గీ॥ అల్ల తులువకు నన్నిచ్చి, యకట పెండ్లి
నాల్లనాళ్ళన చేయనున్నారగుగాన;
రక్షణ మొనర్ప నీలోనె రమ్మవేగ
తొలుతఁజేఁ గాల వెన్న నాకులఁబనేమి?

గీ॥ నిర్మలప్రేమఁ బ్రేమించు నేను నిన్నుఁ
జెట్టవట్టనినాఁడు వచింతువాచ
నేల? యగ్నియొ, విష మొ నన్నెలమిగాచి,
శాశ్వతంబగుకీర్తి నిజగతిఁ గొనును.

క॥ కావున వేరమ్ము ననున్
ప్రభోవుము కరుణా ప్రపూర్ణ పుండెందముతో
రావేని నిజముఁ బల్కెద
నావల ననుఁగూర్చియాశ యదినిష్ఫలమా.

ఇట్లుమీపాదదాసి,
ధనలక్ష్మి.

అని పయివిధమున లిఖించి మాటిమాటికిఁదా లిఖించినది యుక్త
ముగ నున్నదోలేదోయని చదువుకొని సంతృప్తయై, యితరులు
తావ్రాసినది చూడకుండ నొకచోటఁ బదిలపఱచి, యానూతన
పురుషుని యాగమమునకయి నిరీక్షింపసాగెను. ఇంతలో సూర్యుఁ
డపరవర్తత మధిరోహించెను. సాంధ్యరాగమును నెనుక చీకట్లును
గ్రమ్ముదొడఁగెను. అత నానూతనపురుషుఁడగుడెంచి యామె
నుండి యాలేఖను గయికొని యామె కెంతమాత్రము భయపడ
వలదని ధైర్యముచెప్పి యామెవద్ద సెలవుకొని వెళ్లిపోయెను.

ప్రాణ ప్రయాణోన్ముఖుఁడయి యున్నరోగికి సిగ్గాషధము
వలె మరణవ్యవసాయమునందున్న మన ధనలక్ష్మి కానూతన
పురుషుఁడునచ్చి చెప్పిన వాక్యములు ప్రాణధారకరములయ్యెను.
ఆమె నిరంతరమును దనతావునకువచ్చి తనకుఁ బ్రియము పల్కి
పోయిన నూతన పురుషుఁడు భర్తృప్రేషితుఁడగు సాధుజనుఁడ
నియు, నతని ప్రోత్సాహముచేతఁ దనమనోహరుఁడు శీఘ్రకాలము

లోనేవచ్చి, తన్నీవిపత్సముద్రమునుండి యుద్ధరించుననియు నువ్విళు
 లూరసాగెను. ఆమె ముఖమున దుఃఖచిహ్నముల సంతరాళమున
 నొక యస్ఫుట దృశ్యముయొక ధైర్యచిహ్నము గోచరింపదొడగెను.
 ఆమె ప్రితినిముసమును వన ప్రాశస్త్యగునికిపాటికి దాచువ్రాసిన
 లేఖ యందాననియు, నశోషిపాటికి బయలుదేరి వచ్చుచూడు
 ననియు నూహించుచుండెను. ఇన్ని దినములు నిరుత్సాహముతో
 నున్న యామె గుప్పించుక యుత్సాహచిత్త యయ్యెనుగాని;
 యొకటి, రెండు, మూడు దినములిట్లు గడచినపుచున్న కొలదిని
 ముఖ నామె నిరుత్సాహకాణిచెను. ఇప్పుడామె హృదయ
 మందల ధైర్యము ఛాయామాత్రము యస్ఫుటముగ గానబడ
 జొచ్చెను. అప్పుడామె యింతకు బూర్వము తనవద్దకువచ్చిన పురు
 షుడు కామరాజు సేహితుడు కాదనియు, నె కటస్పయ్య ము
 న్నగువారు తనకాశంగిని పన్నిన పన్నుగడయసియు నూహిం
 పదొడగెను. ఆమెయిట్లు వెక్కు విధముల నువ్విగ్గు చిత్తయయి,
 యున్నాదీనివలె నిర్లక్షసాగెను. ఆమె యొకసారి తన ప్రాశస్త్యగు
 డస్యంతి నయాస్మిహృదియందెరియు, తనకేదేవీ తీరని యోటంకిము
 రాబట్టియే తనను రక్షింప రాజులకుం దననియు చెబుచును. ఇం
 కొకసారి వెంకటస్పయ్య నున్నగువారు నెవ్వనెట్టి యొకాడెను
 బ్రీమించి యామెను జేడ్లొడదలంచి యుంటున్న రాకుండు
 టకు గారణమని యూహించును. మఱియొకసారి యామె తనకు
 వినాశమును కపియమును గల్గినను గల్గివచ్చు కాని, తన్ను
 బ్రీమించిన మాత్సర్యమున దనమూలమున విగుడ్డనిచ్చుచుండు కామ
 రాజునకీర్తి యపస్తగిలకు దుగానియని దైనిమనన బోధించును.
 వేరొకసారి ఇప్పుడును వచ్చుట సుఖములకొరకే యననాగోక్తి
 తెలచి, తనకీడుని సుఖములు వచ్చుననియెంచి యుంటానె మొగ
 సిధైర్యము నహించి నిలుతునని యెంచును. ఇట్లామె యాశాసరా
 శిల సడుమ నుల్లుతలూగుచు నిముస మొక యుగమువలె
 గడుపుచున్న యామెయెట్లు గనబడుచుండెను? నిజముగా నామె

తనకు హానిగోరు వెంకటప్పయ్య మున్నగు దుష్టులపాలిటి మృత్యు
జేవతగాగనుపట్టుచుండెను. స్వభావిక సౌందర్యపదమై, కళా
ప్రపూర్ణమయి, కనుపట్టు నామెముఖమిప్పుడు విపాదమపిలిప్త
మయి, క్రోధవిపాదచ్ఛాయావృతమైనది. మృదుమృణాలముల
బురుడించు నామె చేతులిప్పుడు కాప్తకర్కశములయినవి. పక్ష్య
బింబసదృశమగు నామె కమ్మోవి యిప్పుడు దీర్ఘవిశ్వాసోష్ణమా
రుతమున వాడివన్నెతగ్గినది. సహజచంచలములయి, సరసీరుహసన్ని
భములయి సౌందర్యమునకీకృలగు నామె కన్నులిప్పుడు ఆరక్త
ములయి, యవరశాశ్రుపూరితములయి యందముబాసినవి. ఆశాను
లంబితమయి, యత్వంతనీలమయిన కేశజాలమిప్పుడు నేల వేలీలాడు
చు, ధూళిధూసరితమయి, వెంకటప్పయ్య మున్నగువారి సంపదను
దుకువదగు మార్జనీ సదృశముగనున్నది ఆహా, అట్టియున్నాదా
వస్థగొనిన ధనలక్ష్మి చీచుచిటుకనిన గామరాజు పదశబ్దమే తలఁ
చును. ఏమృదుమధుర కంఠస్వరము చెవిసోకినను గామరాజు వా
క్యసరణియే యెన్నును. ఆహా యేమి యాప్రేమతత్వము. ఆమె
చేతనా వస్థగోనే స్వప్నములు గాంచుచునందు వెంకటప్పయ్య
మున్నగువారు తన్ను బలాత్కారముగఁ గొనిపోవఁబ్రచుత్తములు
సేయుచున్నట్లును, దాను వారిని నిందించుమఁ దడ్రించునట్లును ఇం
తలో గామరాజువచ్చి వారిని శిక్షించి తన్నుఁబెడ్డాడునట్లును
దలఁచుచుమాటిమాటికి న కారణశోకహాసముల వశమగుచుండెను.

ఇంతలో నాకస్మికముగఁ నామె యుడుగదితలుపు దెఱ
చిన ధ్వని వినఁబడి, యామె దుఃఖపరనశత్వమున కాటంక
ము గల్పించెను. అప్పుడామె యొక్కసారి యాశౌదృష్టలతో నా
వముపునకు దృష్టిసారిం చెను. ఆహా, ఏమి యాభయంకర దృశ్యము!
ఆవచ్చినవాఁడు కామరాజు కాఁడు. ఆమెను బలాత్కారముగఁ
గొనిపోవచ్చిన వెంకటప్పయ్యచే బంపబడిన మనుష్యుడు. ఈసంగతి
యీమెకుఁ దెలిసినతోడనే యామె భయకంపితయయి, కృపాణ
ఖండితమగు కదళీతరుప్రహోలి నేలవాలెను.

22వ ప్రకరణము

ఇది యిట్లుండ నవ్వల ధనలక్ష్మినుండి, కామరాజున కుత్త రముగయికొనిపోయిన పురుషుడు యథాకాలమునకే దాని నాత నికందించెను. అప్పటికే గామరాజు గాయమునుండి చాలవఱకు స్వస్థుడయి యాలోగ్యదశనందియుండెను. కాని వైద్యులిక నాలు దినములుండినగాని; పోకూడదని శాసించిరి. ఇట్లండనొక సూతన పురుషునిచే దేబడిన ప్రేయసీ ప్రేషితశేఖ దిలకించి నపుడతని మనస్సు క్రోధదయాగంభీరముల నావరింపఁ బడియెను. అతఁడా యుత్తరముచూచి కొంతతడపు నిస్తబ్ధుడయిపోయెను. పిదప నతఁడు తనమనస్సు కుదయపఱచుకొని యాయుత్తరమును గన్నుల కిద్దుకొని, యందఱోని కంగుల మఱి మఱి చదువఁబోవఁగెను.

అందుగల మొదటి వాక్యము “శ్రీకిరంబులు... .. విన్నవము ‘మము’ అనునది చదివి, యావాక్యసరళి కలఁ. “అహా! యేమి య పదనాధుర్యము! నీయూపవిహృదయ భావము, భర్తాదములు తిన్నహాసాధాకములు! ఎమి హాప్రత్యాశ్యము! నిజమగు బ్రహ్మతకు మగఁబగాక వేతెవ్వఁజిహ్వసాధ కుఁడు? నీయూపవిత్రి జ్ఞానమునకె కేము స శాసన గుఱుచున్నది. తరువాత “ఎయిగును... .. బ్రహ్మమగు ప్రేమ.” హా! ప్రేయసీ, ఎయిగుకేలు? కిరంతరమా నీయిల్లుప్రేమకు సాక్ష్యములొనఁగఁ పనను ద్యాసననున గలసికొన్నపుడు చెప్పి యుంటినిగాదా? ఇది నీపయి నాకుంగల ప్రేమ మెయిగిగోరెదవా? నలయునేని నాహృత్ప్రేమను సూక్ష్మదృష్టితో బ్రక్షి చి చూడుము.

“నవ్వులు కొద్దిలు మాయపన్ని యెక్కరి శిష్యులై... .. చుంటునన్. అహా, నవ్వులు నిన్నున్యనకు గట్టబెట్టదనియెడియు నెఱుంగుదు. నాశరీరమునఁ బ్రాణముండుదాక, శరీరమున రక్తి జీలికలు ప్రసవించుదాక నదియెన్నడు జరుగదు. అది ముమ్మాటి కినినమ్ము. భక్తిరక్షికుండగు పరమేశ్వరుడు నాయీశపథము సఫల మొనర్చుగాక. వాఁని శిక్షించునుగాక. “అగ్నిభోగ్యమగు పాపన హవ్యము కుక్కకిర్తమే”

సెబాస్ట్. “ప్రేయసీ! మంచి యువమానము చెప్పితివి. దుష్టుడగు వెంకటప్పయ్య కుమారునియందు నీవర్జనమత్యంతము సమంజసమయి యున్నది. నిజముగ నీవు హన్యమవు. నాడు బుద్ధిహీనుడు ఇదెంతమాత్రము అబద్ధము లేదు. “మఱిగలంగి యాకుమతల మా యదగిలి.... ఎటుగువే; నీవు నేనెలావ్రాయు?” అవును అసంగతియు నెఱుగుదను. మాయావాగురంజిక్కిన వారికి మనస్థిమితమెక్కడిది? అట్టిచోనిక స్త్రీపవమున నదియొక శత్రుశుభముగదా?”

“అల్లతులువకు నన్నిచ్చి.... కులను నేమి?” అవును నిజమే, ఈసరికి వచ్చియుండునుగాని, వైద్యులు నన్నుం బోవీలులేదని నిర్భూషించుటచే నెందునిలువవలసి వచ్చినది. కాని లేకున్న నిక్కడిన్ని నాల్గు నిలుతునా? నీమయనగానిమ్ము; ఇంక నిప్పుడే బయలుదేరి వచ్చెదను. నిజముగా నాలస్యముచేసిన వెనుక నేమిప్రయోజనము? చేతులు గాలిన వెనుక నాకుంపట్టుకొనినట్లే. ఇప్పుడే బయలుదేరివచ్చి యాదుష్టులను దూడిచి, నిన్ను రక్షించెదను. నీకెంతమాత్రము అర్హత్యము నహంభవలను. దుస్ససామగున్కి యామనోన్ము నిన్నురక్షింపనాండు నాబట్లు వెందుకు?,,

“నర్మల ప్రేమ.... విజ్ఞగతిగొనును. “హా, ప్రేయసీ! ఎంతమాత్రాడిసి. నీయకల్గవప్రేమము నేనెఱుగిదా? నిన్ను నేరక్షింపట్లగునుట యేనాండును జరుగను. నీవక్షమాన దస్తంత్రీములు వచ్చి నాష్టులకే పిమ్మిలు శరణమగుగాక” “కావున వేరమ్ము.... నిష్ఫలమా” “ప్రేయసీ, ఇంక నాలస్యము చేయకు నేను మూర్ఖుడనటవా? నాగుండె రాతచే చేయబడినదా? ఇంకొక నిమనమైన నిచ్చట నాగుట నాకగ్ని పయి నిల్చునట్లున్నది. నాశశిరము నిష్కంబుగలన యట్లునుచున్నది. ఇదే యిప్పుడే బయలుదేరి వచ్చుచున్నను. నాకీలోకిములో నీవు తప్ప ప్రేయతమమున పదార్థములేదని యెఱుగవా? సిరిరామో కాలాక్షి న వారెవరున గలరే?” అని యాయుత్తరము పఠించు

నపుడు మనోభిప్రాయములతోఁగూట ముఖలక్షణములు వికార భావ మొందుచుండఁ దక్షణమే యామెను రక్షించు కార్యమునఁ బ్రవృత్తుడయి బయలుదేరెను.

ఇదియిట్లుండ నానాఁడక్కడ దుర్మాస్తుడగు వెంకటప్ప య్యయి, వాని సహచరులును దృష్టిగోచరమగునంత పాపము, సరళహృదయయు, మృదుస్వభావయునగు ధనలక్ష్మి మూర్ఖా క్రాంతయయ్యెను. ఆమె దుస్థితిజూచునపుడు వెంకటప్పయ్య మున్నగువారలగు నయగౌరవమలేదు సరిక వా, మీఁదుమిక్కిలిదమ్ముఁ జూచి యామెయిట్లు నటించుచున్నదని తోఁచెను. అంత వెంకటప్పయ్య యామెను యారక్త నేత్రములతో, భయంకరాకార ముతో సమీపించి శ్రీనణక్కస స్వరముతో “ఓసీ, నువ్వు రావ, మాయలుపన్ని గుట్టమూర్ఖపడినట్లు నటించెదవేల? నీ సుగతి నేనెరుగక పోలేను. ఇట్లునటించిన భయపడియో, లేక దయనగించియో, నీన్న విడిచివెళ్లెద మనుకొనుచున్నావు కాఁబోలు? ఇట్లెన్నడును జరుగు. మంచి మాటలతోఁ జెప్పు నున్నాము. ఏనుము. నీవి మాయుష్టానుసారము నడుచుకొన్న యెడల నీవు సకలైవ్వర్య సంపన్నులయి సౌఖ్యమొందెదలవు. లేకున్న నిన్ను బాహుళిముగాఁ గొనిపోయి మేము దలంచిన కార్యము తప్పక చేసెదము. మీతల్లియు నీవిషయమున మాతో నేకీభవించెనని యెఱుఁగునువా? సర్వభార నిర్వాహకురాలును, సీపురః క్రేయాభిలాషియునగు నీతల్లియే యిందుకు సమ్మతించి నపుడు నీ వేమిచేయఁగలవు? ఆయ్యో, పాపము కార్యాచారమున నీటాటి జూనము నీతల్లికిలేదు కాఁబోలు? ఇన్ని మాటలేల? నీవు మీతల్లిచే మాకియ్యఁబడితివనియు, నస్వతంత్రిననియు నెఱుఁగుము. మంచిమాటలతో సమ్మతించినసరియే లేకున్న నిన్నెట్లునుగ గొనుకొనిపోయి మానిశ్చయించిన కార్యము గావించుము.” అనిపలికెను.

తొలుదొల్తనే వెంకటప్పయ్య దిర్భవమున మూర్ఖా క్రాంతయయి పడియున్న ధనలక్ష్మి కీమాటలు చెవిని బడలేదు. ఆమె నిశ్చేతనయయి చిత్రమువలెఁ బడియుండెను. అందువలన

దుష్టుడగు వెంకటప్పయ్య పరుషభాషణములన్నియు నామెయెడ వ్యర్థములయ్యెను. ఎప్పటికియు నతఁడామెవలనఁ బ్రత్యుత్తరము గానక, విసిగి తన సహచరులనుఁజూచి విసుపు నూచించి కర్కశ స్వరముతో “ఒరీ, ఇంక నెందుకు మసలుచున్నారు? శీఘ్రముగా నీమెను మనయూరికిఁ గొనిపోకున్న శుభముఁజూరదు. నాటికి జేరలేము. కనుక వైశము కార్యముఁ గావింపుడు” అని తొందర పెట్టసాగెను.

అంతవారందఱోభవి, మూర్ఖపరనశయై యచేతన ప్రియమునఁ బడియున్న ధనలక్ష్మిని మెల్లనఁ దమహస్తముల నెత్తుకొని వాకిట సిద్ధముగనున్న శకటమునఁ బడవయిచికొని పోయిరి.

ఈ సంగతి కనకమ్మ యెఱుంగనది కాదు. ఆమెయఁ గుమార్తె కెంతయో జూహించి, కార్యముగానక, వెంకటప్పయ్య మున్నగు వారి యుపదేశానుసార మిట్లొనర్ప నాజ్ఞయొక్క తప్పిదవి కాదు. ఆ కారణముచేతనే నానుగుమాత్రప్రక్క నాబుడిలో నొక సక్కిల గూర్పుండి ప్రమాణముయిరోయరు. వెంకటప్పయ్య మున్నగువారి ధనలక్ష్మిని మాంత్రిసహాయముగా నగపాలరావు నింకిరి దీసికొని పోయి, గుండునొక గదియందు నిర్బంధమున నుంచె. వారినిఁ దమ యుద్దేశమున దమ వననోరధమునఁ దప్పక పూర్తియగు ననియు, బెండ్లినిరాఘాటముగా గావోపవచ్చుననియుఁదలచె. కాని వైవచేష్టనము తెవ్వరెఱుంగఁగలదు? లోకములో నిజయోగ్యుర్యము? అందున నే యుక్తమల్లికి యకార్యముల నాచరింపఁదల పడుచును. వారుతాముచేయుకార్యములుచైవనృప్తి కసహ్యకిరములని యోచింపరు. లేకున్నఁ దనతల్లియగు కనకమ్మ సంతతిమిఁగున్నట్టికి లోనము కుమార్తె పక్షమున నిట్లెలచుచును?

ధనలక్ష్మి యిట్లు వెంకటప్పయ్య మున్నగువారిచేఁ గొని పోఁబడుచున్నపుడు కొంతసేపటికిఁ జేతనయను నలుప్రక్కలఁ జూచి, తానిపుడొక బుడిలోఁ బడుకొనియున్నట్లు గ్రహించెను. తనప్రక్కఁ తన తల్లియు నుండుటచే నించుక ధైర్యము వహించి అమ్మా మనమిప్పుడెక్కడికిఁ బోవుచున్నాము అని యడిగెను.

అంతనామె మామేనమామగారి యూరికిఁ బోవుచున్నామా. ఆతని యింటఁబెండ్లి కార్యము. ఎవ్వరి పిల్లనో మామామ కుమారునకిచ్చి పెండ్లిచేయుచున్నారని యొక యబద్ధపుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చెను. ధనలక్ష్మి యావాక్యమర్థమెఱుంగక పోలేదు. ఆమెయఁదల్లి వెంకటప్పయ్య మున్నగువారి మాయావాగురంబడుటకుఁ బెల్లించింతిల్లి చేయునదిలేక, తన మనోహరుని యాగమమునకయి నిరీక్షించుచుఁ గార్యము మించినపుడు ప్రాణవిముక్తి కేదయిన మార్గము దొరకవాయని మొగిచి ధైర్యము వహించి తల్లి యజ్ఞాన మునకయి చిచ్చిల్లినాడెను.

పాపము, అజ్ఞానురాలగు కనకమ్మకు కుమార్తె మనోనిశ్చయచుట్లు జేచియును? ఆమె నిజముగాఁ దానుజెప్పిన, దామె నిజమని పిశ్యుడందనదనియే యనితలఁచెను.

23వ పాఠము

పాపము, కామరాల, ధనలక్ష్మి వ్రాసిన లేఖఁబూచిన తక్షణము నిరంతర ప్రయాణమునల్పుచు ధార్మికపురమునకు బయలుదేరి పచ్చెను. కాని యాతకుముందే వెంకటప్పయ్య ఆమెను పెద్దాపురమునకుఁ దీసికొని పోయియుండుట నామెటి గురుగుఁదోరుగు వాండ్లచే నెఱిగి, యాలసించిన నినికిఁ గార్యము చెడునని మఱుఁదనప్రయాణము పెద్దాపురమునకు సాగించెను.

ఆతఁడు యథాకాలముననే పెద్దాపురమునకుఁ జేరెను. చేరి ప్రచ్ఛన్న వేషధారియై గోపాలరావు గృహముఁ జేరుసరిగా యింటి వాకిటఁ గొబ్బరియాకుల పందిరిచూచి నిరాశుఁడయ్యెను. ఆగృహముగ శుభ కార్యమునకయి వచ్చిన నల్పజనుల యాతా యాతాఁగోళనములును, వాద్యశబ్దములును, నతనికి మౌంత నిదు

తౌహమును గొన్నాను. అంత నతడు తానుబడిన శ్రమ యంతయు వ్యర్థమయినదనియు, నింకఁదన హృదయేశ్వరి ప్రాణములు తొరుగుటనా, పాపము, తననంటి దనజన్మ పాపభూయిష్టమగు ననియుఁ జింతింపసాగెను. అక్కడి వారిని గనుగొనిన నింకను వివాహము కాలేదని తెలిసినపుడతడించుక యత్సహపూరితుఁడయి మఱల ధైర్యముఁ దెచ్చుకొని యెట్లయిన నామెరక్షింపఁ బ్రయత్నింపఁదలఁచెను. కాని వానికెట్టి యుపాయమును దోచలేదు. అప్పుడతఁడు కింకర్తవ్యతా మూఁడుడయి, యొకచో గూరుచుండి, పెక్కువిధములఁ దలపోయసాగెను. ఒక సారితాను బలవంతముగ నాయుంటిగోఁ బ్రవేశించి తనప్రేయసిని గొనివచ్చుటకు దలఁచును. ఇంకొకసారి దుష్టుల మధ్యకుఁబోవుట యుచితముకాదని యెంచును. వేరొకసారి యెవ్వరినయినఁబాపి ఆమెను దెప్పించి, యామెతో నొండుకడకుఁబోవ నూహించును. కాని యందొకటియు వానికుచితముగాఁ దోచలేదు. అందుచే నతఁడు ఛోలాంగోభితమనస్కుఁడయి యుండెను.

ఇంతలో నొక సూతనవ్యక్తి క్షేమాదపరవశుఁడయియున్న వాని యెరుట దోచరించెను. వానిని జూడఁగానే కామరాజునగుఁడొనెక్కడో చూచినట్లు పొడగొట్టెను. కాని, దుఃఖాని నేమిచే నెక్కడఁజూచెనో జెప్పకరాకుండెను. అప్పుడా పురుషుఁడు వీనిని నమిపించి “వాయనా, ఏల విచారముతో నిచ్చోటఁ గూర్చున్నావు. కార్యముచెడిన వెనుక నీరాజువాన నగ్గియోజనయేమి? ఆమెను రక్షించునో లేదునునో యిదియిది.” నీ ప్రశ్నతోడిగా చెను.

వాని వాక్యములు మఱిత దుఃఖ హేతువులయి కామరాజు మనస్సు పెంపఁబడఁగెను. అంతసా సూతనవ్యక్తి “న్నీ హితుఁడా! ఏమి యూరకొన్నావు. నేను నీవాఁడనే. నన్ను సంబోధింపవలదు. ఇప్పుటికినిను గార్యభంగము కాలేదు. కనుక నా వెనుక రమ్మ. ఆమెను నీవశము చేసెదను.” అని పలుకుచు ధైర్యముఁగొల్పి కొంతసేపాలోచించి, మెడియు వానితో, “న్నీ హితుఁడా నీవచ్చటికి వచ్చినఁ గార్యము చెడును. దుష్టులగు వెంకటస్వయ్య మున్నగువారు నిన్నుఁబోల్చుకొనిన మోసము వాటి

ట్లును. కనుక నేనేపోయి యెట్లయిన నామెనుదెచ్చి నీవశము గా
నించెదను." అనిపట్టుచు వాని చెవులో నేమియో రహస్యము
చెప్పి వానిచేతి యంగరమును వాని హస్తాక్షరములతోడి లేఖ
నొకదానిని గయికొని నిముషములో నదృశ్యుడయిపోయెను.

అట్లు కామరాజువద్ద సెలవుగయికొని పోయిన యాశోక్రి
త్రియ బ్రాహ్మణులకు గోశాలరావు గృహముఁజేరి వారిముఠి
శుభకార్యమున సంభావనఁబుచ్చుకొన ననుగుఱుఁ గూర్చుండి
యున్న బ్రాహ్మణులతోఁ గలసికొని యొక్కయెడఁ గూర్చుండెను.
అక్కడి బ్రాహ్మణులు పీనిని సూతనవ్యక్తిగా నొంగియుఁ గన
కన్పు పక్షమునవచ్చిన వైదిక బ్రాహ్మణుడనితలఁచి యెట్టి ప్రశ్న
యొఁజేయక యూరకుండిరి. అతఁడును దనతో నెవ్వరుఁ బ్రసంగింప
కుండుటయే మంచిదని తలఁచి యూరకుండెను.

ఇంతలో లోపల వెంకటప్పయ్య ఎవరితోడనో వాక్కల
హముఁజేయుచున్న సవ్యడి విననచ్చెను. ఆవచ్చిన బ్రాహ్మణులును
నీవాక్కలహమునకంతగా శ్రద్ధనహింపకుండిరి, గాని మనసూతన
వ్యక్తి దానిని శ్రద్ధతో గమనించుచుండెను.

లోన వెంకటప్పయ్యకు ధనలక్ష్మి వివాహవిషయమునసహ
య మొనర్చిన చుట్టములు, వానితో "ఇది ధనలక్ష్మి నీవశము
నదికదా? నీవు నిరాఘాటముగ నీకుమారునకు వివాహము చేసి
కొనవచ్చును. కావున ముందేమాకు నీవియనొప్పకొన్న ధనము
తయనిచ్చి పినప వివాహముఁ గామించుకొనుము," అని పలికిరి.
అంగులకుఁ గృత్రమ స్వభావుడగు వెంకటప్పయ్య వారితోఁ,
దన్ను నమ్ముచున్నయను, వివాహమున వెనుకఁ దిప్పుక వాగ్ధి
మయిన ధనముఁ జెల్లించెదననియుఁ జెప్పెను. ఇట్లు వెంకటప్పయ్య
కును, నాబాధువులకును గొంతవడి ఘనము జరిగిన వెనుక
గ్రోధ స్వభావుడగు సతేడు "సరి, సరి నీవని వట్టించెదను.
చూడుమనుచు నందేని పోయెను.

అంతనా చుట్టములలో ముఖ్యుడందేని వెళ్ళిపోవుటచూచి,
కృత్రిమ స్వభావుడగును, లుబ్ధుడైనరచక్రవర్తియనగు వెంకట
ప్పయ్య మంతింక సంతసించి,తనలో వీనిముఖము వీడుచేయనభేమి?

వీడుపోవుట శనిగ్రహము పోయినది. ఇంక నాకుమారునకు నిర్విఘ్నముగ వివాహముఁ జేసికొనవచ్చును.” అని తలచి యానందించెను. అనంతర మతఁడు తక్కిన బంధువులను జూచి “అయ్యా మీరు తొందరపడకుండు. ఈ వివాహకార్యములున వెనుక నందఱికిని నియ్యవలసినది తప్పక యిచ్చివేసెదను. మీరు ముఱియొక విధమున నాలోచింపకుండు.” అని సమాధానమునుజెప్పి శుభము హారము సమీపించుటచే ధనలక్ష్మియును గృహము నైపు పోయెను.

అతఁడట్లు ధనలక్ష్మియును గదిఁజేరి యామెకు వివాహమునకు ముందుచేయవలసిన మంగళాచారములఁ బ్రసృతఁజేయుఁడని యాజ్ఞాపించుచుండెను. పూతలో నొకయార్తనాదము వాని కర్ణకుహరమునఁజొచ్చి వానిని నిస్తబ్ధునిఁజేసి వైచెను. చతువగులారా, ఆతరువాత జరిగిన సంగత్యము, గృహము పరశురామ ప్రతీయగుటయు మనసూతనవ్యక్తి యిదియే మంచి సమయమని యెఱచి, యిట్టియనుకూల సమయముఁ గల్పించిన పరమేశ్వరునికి మ్రొక్కఁబడుచు ధనలక్ష్మి యుడుగదికిఁబోయి దుఃఖపరనభయై, నిస్సహాయురైన, యుమ్మల్చుచున్న యామెను గొనికొని ప్రక్కఁబోయి గొనిపోవుట యి మారుఁడెలిసియే యున్నది.

అట్లు ధనలక్ష్మిని దుష్టుల బారినుండి తప్పించి నెలువలికిఁ గొనిపోయిన యామెనవ్యక్తి ప్రక్కఁబడునో శక్తిఁగూర్చుండఁబడతనకొఱకు విస్మయమయి క్రమమున నామరాజునొద్దఁ జేరెను. ఇంతవఱకును బ్రభువు సంతోషమున గొట్టకొనుచున్న ధనలక్ష్మి తన దెట్టుదెట్టుట నోచరమున మరొహనుని దివ్యమందరముల్కిఁ దిలకించి విస్మయమిచ్చుచుయ్యెను. అంత సంగతిమాత్రాంత స్వాతంత్ర్యమున నామరాజు వృథామధుర స్వరముతో నామెను బయకరించి, మృత్యుమృగాళ సన్నిభమును నామె పాశగ్రహణమొనర్చి, లజ్జాననత నదనముతో, నీవత్కాపిత తనూవల్లితో, నిలువఁబడి యున్న ధనలక్ష్మి సౌందర్యమూర్తిని బాడిలోనికిఁ దిగిచికొనెను. అనో, నిశ్చయముగఁ దన పాశగ్రహ మొనర్చి యనునయాలాపములఁదన్న బలుకరించినమూర్తి తనపాలిటి ప్రత్యక్ష దైవమును

తన యావజ్జీవ నాధారమును, దనపాలిటి యిహపరైక సాధనమునునగు మనోహరునిగా నెరింగిన ధనలక్ష్మి సంతోషమేమునెవర్ణింతుము! ఆమె నిస్తబ్ధయయి, నిస్సీమానంద పరివృతాంతఃకరణయై మనోహరుని యంకతలమునవ్రాలి కన్నీళ్లుజాలుగాఁ బ్రవహింప వానియంకతలముఁదడిపివైచెను. ఈయగ్రువులుసంతోష హేతువులో దుఃఖసంజనకములో మేమెఱుంగము.

ఇంచుక కాలమామె కామరాజు గొడిలో, జిత్రప్రాయమున వ్రాలి కంటకితాంగమున ముఱుల మేల్కొంచి మనోహరముఖచంద్రనిర్భనమున వికసితోత్పల్లనయనయ్యెను. ఆమె యాసంతోష పరవశత్వమున నేమియోపలుక నుఁకించెను, గాని మనచూతనవ్యక్తి “రదిప్రసంగమున కుచితమునైన సమయము కాను. వైశము నీశకటముచే బోనిండు. శీఘ్రముగ నూరుదాటి ముఖియొక చోటఁజేరి సర్వమును విచారించ నచ్చును.” అనిపలికెను. ప్రయాగినా సన్నర్భనమునఁ బరవశుఁడయి, ప్రపంచమును మఱచియున్న మనకామరాజు ఆమాటలచేఁ బ్రబోధితుఁడయ్యెను. అత నతఁడు నిడుకు మేలొనఁగూర్చిన వైచమునకు ముఱుల ముఱుల నమస్కరించుచు శీఘ్రముగా నాంకటమారు రాజపీఠగుఁడ తోలించివైచెను.

తదనంతరము వారట్లా యూహించి యాకొననున్న యొక సత్రమున బ్రవేశించి శత్రువులనుండి భాము రిక్తి, తులమముటివని సంపద మాత్రకాంత చిత్తులగుట. అతఁ గామరాజునుతన వ్యక్తిఁ గాంచి ‘అయ్యా, ఇదిమేము చేయునట్లు? కరుణార్థి హృదయఁదనగు నీసహాయమున మేమిటుపుర మొకచోఁ జేరెదము. అందులకు మీరెంతయుఁ గృతజ్ఞులము’ అనిపలికెను.

అప్పుడా నూతన పురుషుఁడు చిలునపువ్వు నవ్వుచు “స్త్రీహితుఁడా, ఇది నేమున్నది. మీ యిటుపుర పెట్టి కార్యము చేయవలసియున్నది. అది యత్యంత శీఘ్ర కాలములోనే జరుగవలసి యున్నది లేకున్న నాటకములు పెక్కులు గలుగఁగలవు. మీపెట్టియైన వెంకటప్పయ్య మున్నగువాగు విఫల ప్రయత్నములయి యెట్టికార్యమును జేయలేరు.” అనిపలికెను.

ఆమాటలు విని పులకిత గాత్రుడయి కామరాజు మహాభావా! ఇంతవఱకు మాకుపకార మొనర్చిన ధన్యాత్ము లీశు! కార్యముగూడఁ గావించికిరి గాంచుడు" అనిప్రార్థించెను.

నూతన పురుషుడెచ్చట వారి వివాహకార్యము జేయఁ దగునని యోచించుచుండ ధనలక్ష్మి మందహాసా లంకృతవదనయై మృదుమధుర స్వరముతో "అయ్యా! మున్ను వీరికిఁ బ్రాణము మీడికి వచ్చినపుడు నాతల్లి వీరికి నన్నిచ్చి తిరుపతిలోఁ బెండ్లిచేసెదనని మ్రొక్కుకొనినది. కావుననట్లే చేయనుచితము" అని తనమనోభిప్రాయము వెల్లడించెను. అంతివారామె యుద్వేగము నెఱుఁగెద్యటకుఁ దిరుపతివెంకటేశ్వరుడే యిట్టి యుపాయముఁ గల్పించెనని యాదేవుని యవ్యాజానురాగమున కాశ్చర్యమగు లయి, లెక్షణమే తిరుపతికి బయలుదేరిరి.

యథాకాలమునకే తిరుపతిజేరి దేవతా సన్నిధానమున తద్దైవసాక్షి గా మన కిధానాయకుఁడు కామరాజు తనమనోహరి యగు ధనలక్ష్మిని ధర్మపత్నిగాఁ గలుకొని యెంతయు సంతోషించెను.

తరువాత నకల్మష ప్రేమమున నొండొరులను ప్రేమించు కొనుచున్న యానూతన దంపతులందేవునికి భక్తిపూర్వక సాష్టాంగ నమస్కారములొనర్చి, తమ యక్రమప్రేమ తమ యావజీవముల్లే నిలుచునట్లు వరమును గ్రహింపుమని పలుమారు స్తో

24వ పాకరణము

అచ్చట వెంకటప్పయ్య మున్నగువారు ఉగ్రాకారముఁ
 ముగ్ధులొని గృహమును బరశురామ ప్రీతియొనర్చిన యగ్నిహోత్రు
 ని శాంతింపఁజేసిన పిదప ధనలక్ష్మియున్న గదికివచ్చి చూచిరి.
 ఆహా! ధనలక్ష్మి యేమయినది? కనబడదే! ఆమె యెందని యీ
 విపత్సమయమున స్వప్నాణరక్షణార్థము పోయియుండునా? అని
 విచారించి, వారెంతయో వెదకిరి. కాని మఱి యామె వారికి
 గోచరింపలేదు. బహుప్రయాసాన్విత విత్త మొక్క నిముసములో
 నన్యోపహృతమయి పోయినదాయేమి? వెంకటప్పయ్యయేమియు
 నిశ్చయింపఁజాలకుండెను. అంతనతఁడు కల్గిన నష్టమునకును, ధన
 లక్ష్మి పోకకను మిగుల దుఃఖితుఁడగు యొకమూల మిన్ను విజిగి
 మీఁదఁబడినట్లు విచారించుచు నిశ్చేష్టుఁడయి గూలఁబడెను.
 తక్కిన బంధువులు జరిగిన చిత్రమున కాశ్చర్యమగులయు
 యట్లే స్తంభితులయిరి. పాపము! దుష్టులగు బంధువులగు మున్నగు
 వారు పడిన శ్రమయంతయు నిష్ఫలమేనా? ఈ సరికొక నరకా
 సమున వెంకటప్పయ్య వనిన వారికి ముట్టలేదే? వారింక నాధిప
 విషయమయి నీళ్ల ధారవిడువ వలసినదే. ఆర్తజన రక్షకుఁడు భగ
 వంతుఁడు దుర్జన శిక్షిణమును సజ్జన రక్షణమునుజేసి తననామము
 సార్థకపఱచుకొనెను. పాపము, ధనపిశాచగ్రస్తుఁడగు వెంకటప్పయ్య
 ధనలక్ష్మిని బడయలేక పోవుటయేగాక, బాధక్రొధవశం
 డయి తన మానమును యింటిపేరును పాడుచేసికొనెను. ఆహా,
 దురాశాగ్రస్తులగు వారి కార్యపర్యవసానము లిట్లే ముండును.
 కనకిమ్మకు ఇప్పుడు దుర్భరమగు సాదోళనముఁ గలిగెను. ఆమె
 నిజముగా నిప్పును మరుష్య స్వభావము గఱుకొనెను. దుష్టకార్య
 ము లెప్పుడును దైవప్రీతి కరములుగావని యిప్పుడు తెలిసికొనెను.
 ఆమె యిప్పుడు పశ్చాత్తప్త చిత్తమునఁ దనకుమార్తెయెడ దాను
 బ్రయోగించిన దుశ్చేష్టలన్నియు నధర్మములనియు, నింద్యముల
 నియు గ్రహించెను. అనుభవమునకు వచ్చినగాని యేదియు దుష్ట
 స్వభావులకు గ్రాహ్యము కాదుగదా? అంతనామె వెంకటప్ప
 య్యను సమీపించి, యాతని దూషించి తనబిడ్డనెటులయినఁ దనకు
 బ్రసాదింపుమని పలుమార్తేడ్చి యాతని పాదములఁబట్లు కొనెను.

కాని యేమిలాభము? నిజముగా ధనలక్ష్మి సంగతి యెవ్వరికిని దెలియదు. కొందఱామె వీరినుండి తప్పించుకొని ప్రాణరక్షణ మొనర్చుకొనినదనియు, గొందఱు అగ్నిలోఁబడి ప్రాణములఁ బోసినదనియు నూహించిరి. తరువాత పెంకటప్పయ్య జరిగిన యీ విషయకార్యమువలనఁ బాఁజేసినది దూష్యకార్యమనియు, దూష్యకార్యము లెపుడు దుఃఖహేతువులనియు గ్రహించి నిరాశుఁడయ్యెను.

అట్లేడ వివాహకార్యము జరిగిన వెనుకఁ గామరాజు ధనలక్ష్మి ద్విత్వీయుడయి యానూతన వ్యక్తితో మఱల స్వగృహముఁజేరి బంధుమిత్ర సమేతముగా గృహప్రవేశ శుభకార్యము లొనర్చుకొని నిజజననీసోదరుల కెంతేని సంతోషముగూర్చెను.

పిదపఁ గనకమ్మ కర్ణాకర్ణికిగా నీవార్త నాలకించి, కుమార్తె జీవించియున్నందులకు, మీఁదుమిక్కిలి కోరిన మగనినే పెండ్లాడగల్గినందులకు అపరిమితానందముఁజెంది కూతునల్లరఁజూచు కొత్తాహలమున స్వగ్రామమునకు బయలుదేరి వచ్చెను. ఆమె స్వగృహముఁజేరిన వెనుక నానూతన వధూవరులఁ దిలకించు సంతోషమునఁదేలి, తన యవివేకమునకు దా నెనిందించుకొనుచు, గామరాజును ధనలక్ష్మినిఁ బాఁజేసిన యీయకార్యమును క్షమింపుడని వేడుకొనెను. ధనలక్ష్మి తల్లియంకతలమనఁబ్రాలి “అమ్మా, దీనికిఁ జింతింప వలనుపడదు. దైవేచ్ఛయిటున్నది. నీవేమి చేయుదువు” అని యూరడించెను. అంతఁ కామరాజుత్తగారికి నమస్కార మొనర్చి, యామెవలన నాశీర్వచనములు పొంది సంతోషచిత్తుఁడయ్యెను. అనంతర మతఁడింత దనుకఁదన కార్యసందర్భముల హితోపదేష్టయి, ప్రాణరక్షణ విషయమున శరణ్యుడయి సర్వోధమ లఁ గాపాడిన యానూతన వ్యక్తివైపుఁదిరిగి, వానిచరిత్ర మెఱుంగఁగోరి గాఢాలింగన మొనర్చి కృతజ్ఞతాసూచక వందన శతంబులొనర్చుచు వాని చరిత్రమెఱిగింపమని ప్రార్థించెను.

అంత నతఁడు మందహాసాలంకృత వదనారవిందుడయి “నాయనా, యేలనన్నింతగా స్తోత్రము చేయుచున్నావు. నేను నీవాఁడనే. నేను దూరస్థుఁడనుగాను. నీకత్యంత సన్నిహిత

బంధువుడను. మీతాతయగు బుద్ధిరాజునకొక కన్య పోదరుడు
 గలడు. అతడు సర్వకార్య నిర్వహణమున నత్యంతము నేర్పరి.
 అంబున నతడంత విద్యావంతుడుగాడు. నిర్వాహితుడయి,
 కూర్చుండిన ధనమెట్లార్జన సేయగలము. కూర్చుండి కుడిచిన
 గొండలయినఁ దఱుగునని పెద్దలు చెప్పదురుగదా. కనుక నతడే
 దేని వ్యాపారము జేయఁగోరి విదేశములకు వర్తకమునడపిన నెక్కు
 వధనము సఁపాదించ వచ్చునని తలఁచెను. అట్లతడు తలచి యో
 డవర్తకముఁ బ్రారంభించి, కొన్నినాళ్లు సాగించి, దుర్దినముల వశ
 మున యోడమునిగిన సర్వమును బోగొట్టుకొనెను. అచిచారమున
 నతడు కొలది దినములలోనే పరలోక ప్రాప్తుడయ్యెను. అప్పు
 డేక పుత్రుఁడనగు నన్నుఁదీసికొని మాయమ్మ తనతండ్రి గృహ
 మునకుఁ బోయెను. నేనక్కడనే వెరిగి పెద్దవాడనయితిని. కాని
 దైవశమున నిర్ధనుఁడనయిన నేను బంధువుల యెదుట ధనహీన
 జీవనము సేయఁగొల్లక దేశాంతగతుఁడనయి పెక్కుచోట్ల గ్రమ్మ
 రితిని. ఇట్లు సంచరించుచు నొకనా డీధార్మికపురమునకు వచ్చి
 యుంటిని. వచ్చి యాయూరిలోగల ముక్తేశ్వరాలయమున విడిసి
 ప్రసంగవశమున నక్కడివారలచే హితండ్రిగారి పేరు వింటిని.
 తత్క్షణమే నేనును దత్కుటంబమునొనివాడనగుట స్ఫురించుటచే
 బులకితగాత్రుఁడనయితిని. కాని మిమ్ములఁజూచుటకు నామనస్సియ్య
 కొనలేదు. ఇట్లుండ నొకనాఁడు బాహుదానదీ ప్రాంతమున సా
 యంసమయ విధుల నిర్వర్తించుకొనఁగోరి నెల్లియుంటిని. అప్పుడు
 కొండలు దుష్టులచ్చోట నొక బాలికను బలవంతముగా నెత్తి
 కొనిపోయి యొకనికి వివాహముఁ జేయింప బ్రయత్నించు నాలో
 చనపొందిని. ఆప్రసంగమున మనఁబడిపేరు, కామరాజు ధనల
 క్షుల పేళ్లువచ్చినవి. తత్క్షణమే నేనాప్రసంగము మనకుఁబంబ
 ముతో సంబంధముగల్గినదని గ్రహించి, యాదాష్టుల కార్యమున
 శాంతయు నసంతుష్టుడ నయితిని. అనంతరము మఱియొకనాఁ
 డొక యుద్యానవన సమీపమున నీనామ ధామముల నెఱింగితిని.
 అప్పుడే యానాడు నేవినన దుష్టుల ప్రసంగమున నీతో నీకు సం
 బంధము గల్గియున్నదని గ్రహించి, నీ వివాహవిషయమున నప్పటికి

ప్రసంగము చెప్పితిని. నాటినుండియు నీవఱునాకు అవ్యక్త
 రాగ ముదంబున నెట్టులయిన నాదుష్టులను శిక్షించి నీకు వివాహ
 కార్యమున సహాయముచేయు బుద్ధి పుట్టినది. నాటఁగోలె తత్కా
 ర్య ప్రవృత్తుఁడనయి, ప్రచ్ఛన్న వేషధారినయి వారి ప్రవర్తనల
 నారయుచుంటిని. ఆనాఁడు నీకు జబ్బుగా నున్నపుడు నేను విదేశ
 యాత్ర సమయమున కెఱిగిన వైద్యవిద్య ప్రభావమున మండు
 తెచ్చి యోగి వేషమున నీకిచ్చి ప్రాణరక్షణ మొనర్చితి నేనే. నీ
 ప్రేయసి ధనలక్ష్మి నీశరీరస్వస్థత వాంఛించి ముక్తేశ్వరాలయము
 నకువచ్చి భక్తితత్పరయై ననుస్కరించు నపుడు విగ్రహ పరోక్ష
 మునఁ బ్రచ్ఛన్నముగనుండి యామెకు ధైర్యముఁ చెప్పినవాఁడను
 నేనే. తరువాత వెంకటప్పయ్య హాపించిన దొంగకబురువిని కన
 కమ్మ నీప్రియురాలితో బయలుదేరి పోవునపుడు దుష్టులగు వెంక
 టప్పయ్య మున్నగు వారొనర్చిన దుష్కార్యమున నీకు సహాయము
 చేసినది నేనే. పిమ్మట నీతోడి సమాగమముఁ జెందలేక కంఠమున
 కురిగట్టుకొని ప్రాణత్యాగముచేయ సిద్ధపడిన నీప్రియురాలికిఁ బ్ర
 త్యక్షమును, యామెను దత్కార్యమునుండి మఱలించి, యామె
 వద్దనుండి లేఖనుదెచ్చి నీకిచ్చినవాఁడను నేనే. అనంతరము పెద్ద
 పురముగోఁబెండ్లికి ముందు ధనవిషయమయి తగవులాడికొఁపముల్
 లేచిపోయిన బంధువుఁడు ఇంటికి నిప్పత్తగిలించి నపుడు వారంద
 గ్నిశాంతింపజేయు యత్నమునందు నీప్రియురాలిని దెచ్చి నీక
 గూర్చి పెండ్లిసేయించి కృతార్థుఁడయిన వాఁడను నేనే. ఇంక
 పని పూర్తియయినది. సెలవొసంగుము. నేఁబోయెదను,” అ
 వానిని గోఁగిలించుకొని సెలవు వేడుకొనెను. పరోపకార పరా
 ణుడగు కామరాజు వానిని బ్రత్యాలింగనముఁ గావించుకొని
 యాతఁడొనరించిన మహత్కార్యములకుఁ దానెంతయుఁ గృతజ్ఞు
 ఁడననియు, నికమీఁద వానినిఁ దనముంటనే యెల్లకాలము నిలు
 వలసినదనియు, చానికిఁ బెండ్లి వేరంటకములుచేసి వానిజీవనమున
 కుచితరీతి భూస్వాస్థ్యమిచ్చెదననియు, వానినిఁ దనసర్వకార్యము

లతోఁ చేదోడువాదోడుగా నుండవలెనని ప్రార్థించెను. ఆతఁడు
వీనిమాట త్రోసివేయఁజాల కందులకొప్పకొని వానియంట నిల్వ
నిశ్చయించుకొనెను.

అనంతర మతఁడు గుణరూపసౌఖ్యముల నొప్పనొక కన్య
కను వానికిఁ బరిణయముగావించి వాని సహాయమునఁ దాను
సర్వకార్యములును యప్రదముగా నిర్వర్తించుకొనుచు నన్న
దమ్మల సౌఖ్యమున మెలఁగఁజొచ్చెను. ధనలక్ష్మియుఁ దుదకు
దామనోవాక్కాయ కర్మలవలించిన భర్తనే పెండ్లాడి వానితోఁ
జీరకాలము సౌఖ్యమనుభవించి భారతము, తటవర్తివా మశ
ల నేకముచేసి బంపుత్రవనియై లోకమున స్థిరకీర్తి చెగఁడెను.

సంపూర్ణము

మారెల్ల నుద్రణాలయము

బరంపురం, (గంజాం)

మేము పలురకముల అచ్చుపనులు ఇంగ్లీషు, తెనుగు, ఒరియా భాషలలో అతిచక్కగాను, చౌకగాను చేసి యియ్యగలము. మనజిల్లాలో దీనినిమించిన అచ్చుకాపీను లేదని చెప్పగలము. జాబుపనులలోను పుస్తకములు అచ్చువేయుటలోను అతి నేర్పుగా చేసి యిచ్చుగలము.

ఈజిల్లాలోని అచ్చుపనులేగాక ఇతర జిల్లాలలోని అచ్చుపనులకూడ చేయుచున్నాము. మాపనులు ఒక్కసారి చూచిన తమకే తెలియగలవు. కావున సమైన అచ్చుపనులు ఉన్న ఎడల మాకే పంపకోరు చున్నాము.

మావద్ద పలురకముల స్టేషనరీ సామానులకూడ దొరుకును.

13933